

KIRJASTON HILJAASUURES HUUTAA ELÄMÄ
Tutkimus sanataidekerhoista Pohjanmaalla

Hanna Kleemola

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kirjoittamisen maisteriopinnot

Marraskuu 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Hanna Kleemola	
Työn nimi – Title Kirjaston hilijaasures huutaa elämä. Tutkimus sanataidekerhoista Pohjanmaalla	
Oppiaine – Subject Kirjoittaminen	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 99
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Käsittelen pro gradu -tutkielmassani Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastojen syksyllä 2009 alakoululaisille järjestämiä sanataidekerhoja. Tuon esiin niin osallistujien, kirjastotoimenjohtajien kuin ohjaajienkin eli minun ja sanataideohjaaja-kirjavinkkari Tarja Kosken näkemyksiä. Punaisena lankana työssäni kulkee kirjoittamisen ja lukemisen monisäikeinen yhteys.</p> <p>Tutkielmani on poikkitieteellinen katsaus, jossa on läsnä sekä kirjoittamisen tutkimuksen että kirjasto- ja informaatitieteen näkökulma. Tärkeänä asiantuntijalähteenä on pitkän kirjastouran tehnyt Marja-Leena Mäkelä, joka on hyödyntänyt sanataideohjausta työssään jo 1960-ja 1970-luvuilla. Valtakunnallisesti merkittävää pioneerityötä Mäkelä on tehnyt juurruttaessaan kirjavinkkausta Suomen kirjastoihin ja kouluihin.</p> <p>Tarkastelen aluksi, miten sanataide sopii kirjaston työmuodoksi, minkä jälkeen pohdin lukemisen ja kirjoittamisen kytköstä. Teen työssäni tarkasti selkoa Kyrönmaan kirjastojen 3.–6.-luokkalaisille järjestämistä sanataidekerhoista. Olen pyrkinyt etenkin siihen, että lasten ääni tulee kuuluviin. Tutkielmani keskeistä antia ovatkin kuuden kerholaisen henkilökuvat, jotka olen kirjoittanut sekä teemahaastattelujen että kerhoissa tekemiäni havaintojen pohjalta. Lopuksi selvitän, millaista sanataidetoimintaa Kyrönmaan kirjastot ovat järjestäneet 2010-luvulla.</p> <p>Palautekyselyssä ja haastatteluissa sanataidekerholaiset kertoivat oppineensa muun muassa kirjoittamaan tarinoita ja runoja, käyttämään mielikuvitusta ja lukemaan itselleen uudenlaista kirjallisuutta. Osa kerholaisista harrasti aktiivisesti lukemista ja kirjoittamista, mutta kerhoihin osallistui myös lapsia, joilla ei ollut kirjallisia harrastuksia. Matalan kynnyksen maksuttomalle sanataidetoiminnalle on mielestäni tarvetta, sillä tutkimusten mukaan varsinkin suomalaispoikien lukutaito heikkenee ja kirjoitustaidossa on puutteita. Sanataide tukee tekstitaitojen kehittymistä ja ehkäisee osaltaan lasten ja nuorten syrjäytymistä.</p> <p>Tapaustutkimus Kyrönmaalta osoittaa, että sanataideohjaus soveltuu mainiosti kirjaston työmuodoksi. Toiminnan järjestämisen jarruksi saattaa kuitenkin tulla esimerkiksi kunnan heikko taloustilanne tai pätevien opettajien puute. Hyviä pontimia ovat kirjastohenkilökunnan innostus ja kunnan mahdollisuus hakea hankerahoitusta. Suosittelen, että yhä useampi kirjasto ottaa sanataiteen osaksi toimintaansa.</p>	
Asiasanat – Keywords sanataide, sanataideohjaus, kirjavinkkaus, kirjoittaminen, lukeminen, kirjastot, lapset	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

KIRJASTON HILJAAASUURES

*Lukion viimeesenä vuonna
meirät testattihin:*

*– Ei, ei, kirjastoon, sanoo ammatinvalinnanohjaaja.
– Sinä olet luova, sinulla on silmää ja näkemystä.
Miten olisi somistaja tai sisustusarkkitehti.
Et sinä kirjastossa viihtyisi puolta vuotta pidempään,
siellä on niin hiljaista.*

*Mä tiesin paremmin.
Mä oon luova ja mullon näkemyksiäki.
Raksallaki ja riskos on hiljaasempaa
ku kirjastos.*

*Kirjaston silikas hiljaasuures
huutaa koko elämä.*

*Kirjaston hiljaasuures
huutaa elämä.*

*Marja-Leena Mäkelä
Elämän nopia kaari
(Mäkelä 2009, 18.)*

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KIRJOITTAMISEN JA LUKEMISEN KÄYTÄNNÖT	9
2.1 Sanataide	9
2.2 Kirjavinkkaus	11
3 KIRJASTO SANATAIDEOHJAUKSEN JÄRJESTÄJÄNÄ.....	14
3.1 Sanataideohjaus kirjastopalveluna	14
3.2 Sanataideohjaus Suomen kirjastoissa	17
3.3 Sanataideohjaus Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa	20
3.4 Kirjasto sanataiteen työssijana	21
4 KIRJOITTAMISEN JA LUKEMISEN LIITTO	23
4.1 Lukeminen osana sanataideohjausta	23
4.2 Lukeminen ja kirjoittaminen koulussa	25
4.3 Huoli lasten luku- ja kirjoitustaidoista	26
5 KYRÖNMAAN KIRJASTOJEN SANATAIDEKERHOT SYKSYLLÄ 2009	30
5.1 Hankkeen taustaa	30
5.2 Kerhojen ohjelma.....	31
6 KIRJASTOTOIMENJOHTAJIEN NÄKEMYKSET	33
6.1 Syksyn 2009 kerhot.....	33
6.2 Kirjasto sanataidetoiminnan järjestäjänä	36
7 OHJAAJIEN KOKEMUKSET	39
7.1 Tarja Koski.....	40
7.2 Hanna Kleemola.....	45
8 KERHOLAISTEN KOKEMUKSET.....	50
8.1 Palautekyselyn anti	51
8.2 Haastateltujen lasten kokemukset	55
8.2.1 Venla.....	56
8.2.2 Silja	59
8.2.3 Antti	61
8.2.4 Anniina.....	64
8.2.5 Ella	67
8.2.6 Janika	69

9 LASTEN SANATAIDE KYRÖNMAALLA 2010-LUVULLA.....	73
10 PÄÄTÄNTÖ.....	76
LÄHTEET	81
LIITTEET	88
Liite 1 Kielikuvakone surraa sanataidekerhossa	88
Liite 2 ”Sen saat tietää, kun luet tämän kirjan loppuun”	89
Liite 3 Olohuone priimakuntoon.....	90
Liite 4 Uusi kirjastotoimenjohtaja on intoa ja tarmoa täynnä.....	91
Liite 5 Tarinaleirillä ei voi kirjoittaa väärin.....	92
Liite 6 Koululaiset availivat ajatusten laaria	93
Liite 7 Kynän rapinaa paperilla	94
Liite 8 Hienoja oivalluksia ja omaperäisiä kielikuvia.....	95
Liite 9 Sanataidekerhossa mielikuvitus laukkaa	96
Liite 10 Kengu johdattaa kirjojen maailmaan.....	97
Liite 11 Kolmasluokkalaiset ahkerimpia lukijoita	98
Liite 12 Kiertueella syntyi hamsuleita, ilmavaivaotöjä ja seinähöntiäisiä	99

1 JOHDANTO

Monet kirjailijat ja kirjoittamisen opettajat ovat sitä mieltä, että lukeminen ja kirjoittaminen liittyvät tiiviisti yhteen. Kallion kirjaston lapsena läpi lukenut kirjailija Hannu Mäkelä ilmaisee asian näin: ”Kaikki aiemmin luettu on aina kirjoittamisen taustalla. Tästä ajatuksesta löytyy minun mielestäni yksi tärkeimmistä avaimista kenen tahansa kirjailijan tapaan kirjoittaa oma lause ja hahmottaa sen lauseen avulla oma tarina. Jostain syvältä ja kaukaa kaikki mallit kuitenkin tulevat.” (Mäkelä 1991, 156; 2004, 136.) Kirjailija Timo Parvela (2012, 83) puolestaan toteaa: ”Lukeminen ja kirjoittaminen ovat saman asian kaksi eri puolta. Vain lukemalla voi oppia kirjoittamaan.”

Otan pro gradu -tutkielmani lähtökohdaksi, että kirjoittaminen on vahvasti kytköksissä lukemiseen. Urastaan kertoessaan kirjailijat usein nostavat esiin nuorena syttyneen intohimon kirjallisuuteen. Monesti he painottavat kirjaston merkitystä kirjoittajaksi kasvamisessa. Bo Carpelan (1990, 15) toteaa, että kaupunginkirjasto oli hänen kouluistaan ensimmäinen ja paras. Lapsena äitinsä kirjastokortilla aikuistenosastolta muun muassa Steinbeckin ja Hemingwayn teoksia lainannut Carpelan (1980, 226, 227) on vakuuttunut siitä, että lukeminen rakensi siltaa kirjoittamiseen. Myös Anna-Leena Härköselälle kirjasto antoi sysäyksen kirjailijan uralle. Hän toteaa: ”Pikkutyttönä minulla oli unelma. Halusin kävellä kirjastossa ja nähdä hyllyssä kirjan, jonka selkämyksessä lukee minun nimeni.” (Härkönen 2012, 70.) Mika Waltari korostaa klassikoksi nousseessa kirjoittajaoppaassaan *Aiotko kirjailijaksi?* lukemisen ja kirjaston merkitystä kirjoittavalle ihmiselle seuraavasti:

Jokainen kirja, jonka luet siihen syventyen, tuo hivenen verran lisää persoonallisuuteesi ja opettaa sinulle jotakin. *Kirjasto on kirjailijan koulu*, ja ihmisestä, joka ei rakasta kirjoja, ei myös koskaan voi tulla etevää kirjailijaa. Tässä suhteessa varattomuus ei ole mikään este. Julkisista kirjastoista saa teoksia lainata kuka hyvänsä. (Waltari 1935, 23.)

Tutkielmassani on vahvasti läsnä kirjastonäkökulma. Tarkastelen muun muassa, miten kirjasto voi olla kasvattamassa ja kannustamassa tulevaisuuden kirjoittajia. Kirjastolla on nykyään muutakin tarjottavaa lukemisesta ja kirjoittamisesta kiinnostuneille lapsille ja nuorille kuin kirjoja notkuvat hyllyt. Satutuokiot kuuluvat lähes kirjaston kuin kirjaston viikko-ohjelmaan. Yksittäisissä kirjastoissa on jo vuosikymmeniä pidetty esimerkiksi kirjoittajakerhoja, mutta viime aikoina sanataideohjaus on kaikessa laajuudessaan saanut yhä vahvemman aseman kirjaston palvelumuotona. Jos kirjastot aikoinaan keskittyivät tarjoamaan kuntalaisille mahdollisuuksia sanataiteen vastaanottami-

seen, nykyään yhä useampi kirjasto järjestää asiakkailleen mahdollisuuksia sanataiteen tuottamiseen. Tätä tuottamisen ja vastaanottamisen kytköstä pyrin tutkielmassani tarkastelemaan.

Suoritin vuosina 2004–2006 Seinäjoen ammattikorkeakoulussa kirjasto- ja tietopalvelualan erikoistumisopinnot. Opintoihin sisältyneen opinnäytetyöni tein sanataideohjauksesta Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa. Opinnäytetyössäni selvitin, millaista sanataidetoimintaa kirjastoissa on ollut ja miten kirjastot suhtautuvat sanataideohjauksen järjestämiseen. Ajatus kirjastojen sanataideohjauksen tutkimisesta myös kirjoittamisen pro gradu -tutkielmassa syntyi, kun minua pyydettiin vuonna 2009 ohjaajaksi Kyrönmaan seutukunnan eli Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastojen järjestämiin lasten sanataidekerhoihin.

Pyrin tarkastelemaan kirjastojen sanataidetoimintaa sekä lukemisen ja kirjoittamisen liittoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimusote on kvalitatiivinen. Tutkimusmenetelminä käytän muun muassa osallistuvaa havainnointia, teemahaastattelua ja sähköpostihaastattelua. Osittain pro graduani voi pitää tapaustutkimuksena, sillä teen tarkasti selkoa Kyrönmaan kirjastojen syksyllä 2009 järjestämistä sanataidekerhoista. Tuon esiin Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastotoimenjohtajien, kerhoja pitäneiden sanataideohjaajien sekä kerhoissa mukana olleiden alakoululaisten kokemuksia ja näkemyksiä.

Mielestäni on erityisen tärkeää, että lasten ääni kuuluu tutkielmassani. Laadin yleiskatsauksen kerhoihin osallistuneiden lasten kokemuksista kirjastojen tekemän suppeahkon kyselyn pohjalta. Pyrin lisäksi hankkimaan syvällisempää tietoa haastattelemalla kuutta kerhoihin osallistunutta lasta. Hahmottelen kustakin lapsesta lukemiseen ja kirjoittamiseen painottuvan henkilökuvan, joka perustuu sekä haastatteluihin että omiin havaintoihini kerho-ohjaajana. Lasten puheenvuoroilla ei ole tarkoitus päästä yleistettävissä oleviin totuuksiin, vaan pikemminkin pyrin osoittamaan esimerkkien kautta, miten lukeminen ja kirjoittaminen monesti kulkevat rinta rinnan ja miten sanataidekerho voi tukea luku- ja kirjoitusharrastusta.

Olen toiminut Laihialla, Isossakyrössä ja Vähässäkyrössä paikallislehtitoimittajana reilut kymmenen vuotta. Olen kirjoittanut lukuisia kirjastoja, sanataideohjausta ja kirjavinkkausta koskevia juttuja – ja oppinut paljon. Hyödynnän tätä paikallista tietoa tutkielmassani. Kokoan käyttämäni paikallislehtiartikkelit tutkielmani liitteiksi, jotta lukijan on halutessaan helppo tutustua niihin.

Yksi keskeinen vaikuttaja työssäni on kirjastotyön, kirjavinkkauksen ja sanataideohjauksen konkari Marja-Leena Mäkelä. Suomenkielisen kirjavinkkauksen kantaäidiksikin tituleerattu Mäkelä on työskennellyt vuosikymmenet kirjastonhoitajana. Ennen eläkkeelle jäämistään hän toimi Pohjanmaalla kirjallisuuden ja lastenkulttuurin läänintaiteilijana. Mäkelä on kirjoittanut useita käytännönläheisiä kirjoja kirjavinkkauksesta ja sanataideohjauksesta. Mäkelän moneen suuntaan räiskyvästä energiasta ja kiinnostuksesta sanataiteeseen kielii osaltaan se, että hän on toiminut muun muassa Suomen sanataideopetuksen seuran puheenjohtajana. Tutustuin Mäkelään 2000-luvun alussa. Hyödynsin hänen osaamistaan kirjastoalan opinnäytetyössäni ja teen samoin myös kirjoittamisen pro gradu -tutkielmassani. Siteeraan Mäkelän kokemuksistaan tekemiä huomioita ja tarvittaessa olen yhteydessä häneen puhelimitse ja sähköpostitse.

Jyväskylän yliopistossa on tutkittu sanataideohjausta etenkin pääaineessani kirjoittamisessa. Nora Ekströmin kirjoittamisen opettamista käsittelevä väitöstutkimus tarjoaa työhöni pohdittavaa muun muassa kirjoittamisen ja lukemisen suhteesta. Lasten ja nuorten sanataideohjausta käsitteleviä graduja on tehty useita. Outi Juurikainen (2006) on tutkinut sanataiteen opetuksen tavoitteita kasvattajan ja kirjoittavan lapsen näkökulmista, Kaisa-Liisa Ikonen (2008) on tarkastellut liveroolipelejä sanataideohjauksen työvälineenä ja Hanne Honkanen (2011) on pohtinut lapsilähtöisen sanataiteen perusopetuksen mahdollisuuksia. Omaa työtäni sivuavista kirjoittamisen pro graduista mainitsen lisäksi Marita Timonen-Piipposen (2013) kirjastojen satutunteja käsittelevän tutkielman. Tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen on myös Pia Krutsinin (2013) Tampereen yliopistossa tekemä yleisen kirjallisuustieteen pro gradu lukemisesta, kirjoittamisesta ja sanataidekasvatuksesta.

Sanataideohjausta voidaan tutkia ja on tutkittu monesta näkökulmasta. Suomen yliopistoissa tehtyjen pro gradu -tutkielmien perusteella aihepiiri tuntuu kiinnostavan paitsi kirjoittamisen ja kirjallisuuden myös muun muassa äidinkielen ja kasvatustieteen opiskelijoita. Sanataiteen tutkimus voi kytkeytyä esimerkiksi taidekasvatukseen, kehityspsykologian, hoitotieteiden tai leikintutkimuksen kysymyksiin. Oman tutkimukseni keskiössä on toisaalta kirjastolaitos, toisaalta kirjastopalvelua hyödyntävät asiakkaat eli sanataidekerhoihin osallistuvat lapset. Tiedossani ei ole, että kirjasto- ja informaatiotutkimuksen alalla olisi tutkittu sanataideohjausta ainakaan kovin laajasti. Kirjoittamisen tutkimusta ja kirjastotiedettä yhdistävää tutkielmaani voitaneenkin pitää uudenlaisena poikkitieteellisenä avauksena.

2 KIRJOITTAMISEN JA LUKEMISEN KÄYTÄNNÖT

Teen seuraavassa selkoa sanataiteesta ja kirjavinkkauksesta, jotka ovat keskeisiä kirjoittamisen ja lukemisen käytäntöjä kirjastossa. En pyri esittämään tarkkoja määritelmiä, vaan koetan osittain käytännön kautta havainnollistaa, mistä mielestäni sanataiteessa ja kirjavinkkauksessa on kyse.

Kirjavinkkaus ja sanataideohjaus kytkeytyvät usein tiiviisti yhteen. Tarkastelutavasta riippuen kirjavinkkaus ja sanataide voidaan käsittää rinnakkaisiksi termeiksi tai kirjavinkkausta voidaan pitää sanataiteen alakäsitteenä. Kuten edellä totesin, tarkkojen ja lukkoon lyötyjen määritelmien hakeminen tai aukottomien käsitejärjestelmien luominen ei ole kuitenkaan tavoitteenani.

2.1 Sanataide

Osa kirjoittamisen ohjaajista ja opettajista pitää sanataidetta kutakuinkin luovan kirjoittamisen synonyyminä, osa tekee eron näiden kahden välille. Sanataideohjaaja Päivi Haanpää on huomannut, että jotkut liittävät sanataide-termin erityisesti lasten ja nuorten kirjoittajakoulutukseen, jossa tehdään erilaisia kokeiluja ja rikotaan taiteenlajien välisiä rajoja. Haanpää huomauttaa, että lasten sanataideryhmissä suullinen ilmaisu on suuremmissa osassa kuin aikuisten kirjoittajaryhmissä. (Haanpää 2015, 14.) Myös yliopistonopettaja Nora Ekström (2011, 72) toteaa, että kirjoittajakoulutus eroaa lasten sanataiteen opetuksesta nimenomaan siinä, että aikuisten opetus on sitoutuneempaa kirjoittamiseen.

Suomessa on annettu sanataiteen perusopetusta vuodesta 1992 lähtien. Opetushallituksen sanataiteen perusopetuksen päämäärien ja tavoitteiden kuvaukset antavat osaltaan kuvaa siitä, mitä kaikkea sanataiteella, sanataiteen opetuksella ja sanataidekasvatuksella voidaan tarkoittaa.

Sanataiteen perusopetus antaa kielestä, kirjoittamisesta ja lukemisesta kiinnostuneille lapsille ja nuorille mahdollisuuden kehittää ja syventää kirjallista harrastustaan. Sanataiteen opetuksen tavoitteena on kielellisen ilmaisun ja mielikuvituksen rikastuttaminen. Kirjoittamisen ja kirjallisuudentuntemuksen avulla kehitetään ajattelutaitoja ja eläytymiskykyä, laajennetaan ilmaisuvaroja ja autetaan etsimään persoonallista ilmaisua ja vahvistetaan oppilaan identiteettiä. (Sanataide 2015.)

Sanataidekasvatuksen perustavoite on tukea lapsen kirjallisen ja suullisen ilmaisun kehittymistä. Sanataiteessa korostetaan ilmaisemisen iloa ja rohkeutta leikkiä sanoilla. Tavoitteena on tukea lapsessa rohkeutta löytää oma äänensä ja luonteva tapa ilmaista ajatuksiaan, jotta

hän voisi sitä kautta ymmärtää sekä itseään että muita paremmin. (*Sanataideopetuksen päämääristä ja tavoitteista* 2015.)

Täydentääkseni kuvaa esittelen neljä Marja-Leena Mäkelän toimittamasta kirjasta *Sanaista taidetta* (2005) poimimaani sanataiteen määritelmää. Määritelmien kirjo kieliä käsitteen leviämistä moneen suuntaan. Kun lukee sanataideopettajien ja -ohjaajien pohdintoja, huomaa, että käsitteen määrittely ei ole helppoa. Mäkelä toteaa, että sanataide terminä ei ole yksiselitteinen eikä nopeasti ymmärrettävä. Hän tunnustaa, että häneltäkin vei aikansa muuttua harrastajakirjoittajien ohjaajasta sanataideohjaajaksi. Hän sanoo vähitellen kuitenkin havahtuneensa huomaamaan, että hän on jo runsaat kolmekymmentä vuotta toiminut sanataideohjaajana. (Mäkelä 2005, 9, 11.) Mäkelä hahmottelee termiä sanataide kuvaamalla erilaista sanataidetoimintaa, jossa hän on ollut mukana.

Kuusseiskytlukujen vaihteessa Ilmajoen kirjastossa kutsuin tenavia kirjastoon Kirjakerhoon, jossa kotona luettujen kirjojen esittelemisen ja arvioimisen lisäksi myös kirjoitimme tarinoita. Kahdeksankymmentäluvulla pidin Seinäjoen kirjastossa lapsille Tiistai- ja Torstaikerhoja, joissa kirjoitimme, piirsimme ja teimme kirjaston lastenosaston omia lehtiä: Melliä, Tiistai- ja Torstaiposteja. [--] Kaikkea edellä mainittua tein, ilman että tekemiselleni oli täsmällistä nimeä. Nyt sillä on, se on sanataidetta, sanataiteen ohjaamista. Usein käytetään myös termiä luova kirjoittaminen. Se tuntuu pitkänsitkeältä, sanataide on lyhyt ja ytimekäs. (Mäkelä 2005, 11, 13.)

Pia Krutsinin mukaan sanataidekasvatuksessa on olennaista kielen merkitys ihmisen oppimisen ja identiteetin perustana. Sanataide on hänelle löytöretkiä kirjojen, kirjoittamisen ja sanallisten keilujen maailmaan. Krutsin nostaa keskiöön ilon, luovuuden ja mielikuvituksen ja korostaa, että sanataiteessa ei ole oikeita tai väriä vastauksia. (Krutsin 2005, 25, 29–30.)

Ytimekkäin tuntemani määritelmä sanataiteesta on: ”Sanataide on luovaa, kielellistä ilmaisua.” Periaatteessa tuo lause sanoo paljon, mutta nostattaa vain lisäkysymyksen: ’mikä on luovaa ilmaisua?’ Sanataiteessa ei kuitenkaan takerruta luovuuden käsitteeseen vaan iloitaan kielellisyydestä, kaikesta siitä, mitä kielellä saadaan aikaan, jolloin luovuus on enemmänkin mielentila, joka sanoja kyyditsee, ei määränpää. (Krutsin 2005, 29.)

Anja Kuhalampi pohtii sanataiteen määrittelyä suhteessa kieleen. Hänen mielestään voidaan tarkastella kielen laatua, eli onko sanataide luettua, puhuttua vai kuvitettua kieltä ja tutkia, onko kyse vastaanottavasta, ilmaisullisesta vai vuorovaikutteisesta taiteesta. Sanataide voi Kuhalammen mukaan olla kirjallisuuden lukemista, kirjoittamista, vuorovaikutteisista tekstien rakentamista, lausuntaesitysten kuuntelua, roolipelien pelaamista, elokuvien katselua tai sarjakuvien tekemistä. Kuhalampi myöntää, että paljon määrittelemätöntä jää rajapinnoille. Vaikka sanataide näyttäytyy sirpaleisena, Kuhalampi löytää yhteiseksi nimittäjäksi tarinallisuuden. Hän toteaa, että ”tarina on sana-

taiteen luontainen tapa organisoida inhimillisiä kokemuksia ja tehdä niistä ymmärrettäviä.” (Kuhlamäki 2005, 41.)

Eppu Nuotion runomuodossa esittämä määritelmä ei ole kaikenkattava, mutta kuvaa mainiosti ainakin osaa sanataiteen laajasta kentästä.

Sanataide on taidetta,
jossa sanoja etsitään ja keksitään,
poimitaan ja pinotaan,
venytetään, vanutetaan,
vatkataan ja vaihdetaan.
Maistellaan, muistellaan ja puistellaan.
(Nuotio 2005, 63.)

Pohjankyrö-lehti julkaisi marraskuussa 2009 jutun Kyrönmaan kirjastojen sanataidekerhoista. Toimittaja Hanna Hannuksela haastatteli juttua varten Isonkyrön Kylkkälän kerhoon osallistuneita lapsia. Neljäsluokkalainen Jaakko Pienimäki maisteli sanataide-sanaa ja pohti, mitä se tarkoittaa.

Pienimäellä on vahva aavistus.
– Kirjoittaminen taiteena. Tehdään sanoista taidetta. Tai ne tekevät, jotka osaavat. Niin kuin jotkut kirjailijat. Meidän jutut ei varmaan kriitikon mielestä ole sanataidetta, mutta ohjaajan mielestä ne usein ovat, poika oivaltaa. (Hannuksela 2009, 13; liite 1.)

Sanataidetta voidaan lähestyä eri näkökulmista ja määritellä monin tavoin. Voin ainakin osittain allekirjoittaa niin Haanpään, Ekströmin, Mäkelän, Krutsinin, Kuhalammen, Nuotion kuin Pienimäenkin linjaukset. En ryhdy kiteyttämään omia käsityksiäni tiukan määritelmän muotoon muun muassa siitä syystä, että sanataide-termi voi eri yhteyksissä saada hyvinkin erilaisia merkityksiä. Tässä tutkielmassa käytän sanataidetta käytännön työkaluna kuvaamaan kirjallista ja suullista ilmaisua, johon saattaa liittyä elementtejä eri taiteenlajeista kuten kuvataiteesta, musiikista ja näyttämötaiteesta. Lasten sanataideohjauksessa korostuu mielestäni luovuus, tekemisen ilo ja mielikuvituksen monipuolinen käyttö.

2.2 Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus (englanniksi booktalk) on Yhdysvalloista alkunsa saanut lukemaan innostamisen menetelmä, joka rantautui Ruotsin kautta Suomeen. Ruotsinkielisistä rannikkokaupungeista vinkkaus levisi vähitellen koko maahan. Suomenkielisen kirjavinkkauksen uranuurtaja Marja-Leena Mäkelä

on harjoittanut vinkkausta 1980- ja 1990-lukujen taitteesta saakka. Hän kertoo kirjavinkkauksen perusasioista sekä omista näkemyksistään vuonna 1995 ilmestyneessä *Kirjavinkkarikirjassa*. Kirjasta on otettu uudistetut painokset vuosina 1998 ja 2003.

Kirjavinkkaus on Mäkelän mukaan lukemaan houkuttamista ja lukuhalun herättämistä. Se on myös vaihtoehtojen esittelemistä lukijoille, jotka ovat monesti urautuneet lukemaan yhtä ja samaa. Vinkkausta voidaan tehdä missä vain: kirjastossa, koulussa, junassa, uimahallissa, bussipysäkillä tai vaikka kaupan kassajonossa. Kirjavinkkejä voi antaa kaikenikäisille ihmisille lapsista vanhuksiin. Vinkkariksi voi Mäkelän mukaan ryhtyä kuka tahansa, joka pitää kirjoista ja haluaa jakaa lukuelämyksensä muille. (Mäkelä 2003, 13, 16, 29.)

Kirjavinkki ei ole kirja-arvostelu, kirja-analyysi eikä juoniselostus vaan kirjavinkkarin persoonallinen kertomus kirjasta. Vinkkari laatii valitsemastaan kirjasta lyhyen, yleensä noin kolmesta viiteen minuuttia kestävän esityksen, johon saattaa sisältyä ääneen luettava ote. Vinkki tutustuttaa kuulijan kirjan keskeisiin henkilöihin ja tempaa hänet mukaan tapahtumiin. Vinkkaustilanteessa vinkkari katkaisee kertomuksen jännittävään kohtaan sanomalla: ”Ja mitä sitten tapahtuu, sen saat tietää, kun luet kirjan itse”. (Mäkelä 2003, 7, 13, 45, 47, 50; Kleemola 2006, 6; liite 2.)

Mäkelän mukaan kirjavinkissä ei saa selostaa tapahtumia liian yksityiskohtaisesti. Vinkkiä ei kannata pitkittää turhaan, vaan on pyrittävä pikemminkin kertomuksen yllättävään katkaisuun kuin pitkäpiimäiseen jaaritteluun. (Mäkelä 2003, 47.) Mäkelän oppi-isällä, yhdysvaltalaisella kirjastonhoitaja Joni Bodartilla on kaksi sääntöä: koskaan ei saa vinkata kirjaa, jota ei ole lukenut, eikä milloinkaan saa paljastaa kirjan loppua. Kirjasta on syytä kertoa sen verran, että lukijan uteliaisuus herää. Bodart korostaa, että on parempi kertoa liian vähän kuin liikaa. Vinkki ei saa kuulijaa tarttumaan kirjaan, jos hänelle tulee tunne, että vinkkari on kertonut kaiken oleellisen. (Bodart 1980, 3, 5, 9.)

Kirjavinkki tulisi Mäkelän mukaan valmistaa mäty- eli mä tykkään -periaatteella. Sen mukaan vinkkari valitsee esiteltäväksi kirjoja, joista hän itse pitää ja joilla hän uskoo olevan annettavaa muillekin. (Mäkelä 2003, 41–42.) Kaikki eivät ole aivan samoilla linjoilla. Nuoremman polven kirjavinkkari, kirjastonhoitaja Reetta Saine korostaa, että vinkkari ei kerro vain lempikirjoistaan vaan monenlaisista teoksista monenlaisille kuulijoille. Ainoa olennainen asia on hänen mukaansa kirja, joten vinkkarin tehtävä on ensisijaisesti toimia teosten esittelijänä ja lukijoiden palvelijana. Hänen neu-

vonsa vinkkarille on: ”Sinun ei siis tarvitse rakastaa vessahuumoria – riittää, kunhan pystyt kuvittelemaan yleisössä juuri sellaisen täsmälukijan, joka rakastaa.” (Saine 2008, 38.)

Mäkelän jälkeen myös Saine on perehtynyt siihen, kuinka kouluvierailuilla kannattaa toimia. Mäkelän mukaan on tarkkaan mietittävä, millaiset kirjat purevat minkäkin ikäisiin. Yksi hänen mottonsa onkin ”oikea kirja oikeaan aikaan” (Kleemola 2006a, 6; liite 2). Koululuokassa vierailevalla kirjavinkkarilla täytyy olla monenlaisia kirjoja mukanaan. Mäkelä (2003, 56) korostaa, että on kunnioitettava paitsi innokkaita myös heikkoja lukijoita, sillä epävarmat tarvitsevat enemmän vinkkejä kuin lukemista harrastavat. Saine (2008, 41) ilmaisee asian näin: ”Yhtä arvokkaita lukijoita ovat ne, jotka vinkkauksesi innostamana lukevat ensimmäisen kokonaisen kirjansa kuin nekin, jotka seuraavana päivänä lainaavat kirjastosta koko listan kerralla.”

Kirjavinkkaus on vakiintunut osaksi useimpien kirjastojen toimintaa. Perinteisen vinkkauksen rinnalle on noussut muun muassa teatterin keinoja hyödyntävä draamavinkkaus ja rooliasussa tehty kauhu- tai fantasiavinkkaus (Heinonen 2009, 138; Heinonen 2011, 26). Uusia vinkkausmuotoja ovat myös muki-vinkkaus, jossa kirjallisuuden vinkkaukseen yhdistyy musiikki ja kumuki-vinkkaus, joka rakentuu kirjallisuuden, musiikin ja kuvan varaan (Hakkola & Luolamaa 2013, 11; Heinonen 2011, 26; Jäppinen & Nieminen 2007, 159). Kaverikirjavinkkaus on vertaisvinkkausta, jossa koululaiset houkuttelevat toinen toisiaan lukemaan. Mäkelän (2010, 8) mukaan vinkit purevat, kun vinkkari ja vinkkauksen kohde ovat kutakuinkin samanikäisiä. Uskon, että kaverivinkkaus on toimiva menetelmä, mutta mielestäni varttuneillekin lukuinnostuksen sytyttäjille löytyy edelleen työsarjaa. Tukeudun väitteessäni Turun yliopiston äidinkielen professorina toimineeseen Katri Sarmaavuoreen (2011, 140), jonka mukaan ”lukevan aikuisen malli ja suositus on erityisen merkittävä lapselle, jonka vanhemmat eivät harrasta lukemista ja jonka koti ei ole lukemismyönteinen.”

Kirjastojen tavoitteena on kasvattaa vinkkauksella lukuintoa ja saada materiaali kiertämään. Saine korostaa, että vinkkauksessa ei ole kyse pelkästään lainausmäärien kasvattamisesta. Hän näkee vinkkauksen pikemminkin elämyksenä. Vinkkaus on tapa kurottua kirjaston seinien ulkopuolelle ja tulla lukijoita vastaan. (Saine 2008, 48.)

Samalla vinkkaus osoittaa, ettei hiljaa oleminen hyllyjen välissä ole tärkeintä. Kirjastossa saa puhua, keskustella, innostua ja jakaa lukukokemuksia. Kirjasto ei ole vain talo, jossa on kirjoja, se on myös iloinen, aktiivinen ja innostava paikka. (Saine 2008, 48–49.)

3 KIRJASTO SANATAIDEOHJAUKSEN JÄRJESTÄJÄNÄ

Paneudun seuraavassa siihen, miten sanataideohjaus sopii kirjaston työmuodoksi. Lähestyn kysymystä toisaalta lainsäädännön, toisaalta käytännön kirjastotyön kannalta. Osana katsausta esitän kirjasto- ja tietopalvelualan erikoistumisopintojen opinnäytetyöni keskeiset tulokset sanataideohjauksesta Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa 2000-luvun alkuvuosina.

Kirjastot ovat parhaillaan murroksen kourissa muun muassa digitalisaation seurauksena. Kävijämäärät ja lainausluvut ovat laskeneet. Kirjastot etsivätkin nyt kuumeisesti uusia toimintamuotoja ja tapoja perustella olemassaoloaan. 2000-luvun alussa ei vielä juurikaan puhuttu kirjastojen markkinoinnista, mutta toisin on nykyään. Arja Juntunen ja Jarmo Saarti (2014, 7) myöntävät kirjastojen markkinointiviestintää käsittelevässä kirjassaan *Ulos kirjastosta*, että maailman muuttuminen hieman pelottaa kirjastolaisia. Kirjastolaitoksen lakkauttamiseen harva kai toisissaan uskoo, mutta pahimmissa uhkakuvisa sitäkin on vilauteltu esimerkiksi Saartin ja Jukka Relanderin toimittamassa teoksessa *Kirjaston kuolema* (2015) ja kirjastolaisten poleemisessa puheenvuorossa *Eräpäivä!* (Ristikartano ym. 2011). Relander ja Saarti (2015, 7) toteavat, että kirjasto on muuttumassa kirjavarastosta joksikin, mutta selvää käsitystä suunnasta ei ole.

Uskon, että meneillään oleva murros tarjoaa sanataiteelle mahdollisuuden nousta yhä tärkeämmäksi osaksi kirjastojen toimintaa. Tällä hetkellä suhtautuminen niin sanataideohjaukseen kuin moneen muuhunkin ei niin kovin perinteiseen kirjastotyön muotoon on myönteisempää kuin takavuosina. Oma paikkaansa digitalisoituvassa maailmassa etsivät kirjastot ovat kuitenkin tiukassa tilanteessa, sillä toiminnan kehittämiseen ei juurikaan ole varaa. Säästöpainee ovat monissa kunnissa kovat. Uskon kuitenkin, että sanataiteelle on markkinarako kirjastossa, toteavathan esimerkiksi Juntunen ja Saarti (2014, 8), että nykyään ”ihmiset etsivät entistä enemmän elämyksiä, kokemuksia ja yhteisöllisyyttä.”

3.1 Sanataideohjaus kirjastopalveluna

Kirjastolain mukaan yleisten kirjastojen kirjastopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastamiseen, jatkuvaan tietojen, taito-

jen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen (L 4.12.1998/ 904, 2 §). Opetusministeriön laatimassa *Kirjastostrategia 2010* -julkaisussa todetaan, että tietoyhteiskunnan perusarvoja ovat oikeus ja kyky tietoon, kansalaisuuteen, itseilmaisuuksiin ja luovuuteen. Kirjaston tehtävänä on muun muassa kehittää kieltä ja ajattelua sekä antaa eväitä kulttuurien tuntemukseen ja oman itsen ja muiden ihmisten ymmärtämiseen. Strategiassa käsitellään laajasti kirjaston digitaalisia palveluja mutta todetaan, että muun muassa yleisöluennot, satutunnit ja muut perinteiset tapahtumat kuuluvat tulevaisuudessakin kirjastojen toimintaan. (*Kirjastostrategia 2010* 2003, 10, 13.) Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 -julkaisussa (2009, 28) painotetaan, että kirjasto voi toimillaan edistää lasten ja nuorten lukutaitoa sekä vähentää tiedollista ja sosiaalista syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.

Kirjastolaki ja opetusministeriön linjaukset mahdollistavat monipuolisen sanataidetoiminnan kirjastoissa. Sanataideohjauksen järjestäminen on kirjastolain hengen mukaista, onhan kirjastolaitos kaunokirjallisuuden asiantuntijaorganisaationa koko olemassaolonsa ajan osallistunut aktiivisesti sanataiteen vaalimiseen. Mielestäni on luontevaa, että kirjastoissa järjestetään paitsi sanataiteen vastaanottoon liittyviä tapahtumia, kuten satutunteja, myös sanataiteen tuottamiseen liittyviä tapahtumia, kuten kirjoittajatyöpajoja. Sanataideohjaus edistää osaltaan lasten ja nuorten lukutaidon kehittymistä ja vähentää syrjäytymisriskiä, mikä sopii mielestäni hyvin yhteen opetusministeriön tavoitteiden kanssa.

Kirjastot ovat vuosikymmenten varrella muuttuneet melkoisesti niin tiloiltaan kuin toiminnoiltaan. Yleisten kirjastojen tilojen muutoksia tutkinut Hanna Aaltonen tuo esiin, että kun kirjastot olivat aikoinaan lähinnä kirjoista ja hyllyistä koostuvia aineistokokoelmia, nykyään ne ovat lukusaleineen ja muine eriytettyine tiloineen kuntalaisten monipuolisia kokoontumispaikkoja. Nykykirjastossa voi oleskella, opiskella, harrastaa tai vaikka tehdä työtä. (Aaltonen 2009, 469, 594, 606.) Jo pitkään iskulauseissa on kaikunut, että kirjasto on kuntalaisten olohuone ja kolmas tila työn ja kodin välimaastossa. Toinen liki kliseeksi asti hoettu mantra kuuluu, että kirjasto on ihmisiä ei kirjoja varten. Tällaiseen asiakkaiden tarpeisiin ja toiveisiin vastaavaan monipuoliseen toimintakulttuuriin sanataidetoiminta sopii mielestäni mainiosti.

Kirjastonhoitaja ja kirjoittajaohjaaja Sini Kiuas tuo esiin, että kirjasto voi tarjota kirjoittamisesta kiinnostuneille monenlaista toimintaa. Perinteisin asiakkaan oman tekemisen muoto on hänen

mukaansa kirjoittajapiiri. Kirjasto on hänen mielestään oiva paikka kirjoittajapiirin kaltaiselle yksinkertaiselle harrastukselle, jossa keskiössä ovat kynä ja kirjoittaja. Kirjastot voivat olla kirjoittajien avuksi myös esimerkiksi tarjoamalla tiloja tekstinäyttelyille. Kiuas uumoilee, että kirjastojen verkossa tarjoamat kirjoittaja-aktiviteetit yleistyvät valtakunnallisesti. Verkkosanataidekouluja on hänen mukaansa jo kokeiltu yksittäisissä kirjastoissa. (Kiuas 2012, 134–135.)

Kirjastoalalle sopivista yksittäisistä menetelmistä Kiuas mainitsee sadutuksen. Monika Riihelän 1980-luvulla luomaa menetelmää on aluksi hyödynnetty lasten kanssa tehtävässä työssä muun muassa kasvatus- ja sosiaali-aloilla. Sadutuksen sovellusmahdollisuuksia kehittänyt ja tutkinut kasvatustieteilijä Liisa Karlsson kertoo, että menetelmässä esimerkiksi työntekijä, vanhempi, kummi tai ystävä sanoo lapselle, lapsiryhmälle tai aikuiselle: ”Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” Sadutusta on Karlssonin mukaan helppo käyttää mitä moninaisimmissa paikoissa, esimerkiksi kirjastossa. (Karlsson 2014, 18, 24.)

Kiuaksen (2012, 137) mukaan sadutus on tarpeellinen lisä luovan kirjoittamisen työkalupakkiin etenkin toimittaessa kirjoitustaidottomien lasten kanssa. Marja-Leena Mäkelän mukaan tarinoiden kertominen voidaan ottaa osaksi kirjaston perinteisiä satutunteja. Koska satutunti-ikäiset eivät pääsääntöisesti osaa itse kirjoittaa, Mäkelä on hyödyntänyt sadutusta. (Mäkelä 2001, 36.) Sadutus on mielestäni hyvä menetelmä muun muassa siksi, että sen avulla nuorikin lapsi voi olla aktiivinen toimija ja taiteen tekijä (ks. Pennanen 2014, 116, 120–121; Mäkelä 2001, 39).

Suomen kirjastolaitos on avoin uusille ideoille. Avoimesta mielestä kielii muun muassa Päivi Almgrenin ja Päivi Jokitalon kirja *Kirjasto 2011. Vaikutteita maailmalta* (2010). Kirja esittelee eri maista poimittuja lennokkaitakin ideoita kirjastojen kehittämiseksi. Vaikka kaikkia toimintamalleja ei varmasti ole mielekästä soveltaa Suomessa, vinkkejä ja virikkeitä kirja kuitenkin antaa. Esimerkiksi kirjastojen yhteistyökumppaneiksi voitaisiin Suomessakin ottaa nykyistä enemmän kolmannen sektorin toimijoita ja jopa kaupallisia tahoja. Kirjan esittelemien ideoiden kirjoon kuuluu myös sanataidehankkeita. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Santa Cruzissa kouluikäiset lapset ja heidän vanhempansa kirjoittavat kirjaston työpajoissa sukunsa ja perheensä tarinoita kirjoiksi. Kanadassa Vancouverin kirjasto järjestää vuosittain koulujen loma-aikaan teini-ikäisille viikon pituisen kirjallisuuden ja kirjoittamisen päiväleirin. (Almgren & Jokitalo 2010, 135, 140.) Uskon, että Almgrenin ja

Jokitalon edustama 2010-luvun ennakkoluuloton ajattelutapa on omiaan vahvistamaan sanataiteen asemaa Suomen kirjastoissa.

Suomessa valmistellaan parhaillaan uutta kirjastolakia. Uudistuksella edistetään kansalaisten osallisuutta ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista. Sillä myös turvataan tiedon ja kulttuurin yhdenvertainen saatavuus. Lähtökohtana on maksuttomuuden säilyttäminen. (*Työryhmä valmistelemaan kirjastolain uudistamista 2015.*) Uskon, että nämä opetus- ja kulttuuriministeriön esittämät linjaukset takaavat, että sanataideohjaus voi vastaisuudessaakin olla osa kirjastotoimintaa.

3.2 Sanataideohjaus Suomen kirjastoissa

Suomen kirjastoista sanataideohjauksen uranuurtaja on Hämeenlinnan kaupunginkirjasto. Hämeenlinnan kirjaston kirjoittajakoulu on jo vuodesta 1992 antanut taiteen perusopetukseen kuuluvaa sanataideopetusta lapsille ja nuorille. Juuret juontavat kuitenkin ainakin 1980-luvulle, jolloin kirjasto perusti yhdessä kirjailijayhdistys Vana -66:n kanssa kynäilypiirejä lapsille ja nuorille. Idean äiti oli kirjastonhoitaja Mervi Koski, joka halusi herättää kouluikäisissä kiinnostuksen kirjallisuuteen ja luovaan kirjoittamiseen.

Vuonna 1985 sain idean kirjastossa järjestettäviin kynäilypiireihin, kun huomasin, että tuohon aikaan kouluopetuksessa oli muotia tehdä oppilaille rasti ruutuun -tehtäviä runsaasti. Mietin oman tyttäreni kohdalla, milloin hän opettelee muotoilemaan omatoimisesti vastauksia ja selittämään asiansa ja ajatuksensa selkeästi. (Koski 2014, 21.)

Kirjoittajakoulu perustettiin 1990-luvun alussa vähin hallinnollisin toimin. Koski toteaa, että jos perustamisvaiheessa olisi jääty miettimään byrokratian kiemuroita ja etsimään valmiita malleja, koulua ei olisi syntynyt lainkaan. Toiminnan käynnistäminen vaatikin hänen mukaansa rohkeutta poiketa vanhoista kaavoista. (Koski 1994, 13.)

Vaikka kirjoittamista ja muuta sanataidetta on harjoitettu kirjastoissa vuosikymmenet ja vaikka sanataidetoiminta kirjastoissa on kirjastolain ja opetusministeriön linjausten mukaan mahdollista, ei läheskään kaikissa Suomen kirjastoissa ole taloudellisia resursseja sanataideohjauksen järjestämiseen. Laki säilyttää kirjastoille monia pakollisia tehtäviä, joten monissa kunnissa varoja suhteellisen pienelle asiakasryhmälle suunnattujen lisäpalvelujen tuottamiseen ei ole. Julkisen talouden

jatkuva kurjistuminen on tuonut monessa kunnassa säästöt osaksi kirjastojen arkea, joten toimintoja pikemminkin karsitaan kuin lisätään. Jos henkilökuntaa on selvästi alle valtakunnallisten suositusten, uudenlaisen toiminnan käynnistäminen voi olla liki mahdotonta (ks. esim. Kleemola 2007a, 2; liite 3).

Pohjanmaalla seutukirjastoseelvityksen vuonna 2011 laatinut Anna-Maija Koskimies-Hellman tuo esiin, että kirjastotoiminnan painopisteen siirtyminen yhä enemmän kohti elämyksellisyyttä ja sosiaalista kanssakäymistä on ristiriidassa niiden työkalujen kanssa, joilla kirjastojen tehokkuutta tarkastellaan. Perinteisesti tehokkuutta on mitattu suhteuttamalla laina- ja kävijämääriä henkilökunnan määrään, kunnan asukaslukuun ja kustannuksiin. Koskimies-Hellmanin mukaan tällaisia mittareita käytettäessä kirjaston tärkeimmät tuotteet, kuten lukemisen ilo ja elämykset, jäävät raportoimatta. Aineettomat hyödyt eivät näy budjeteissa, toimintakertomuksissa tai kansallisissa vertailuissa. Monen pohjalaisen kirjastonjohtajan mielestä tilanne on turhauttava. Kun vaikutukset eivät ole mitattavissa, on vaikeaa perustella, miksi kirjaston tulisi panostaa esimerkiksi koulukirjastotoimintaan tai lukupiireihin ja muihin kulttuuriaktiviteetteihin. (Koskimies-Hellman 2011, 16.)

Vaikka kuntien talousarviosta ei varoja sanataiteeseen ja muuhun innovatiiviseen ja elämykselliseen toimintaan löytyisi, kirjastoilla on mahdollisuus hakea valtionrahoitusta alueellisiin ja paikallisiin hankkeisiin. Suomen kirjastot ovat hakeneet jonkin verran avustuksia hankkeisiin, joissa sanataiteen tuottaminen on keskiössä (*Yleisten kirjastojen hankerekisteri* 2015). Laihialla, Isossakyrössä ja Vähässäkyrössä syksyllä 2009 järjestetyt kerhot käynnistyivät valtiolta saadun avustuksen turvin. Kyrönmalla on hyödynnetty kunnan talousarvion ulkopuolisia rahoituslähteitä aktiivisesti myös 2010-luvulla.

Sanataidetoiminnan esteeksi voi tulla paitsi kirjastojen tiukka taloudellinen tilanne myös se, että melko harvassa kirjastossa on sanataideohjaukseen erikoistunutta henkilöstöä. Päteviä ulkopuolisia ohjaajia ei ole kaikkialla Suomessa saatavilla. Yksittäisiin tapahtumiin voidaan järjestää vierailija kauempaakin, mutta säännöllistä sanataidetoimintaa on hankala toteuttaa, jos ohjaajan on tultava paikalle satojen kilometrien päästä. Suomen kunnat ovat eittämättä eriarvoisessa asemassa. Monissa isoissa kaupungeissa on sanataideopetusta tarjoavia yhdistyksiä, jotka usein tekevät yhteistyötä kirjaston kanssa. Sen sijaan pienet ja syrjäisimmät paikkakunnat jäävät katvealueelle. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö kaukaisimmissakin Suomen kolkissa voisi olla tarjolla asiantuntevaa

sanataideohjausta. Syrjäisessä kunnassa toiminta saattaa kuitenkin olla haavoittuvampaa kuin isossa kaupungissa tai kaupungin tuntumassa, sillä pienellä paikkakunnalla toiminta voi olla yhden innostuneen ammattilaisen varassa.

Kiuas toteaa, että Suomen kirjastoissa on jonkin verran sanataiteeseen perehtyneitä työntekijöitä. Hänen mielestään kirjastolaisia voitaisiin kuitenkin kouluttaa nykyistä enemmän ohjaamaan esimerkiksi luku- ja kirjoittajapiirejä ja käyttämään sadutusta kirjastotyössä. Täydennyskoulutus antaisi kirjallisuuden ja kirjoittamisen aktiviteeteista kiinnostuneille työntekijöille eväitä toimia ohjaajana tilaisuuksissa, työpajoissa ja kursseilla. (Kiuas 2012, 130–131.)

Kirjastolaiset ovat kohderyhmä, jolle sanataideohjauskoulutusta tarjotaan muun muassa Kirjastot.fi-sivustolla. Käsitkseni on, että ainakin osa kirjastojen työntekijöistä on kiinnostunut sanataiteesta ja hakeutuu mielellään koulutukseen. Omasta kokemuksestani tiedän, että Ilmajoella sijaitsevan Etelä-Pohjanmaan opiston järjestämiin sanataideohjaajaopintoihin on osallistunut kirjastoalan ammattilaisia. Uskon, että sekä laaja täydennyskoulutus että sanataideohjauksen lyhytkurssit näkyvät vähitellen kirjastohenkilökunnan osaamisessa. Mikään valtavirran trendi kirjastolaisten kouluttautuminen sanataidetehtäviin ei ole eikä todennäköisesti sellaiseksi kovin nopeasti kasvaakaan.

Mäkelä keräsi vuonna 2004 kyselytutkimuksella tietoa Suomen kirjastojen sanataideryhmistä. Nämä ryhmät toimivat eri nimillä kuten sanataidekerho, sanataidepaja, tarinapaja, tarinakellari, kirjoittajapiiri ja kirjoittajakerho. Monilla paikkakunnilla toimintaa oli toteuttamassa kirjaston ohella esimerkiksi sanataideyhdistys, kansalaisopisto tai seurakunta. Vetäjinä toimi sekä kirjastojen työntekijöitä että kirjaston ulkopuolelta tulleita ohjaajia ja opettajia. Sanataideryhmiä kokoontui muun muassa Hämeenlinnan, Jyväskylän, Rovaniemen, Helsingin, Espoon, Kangasalan, Keravan, Tampereen, Ylöjärven, Oriveden, Kirkkonummen, Tammelan, Suolahden, Lahden, Oulun, Kouvolan ja Kotkan kirjastoissa. (Mäkelä 2005, 16–19.) Ei ole kovin yllättävää, että listalta löytyy useita isoja kaupunkeja. On kuitenkin ilahduttavaa, että toimintaa järjestettiin vuonna 2004 pienilläkin paikkakunnilla kuten Tammelassa.

Minulla ei ole käsitystä, mikä sanataideohjauksen kokonaistilanne on Suomen kirjastoissa tällä hetkellä. Mahdollisesti osa Mäkelän mainitsemista paikkakunnista on pudonnut listalta, mutta

tilalle on ehkä tullut uusia. Tässä vaiheessa voisikin olla aika päivittää katsausta. Mielenkiintoista olisi tutkia paitsi ryhmätoimintaa myös, kuinka paljon ja millaisia yksittäisiä sanataidetapahtumia maamme kirjastoissa nykyään järjestetään.

3.3 Sanataideohjaus Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa

Selvitin Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opinnäytetyössäni keväällä 2006 sanataideohjauksen tilaa Etelä-Pohjanmaan kunnan- ja kaupunginkirjastoissa. Olin tutkimuksessani kiinnostunut niin säännöllisestä ryhmätoiminnasta kuin yksittäisistä kirjoittajatapahtumistakin. Kyselyyn vastasi 20 kirjastoa maakunnan 26 kirjastosta, mikä mielestäni oikeuttaa vetämään tuloksista jonkinasteisia yleistäviä johtopäätöksiä. (Kleemola 2006b, 17.)

Tärkeimpiä tavoitteitani oli selvittää kirjastojen asenteita sanataideohjaukseen. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että sanataideohjaus voi hyvinkin kuulua kirjaston tehtäviin. Osa oli sitä mieltä, että se ei varsinaisesti kuulu kirjaston tehtäviin mutta että kirjasto voi muiden toimijoiden rinnalla olla järjestämässä sanataidetoimintaa. Useat kirjastot olivatkin valmiita toteuttamaan toimintaa yhteistyössä esimerkiksi kansalaisopiston tai koulun kanssa. Osa vastaajista ilmaisi melko selkeästi, että sanataideohjaus ei kuulu kirjaston tehtäviin. Monessa vastauksessa painotettiin, että sanataidetoiminnan järjestäminen on pitkälti kiinni resursseista. (Kleemola 2006b, 18.)

Valtaosa kirjastoista ilmoitti, että ne eivät olleet järjestäneet sanataideohjausta 2000-luvun alkupuolella. Kuudessa kirjastossa oli järjestetty jonkintyyppistä kirjoittajille suunnattua toimintaa, lähinnä yksittäisiä tapahtumia. Sanataideohjauksen suurimmiksi esteiksi koettiin taloudellisten resurssien puute ja mahdollinen osallistujien vähyys. Myös koulutettujen ohjaajien ja sopivien tilojen puute nähtiin toiminnan jarruiksi. Yksi kirjasto mainitsi järjestämisen esteeksi sen, että asiakailta ei ollut tullut toiveita. (Kleemola 2006b, 19, 21–22.)

Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa järjestetyissä sanataidetapahtumissa oli vetäjänä ollut yleensä kirjaston ulkopuolinen ohjaaja. Vain yhdessä tapahtumassa sanataideohjaajana toimi kirjaston työntekijä. Vastauksista kävi ilmi, että Etelä-Pohjanmaan kirjastoista ei tuohon aikaan juurikaan löytynyt sanataideohjaukseen kouluttautuneita henkilöitä. (Kleemola 2006b, 22.)

3.4 Kirjasto sanataiteen työssijana

Monet sanataideohjaajat ovat sitä mieltä, että kirjasto on ihanteellinen paikka sanataideohjaukselle. Mäkelän (2003, 75) mukaan kirjasto on ääretön sanojen arkku, jota voi käyttää opetuksessa hyödyksi. Mäkelä on kehittänyt esimerkiksi kirjastoihin sopivan sanajalkaseikkailun, jossa yhdistetään seikkailupedagogiikan menetelmiä kirjallisuuteen, kirjoittamiseen ja liikuntaan (Mäkelä 1999, 11, 78, 85–87).

Eppu Nuotion mielestä kirjasto kirjoineen ja hyllyrivien väliin muodostuvine ratoineen on oiva paikka sanataideseikkailuille. Nuotion mukaan koulutettu ja innostumiskykyinen kirjastohenkilökunta on kuin luotu houkuttamaan lapsia ja nuoria sanataiteen pariin. Hän toteaa, että kirjasto on jokaisen sanataiteilijan aarrekammio, jossa lähdemateriaali on lähellä. Kirjasto on Nuotion mielestä nykypäivän levottoman karnevaalimeiningin keskellä erinomainen paikka rauhoittumiselle ja sanataiteen tuottamiselle. (Nuotio 2005, 63–64, 79.)

Kirjasto kuuluu harvoin muzakkivapaisiin vyöhykkeisiin maailmassa, siellä taustamusiikki ei pauhaa, eivätkä ylivyöryvät mainokset maanittele ostamaan. Kirjastosta löytyy vielä hiljaisuutta, ihmisen kasvulle välttämätöntä ylellisyyttä. Luovuustutkimusten mukaan hiljaisuus on edellytys kaiken uuden synnyttämiselle. (Nuotio 2005, 64.)

Myös Mervi Koski toteaa, että kirjaston rauhallinen ilmapiiri houkuttelee kirjoittamaan. Hänen mukaansa kirjasto voikin tarjota ilman merkittäviä kustannuksia täydelliset puitteet kirjoittajatoiminnalle: tekstien luomiseen käytettävä lähdekirjallisuus on lähellä ja kirjoittajien omat tuotokset voivat olla sekä luettavissa että lainattavissa. (Koski 1994, 14, 23, 30.)

Sanataideohjaaja Arja Puikkonen sanoo olevansa tyytyväinen sanataiteen ja kirjaston liittoon. Puikkonen kuuluu Kirkkonummen Kirjaston ystävät -yhdistykseen, joka antaa sanataideohjausta muun muassa Kirkkonummen kirjaston sanapajassa. (Heikkilä 2006, 30.)

Kirjasto on sanataideopetukselle luonnollinen yhteistyökumppani ja erinomainen tila opetukselle. Kirjastossa käy meidän kohderyhmämme – kirjoista, lukemisesta ja kirjoittamisesta kiinnostuneet vanhemmat ja lapset. Kirjaston henkilökunnan kanssa olemme samalla asialla, teemme työtä kirjoittamisen ja lukemisen puolesta. (Heikkilä 2006, 30.)

Seurasin keväällä 2006 opinnäytetyötäni varten Lehtimäen kirjastossa järjestettyä sanataidetapahtumaa, jossa sanataideohjaaja ja kirjailija Jussi Matilainen teetti osallistujilla kirjoitusharjoituksia. Matilainen kertoi minulle tapahtuman jälkeen sähköpostitse pitävänsä kirjastoa luontevana paikkana sanataiteelle. Kirjaston ilmapiiri suosii hänen mielestään niin kirjoittamista kuin lukemistakin. Kun kirjoja on yllin kyllin käden ulottuvilla, esimerkiksi kirjavinkkaus on helppo liittää ohjelmaan. Yhteistyöstä kirjastotyöntekijöiden kanssa Matilaisella oli pelkkää hyvää sanottavaa. (Kleemola 2006b, 27.) Matilainen otti kantaa myös kirjastojen tarjoamiin tiloihin.

Lehtimäellä porukkaa kertyi yli odotusten, joten varattu tila jäi varsin ahtaaksi. Mutta pääsääntöisesti tila riittää mukavasti perinteiseen kirjoittamiseen: proosaan ja runouteen. Draamakirjoittaminenkin onnistuu, mutta jos kirjoitettua draamaa pitäisi mahtua esittämään, niin se ei yleensä kirjastossa kovin hyvin onnistu. Eivät liioin draaman esittämistä valmistelevat draama-leikit, joissa pitäisi mahtua kunnolla liikkumaan. Mutta eihän kaikenlaista kirjoittamista ole mielekästäkään yrittää ahtaa kirjastoon. (Kleemola 2006b, 27.)

Kuten vuonna 2006 tekemästäni kyselystä käy ilmi, kirjastojen työntekijät suhtautuvat vaihtelevasti siihen, voiko sanataideohjaus kuulua kirjastojen toimintaan. Sanataiteesta kiinnostuneita kirjastolaisia löytyi jo tuolloin eri puolilta Suomea. Esimerkiksi Espoon kirjastossa erikoiskirjastonhoitajana työskennelleen Eeva Jäppisen (2006, 61) mukaan kirjasto on luonteva paikka sanataidepajoille ja kirjoittajakouluille. Laihian kunnan kirjastotoimenjohtajana vuosina 2011–2015 toiminut Pirjo Humalainen on samoilla linjoilla. Hän on työskennellyt sanataideohjaajana muun muassa Laihian kirjaston vuonna 2007 järjestämässä alakoululaisten sanataidekerhoissa. Humalainen luonnehtii kirjastoa sanataiteen työssijana seuraavasti:

Koen, että sanataide sopii hyvin osaksi kirjastotyötä. Meillä on täällä runsaasti materiaalia, joten mikäpä olisi sen otollisempi paikka sanataiteen harjoittamiseen kuin kirjasto. (Kleemola 2012b, 6; liite 4.)

4 KIRJOITTAMISEN JA LUKEMISEN LIITTO

Lukeminen ja kirjoittaminen kulkevat käsi kädessä. Tästä vastaanottamisen ja tuottamisen liitosta kielii muun muassa se, että suomen kieleen on 2000-luvulla vakiintunut termi tekstitaidot vastineeksi englanninkieliselle käsitteelle literacy. Käsitettä käytetään, kun puhutaan laajasti lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvistä taidoista (Luukka 2009, 13). Tekstitaidot hallitseva ihminen osaa lukea ja ymmärtää monenlaisia tekstejä, kykenee hahmottamaan tekstien erityispiirteitä ja pystyy tuottamaan erilaisia tekstejä (Svinhufvud 2007, 37).

Lähestyn lukemisen ja kirjoittamisen liittoa käytännönläheisesti tuomalla esiin muutaman lukemisen ja kirjoittamisen asiantuntijan ja ammattilaisen käsityksiä. Tarkastelen myös suomalaisten lasten ja nuorten tämänhetkistä luku- ja kirjoitustaitoa ja lukuintoa sekä kansallisten että kansainvälisten tutkimusten valossa. Lopuksi tuon esiin, että kirjastot voivat sanataidetoiminnalla edistää lasten ja nuorten luku- ja kirjoitusharrastusta ja tukea heidän tekstitaitojensa kehittymistä.

4.1 Lukeminen osana sanataideohjausta

Sanataideohjaus sisältää sekä kirjoittamista että lukemista. Pääpaino sanataidekerhoissa tai kirjoittajaryhmissä on tekstien tuottamisessa, mutta myös vastaanotolle on sijansa. Tuottamisen ja vastaanoton saumattomasta yhteydestä kertoo muun muassa Pohjanmaalla ja koko Suomessa lasten luku- ja kirjoitusharrastusta aktiivisesti edistäneen Marja-Leena Mäkelän toiminta. Hän on vetänyt muun muassa sanataidekursseja, -piirejä ja -leirejä sekä yksittäisiä sanataide- ja kirjavinkkaustunteja (Kleemola 2005, 4; 2006a, 6; 2012a, 6; liitteet 2, 5 ja 6.) Mäkelä kertoo vuosien aikana liittäneensä yhä enemmän sanataideharjoituksia osaksi kirjavinkkaustuntejaan. Vastaavasti sanataidetunneilla hänellä on aina kirjoja mukanaan. Mäkelän mukaan sanataidetehtävät lähtevätkin usein liikkeelle kirjojen inspiroimina. (M.-L. Mäkelä, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2012.)

Kirjoittaminen ja lukeminen kulkevat rinnakkain, joten Päivi Haanpään mukaan sanataidekoulutuksessa on luontevaa lukea. Ohjaaja voi johdattaa osallistujia aiheeseen kaunokirjallisuuden avulla ja poimia kirjallisuudesta teoriaa valottavia esimerkkejä. Haanpään mielestä sanataidetunnit ovat oivallinen paikka kirjavinkkaukselle. (Haanpää 2015, 54.) Myös kirjoittamisen opettajana toiminut

Miisa Jääskeläinen on nostanut esiin lukemisen ja kirjallisuudentuntemuksen merkityksen. Hänen mukaansa lukeminen kartuttaa tietoa, ruokkii mielikuvitusta ja antaa ideoita kirjoittamiseen. Jääskeläinen myös uskoo, että lukuinto johdattaa lapsia kirjoittamaan. (Jääskeläinen 2002, 165–166.)

Nora Ekström (2011, 134) on myös sitä mieltä, että kirjoittamisen opintojen tulisi sisältää kirjoittamisen ohella lukemista. Hän kuitenkin kyseenalaistaa perinteisen tavan käynnistää kirjoittamisen opinnot vastaanottamisesta tuottamisen sijaan.

Pitkään on ajateltu, että lukeminen on osuva tapa oppia myös kirjoittajaksi. Kuitenkin, jos tarkoituksena on opettaa opiskelijoita nimenomaan kirjoittamaan, tulisi opetuksen käynnistystä kirjoittamisella, tekemisellä, sen sijaan, että luettaisiin ja asettauduttaisiin vastaanottajan asemaan. Yhtä luontevaa kuin on aloittaa kirjallisuuden opinnot lukemalla, pitäisi olla aloittaa kirjoittamisen opinnot kirjoittamalla. (Ekström 2011, 134.)

Ekström ei suinkaan ole purkamassa lukemisen ja kirjoittamisen liittoa. Päinvastoin, hänen mukaansa kirjoittaminen voi toimia siltana lukemiseen. Kirjoittajalla on erityinen lukutapa. Ekströmin (2011, 135) mukaan kirjoittaja ”lukee kärjistetysti sanoen kuin hyeena etsien käyttökelpoisia ilmauksia ja tekniikoita.” Katri Sarmavuori kuvaa kirjoittajan lukutapaa seuraavasti:

Toisinaan luemme kirjailijoiden tavoin. Silloin kysymme: Kuinka tämä tehtiin? [--] Kun luemme näin, tutkimme tekstiä edistääksemme omaa kirjoittamistamme. Käytämme kirjailijaa mentorinamme. (Sarmavuori 2010, 182.)

Lukemalla kirjoittaja oppii tunnistamaan kirjallisuuden lajityyppejä ja hahmottamaan niiden piirteitä. Oma tekstiä tuottaessaan hän voi hyödyntää tätä taitoa esimerkiksi sisällyttämällä lajityypin piirteitä omaan tekstiinsä. (Ekström 2011, 135–136.) Niin Ekström, Haanpää kuin Jääskeläinenkin korostavat, että kirjoittamisen opettajan ja ohjaajan on tärkeä tiedostaa mallien vaikutus ohjattavien kirjallisuuskäsitykseen. Heidän mukaansa opettajan on pyrittävä tarjoamaan laaja ja monipuolinen käsitys kirjallisuudesta. (Ekström 2011, 138; Haanpää 2015, 57–58; Jääskeläinen 2002, 165.)

Kokenut sanataideopettaja Pia Krutsin tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan ansiokkaasti kauno-kirjallisuuden lukemisen ja luovan kirjoittamisen vastavuoroista suhdetta lasten sanataidekasvatuksessa. Lähtökohtanaan hän pitää lukemisen ja kirjoittamisen tiivistä yhteyttä. Krutsin toteaa, että lasten sanataidetunneilla enimmäkseen tuotetaan tekstiä. Hänen mukaansa opetuksessa pitäisi kuitenkin kiinnittää paljon nykyistä enemmän huomiota lukemiseen. Krutsinin mielestä tavoit-

teellisen sanataidekasvatuksen keskeisenä tarkoituksena on kouluttaa oppilaista paitsi kirjoittajia myös taitavia lukijoita. (Krutsin 2013, 2, 4.)

Krutsin haastaa tarkastelemaan lukijuutta ja kirjoittajuutta. Millainen lukija kasvaa sanataideoppilaasta? Pitääkö sanataideoppilaan pohtia, miksi kirjallisuutta luetaan? Mikä merkitys lukemisella on lasten luovan kirjoittamisen opetuksessa? Mitä kirjoittajan pitäisi lukea ja miten? Millaista on hyvä, kriittinen lukeminen? Miten kirjoittajuus vaikuttaa lukemiseen? Kuinka oppilas voisi kokea lukemisen tärkeäksi taidoksi henkilökohtaisella tasolla? (Krutsin 2013, 2, 4, 6, 13, 24, 41.)

Krutsinin mukaan kirjoittajuus edellyttää lukijuutta ja vastaavasti lukijuus edellyttää kirjoittajuutta. Krutsin uskoo, että lasten sanataidekasvatuksessa empatia ja solidaarisuus kehittyvät erityisesti kirjoittavan lukijuuden myötä. Hyvän lukemisen tunnusmerkiksi muodostuu hänen mukaansa taito kokea kaunokirjallisuus henkilökohtaisesti tärkeänä, jolloin lukeminen tarjoaa lapselle aineksia oman itsen ja minäkuvan rakentamiseen. (Krutsin 2013, 8, 24–26, 28, 45, 83, 85.)

4.2 Lukeminen ja kirjoittaminen koulussa

Lukemisen ja kirjoittamisen yhteys näkyy myös koulussa. Viidesluokkalaisten kirjallisuuskäsityksiä tutkineet Johanna Kainulainen ja Petri Kainulainen ovat huomanneet, että oppilaat perustelevat kirjallisuuden opetusta pääasiassa lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen taitojen kehittämiseksi. Yksi Kainulaisten tutkimukseen osallistuneista oppilasista toteaa: ”[kirjallisuutta opetetaan siksi] että lapset oppivat lukemaan ja kirjoittamaan, ja voisivat siten lukea, tai ehkä kirjoittaa omia kirjoja ja tarinoita.” (Kainulainen & Kainulainen 2014, 162–163.)

Suomessa prosessikirjoittamista merkittävästi edistänyt Helena Linna on sitä mieltä, että koulutyössä lukemisen ja kirjoittamisen opetus tukevat toisiaan. Linna toteaa, että opettaja voi ohjata lapsia lukemaan kirjoja kuin kirjailija, mikä auttaa heitä omien tekstien luomisessa. Oppilaat voivat tarkkailla, miten kirjailijat ovat luoneet teoksen rakenteen, juonen, henkilökuvat ja miljöön. Niin ikään luetusta voi kerätä aiheita ja poimia sanoja ja sanontoja. Linna sanoo havainneensa, että monet oppilaat lukevat kirjoja saadakseen inspiraatiota ja ideoita. (Linna 1999, 48–49; 2004, 95, 97; 2012, 51–52.)

Kirjallisuuden ja kirjoittamisen opetus nivoutuvat Linnan mukaan yhteen tarinallisuuden kautta. Joka lukuvuosi jokainen Linnan oppilas julkaisee ainakin yhden kertomuksen kirjamuodossa. (Linna 1999, 48; 2012, 51.) Mielestäni tämä on hyvä tapa korostaa sitä, että lapsi on aktiivinen taiteen tuottaja, ei vain vastaanottaja. Linna (1999, 48) sanoo: ”Koska tarinat asustavat meissä, pyrin osoittamaan, että jokaisessa oppilaassani asuu pieni kirjailija ja tarinakertoja.” Lasten luovuutta ja aktiivista toimijuutta korostaa myös pitkään eri-ikäisten lasten ja kirjoittamisen parissa työskennellyt Michael Armstrong teoksessaan *Children Writing Stories*. Linnan tavoin Armstrong (2006, xi) on vakuuttunut siitä, että jokaisella lapsella on tarina kerrottavanaan: ”I believe there is no child who does not have a good story to tell.”

Linnan mielestä kirjallisuuden opetus tulisi kytkeä laajasti kirjoittamisen opetukseen. Hän toteaa: ”Mitä enemmän oppilaat ovat kiinnostuneita kirjojen lukemisesta, sitä rikkaammaksi heidän kielensä kehittyy, ja se näkyy välittömästi heidän kirjallisissa tuotoksissaan.” (Linna 2004, 97.) Opetushallituksen toteuttaman *Luku-Suomi*-hankkeen (2001–2004) tavoitteena oli peruskoululaisten ja lukiolaisten luku- ja kirjoitustaidon parantaminen ja kirjallisuuden tuntemuksen lisääminen. Hankkeen raportista nousee samansuuntaisia ajatuksia kuin Linnalla: ”Jos oppilas saadaan lukemaan nykyistä enemmän kirjoja koulussa ja vapaa-aikana, sillä on vaikutus kirjoittamisen taitoon” (Sinko, Pietilä, & Bäckman 2005, 133–134).

4.3 Huoli lasten luku- ja kirjoitustaidoista

Suomalaisten lasten ja nuorten lukuharrastusta ja lukutaitoa on tutkittu systemaattisesti 1960-luvulta saakka. Lukeminen ei ole enää samanlaista kuin ennen: perinteisten paperimuotoisten kirjojen ja lehtien lukemisen rinnalle on noussut sähköisten tekstien lukeminen. Useiden kansallisten tutkimusten mukaan lasten ja nuorten kaunokirjallisuuden lukemiseen käyttämä aika on vähentynyt. Toinen keskeinen havainto tutkimuksissa on, että pojat lukevat vähemmän kirjallisuutta kuin tytöt. Merkittävää on, että tytöt lukevat huomattavasti enemmän kaunokirjallisuutta kuin pojat. (Luukka ym. 2008, 168–169, 187; Saarinen & Korhonen 2009, 81–84, 91, 165.)

Suomalaisten lasten ja nuorten lukuinnostasta ja lukemisen osaamisesta kertovat myös kansainväliset PISA- ja PIRLS-tutkimukset, joilla selvitetään yhdeksäsluokkalaisten ja neljäsluokkalaisten lukutai-

toa ja asenteita lukemista kohtaan. Suomalaisten lukutaito on molempien tutkimusten mukaan kansainvälistä kärkitasoa, mutta huolenaiheitakin löytyy. Yhdeksäsluokkalaisten vertailuissa lukutaito on vuosien varrella heikennyt, heikkojen oppilaiden osuus on kasvanut, erinomaisten lukijoiden osuus vähennyt ja tyttöjen ja poikien välinen kuilu syvennyt. (Sulkunen 2012, 13, 21–22; Sulkunen & Nissinen 2012, 47, 50; Sulkunen ym. 2013, 13, 17, 29, 32; Välijärvi 2014, 16, 45; Arffman & Nissinen 2015, 29–32.) Neljäsluokkalaistakaan sukupuolten välinen tasa-arvo ei toteudu, vaan tyttöjen lukutaito on selvästi poikien lukutaitoa parempi. (Kupari, Sulkunen, Vettenranta & Nissinen 2012, 64, 117.)

Suomalaisnuoret eivät ole yhtä innokkaita lukijoita kuin aiemmin. Sekä poikien että tyttöjen kiinnostus lukemiseen on vähentynyt. Nykyään yhä harvempi lukee omaksi ilokseen. Sukupuolten välinen ero on suuri: neljä viidestä tytöstä käyttää päivittäin aikaa omaksi iloksi lukemiseen ja pojista vain noin joka toinen. (Sulkunen 2012, 24, 27.) Kaunokirjallisuuden lukuaktiivisuudessa suomalaisnuoret jäävät hieman alle OECD-maiden keskiarvon (Parviainen 2012, 10). Neljäsluokkalaistenkin lukutottumuksissa ja asenteissa on kehitettävää. He pitävät lukemisesta verraten vähän ja heidän lukemismotivaationsa on heikko. (Kupari ym. 2012, 118.)

Yhdeksäsluokkalaisten kiinnostus lukemista kohtaan on vähentynyt erityisesti, jos nuoren kodissa ei arvosteta kulttuuria ja koulutusta (Sulkunen 2012, 30). Yhdeksäsluokkalaistilla lukemisen osaaminen on heikentynyt etenkin niillä nuorilla, joiden vanhempien ammatillinen asema ja koulutus-taso ovat alhaisia ja joiden kodissa on vähän kirjoja. Myös neljäsluokkalaisten sosioekonominen kotitausta heijastuu lukemisen osaamiseen. Taustatekijät eivät vaikuta ainoastaan tekstitaitojen kehittymiseen vaan oppilaan koulumenestykseen yleisesti. Opetusalan toimijat ovat ministeriä myöten ilmaisseet huolensa eriarvoistumisesta. Tuoreissa raporteissa nostetaankin yhdeksi peruskoulun päätavoitteeksi oppimisen tasa-arvon takaaminen ja lasten erilaisten taustojen vaikutuksen tasoittaminen. (Kupari ym. 2012, 66–67, 117; Kiuru 2015, 7; Arffman & Nissinen 2015, 35–38; Vettenranta 2015, 82, 91.)

Vaikka lukuharrastus on hiipunut, suomalaisnuoret lukevat kansainvälisesti verrattuna monipuolisesti erilaisia painettuja ja digitaalisia tekstejä (Sulkunen 2012, 30–31). Sulkusen (2012, 31) mielestä verkkotekstien lukemista ei pidä pitää uhkana perinteisten painettujen tekstien lukutaidolle. Myös 15-vuotiaiden tietokoneen käyttöä tutkinut Kaisa Leino on havainnut, että kohtuullinen käyt-

tö voi tukea perinteistä lukutaitoa. Hänen mukaansa hyötyä näyttää olevan erityisesti pojille. (Leino 2014, 12.)

Vaikka edelleen kaunokirjallisuuden lukeminen näyttää tukevan parhaiten perinteistä lukutaitoa, pärjäsivät eri medioita ja tekstejä monipuolisesti käyttävät nuoret lähes yhtä hyvin. Sen sijaan heikoiten pärjäsivät ne nuoret, jotka eivät käytä tietokonetta ollenkaan tai hyvin vähän, sekä ne, jotka vähiten lukivat painettuja tekstejä, etenkin kaunokirjallisuutta. (Leino 2014, 12.)

Miten lukutaidon heikkeneminen, lukuharrastuksen väheneminen ja poikien ja tyttöjen epätasa-arvo näkyy kirjoittamisessa? Onko syytä olla huolissaan? Syytä huoleen näyttää olevan ainakin peruskoulun äidinkielen ja kirjallisuuden perusopetuksen tuloksista kertovien raporttien valossa. Useita arviointiraportteja laatinut Hannu-Pekka Lappalainen on havainnut, että koululaiset hallitsevat lukemista keskimäärin paremmin kuin kirjoittamista. Lappalainen toteaa, että aktiivinen kirjojen lukeminen vapaa-aikana on yhteydessä hyviin tuloksiin kaikilla äidinkielen ja kirjallisuuden osa-alueilla. Hänen mukaansa onkin tarpeen kannustaa koululaisia monipuoliseen lukuharrastukseen. (Lappalainen 2003, 113; 2006, 83; 2008, 88.) Sara Routarinteen ja Tuula Uusi-Hallilan (2008, 22) keskeinen havainto eri vuosien raporteista on, että tytöt saavat kirjoittamisesta selvästi parempia tuloksia kuin pojat. Vuoden 2010 kirjoittamisen tuloksia analysoinut Jorma Kuusela (2011, 16, 22) on erityisen huolestunut siitä, että noin kuusi prosenttia yhdeksännen luokan pojista on lähes kirjoitustaidottomia eli ei pysty tuottamaan kirjallisesti juuri mitään.

Vaikka suurin vastuu lukutaidon ja kirjoittamisen opettamisesta on kodilla ja koululla, myös kirjastojen tehtävänä on edistää lasten lukutaidon ja samalla kirjoitustaidon kehittymistä. Kirjastolaitos on luonut Suomessa jo noin sadan vuoden ajan yhteiskunnallista tasa-arvoa tarjoamalla ilmaisia palveluita kansalaisille (Kekki 2013, 7, 19, 21). Kirjastojen tasa-arvoa luovalle toiminnalle on tarvetta nyky-Suomessakin. PISA-tulosten raportoinnissa tulee esiin, että koulun ohella myös kirjastot, erityisesti lähikirjastot, ovat yksi avaintekijä heikompiensaisten lukutaidon kehittymisessä. Tutkijat ovat huolissaan lähikirjastoverkon supistamisesta, mikä vaikuttaa erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin. Olen heidän kanssaan samaa mieltä siitä, että lähikirjastojen karsiminen ”rajoittaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia kehittää lukutaitoaan ja tasapuolisten oppimismahdollisuuksien tarjoamista kaikille kotitaustasta ja varallisuudesta riippumatta.” (Sulkunen ym. 2010, 65.)

Kirjastot voivat innostaa lapsia ja nuoria lukemaan ja tarjota mahdollisuuksia kirjallisen ja suullisen ilmaisun kehittämiseen. Matalan kynnyksen maksuttomat sanataidekerhot, joihin jokaisen lapsen on mahdollisuus osallistua varallisuudesta tai lahjakkuudesta riippumatta, ovat omalta osaltaan tasoittamassa eriarvoisuutta. Uskon, että lapsi tarvitsee lukijaksi ja kirjoittajaksi kasvamiseen onnistumisen elämyksiä. Niitä sanataidekerho voi tarjota. Vaikka vapaa-ajan sanataideohjauksessa korostuu ehkä kouluopetusta enemmän itseilmaisu ja luovuus, olen vakuuttunut siitä, että sanataidekerhoon osallistuminen tukee myös koulun tavoitteita. Niin ikään uskon, että vapaa-ajan sanataideharrastuksesta hyötyvät sekä kirjoittamisesta ja lukemisesta innostuneet että lisämotivaatiota ja tukea tarvitsevat lapset ja nuoret.

5 KYRÖNMAAN KIRJASTOJEN SANATAIDEKERHOT SYKSYLLÄ 2009

Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastot järjestivät syksyllä 2009 sanataidekerhoja Kyrönmaan seutukunnan alakoulujen 3.–6.-luokkalaisille. Maksuttomien kerhojen tavoitteena oli antaa alakoululaisille eväitä itseilmaisuun ja kannustaa heitä lukemaan. Länsi-Suomen lääninhallituksen rahoittamaa *Sana kiertämään* -jatkohanketta hallinnoi Laihian kunta.

Lasten luovuutta houkuteltiin esiin kaikkiaan 11 kerhossa. Yhdeksän kerhoa kokoontui alakouluilla ja kaksi kirjastoissa. Osallistujia kerhoissa oli kolmesta 16:een. Keskimäärin paikalla oli 6,5 lasta. Ohjaajia oli kaksi. Minä ohjasin seitsemää ryhmää ja kollegani Tarja Koski neljää ryhmää. Kokoon-tumiskertoja oli 11. Lääninhallituksen myöntämä rahoitus riitti noin kahdeksi kuukaudeksi, minkä jälkeen kukin kunta jatkoi omien kerhojensa rahoittamista vielä noin kuukauden ajan.

5.1 Hankkeen taustaa

Syksyllä 2009 toteutettua *Sana kiertämään* -jatkohanketta edelsi vuonna 2007 Länsi-Suomen lääninhallituksen rahoittama ensimmäinen *Sana kiertämään* -hanke, jonka turvin Kyrönmaan kirjastot järjestivät rocklyriikkatyöpajan nuorille ja Laihian kirjasto piti sanataidekerhoja alakouluilla (Kleemola 2007b, 2; 2007c, 5; 2007d, 6; liitteet 7, 8 ja 9). Sanataidekerhoja vetänyt kirjastonhoitaja Pirjo Humalainen kertoo informaatiotieteen pro gradu -tutkielmassaan tavoitteistaan seuraavasti:

Sanataideopetuksessa pyrin siihen, että sanataide on löytöretkiä kirjojen, luovan kirjoittamisen ja sanallisten kokeilujen maailmaan: kerätään aineksia kertomuksiin ja runoihin, tutustutaan kirjallisuuteen ja kirjoihin sekä kokeillaan erilaisia kirjoittamisen tapoja ja tyylejä. Tärkeintä on tekemisen riemu, luovuus ja rajaton mielikuvituksen vapaa käyttö, oikeita ja vääriä vastauksia ei ole. Sanataiteella voi vaikuttaa, se on kaikkien käytettävissä. (Humalainen 2010, 60.)

Humalaisen johdolla lapset tutustuivat kirjallisuuden lajeihin, tekivät kirjoitusharjoituksia ja vinkkasivat lempikirjojaan toisilleen. Humalaisen mukaan kerhojen yhtenä tavoitteena oli kasvattaa koululaisten lukuintoa. *Kyrönmaa-lehdessä* julkaistussa jutussa hän toteaa: ”Hyvä lukutaito palvelee niin kirjastoa, koulua kuin lasta itseäänkin” (Kleemola 2007d, 6; liite 9). Humalainen korostaa pro gradussaan luovuuden ja itseilmaisun merkitystä.

Harjoituksia tehdessä on pääasia, että kynä liikkuu, kielioppisääntöjä ei mietitä turhaan, niitä pitää huolen luokanopettaja. Tällä periaatteella saatiin jokaiselta oppilaalta esiin tuotoksia, sillä meillä kaikilla on jotain kerrottavaa ja kenestä tahansa voi tulla kirjailija. (Humalainen 2010, 61.)

Humalainen valmisteli jatkohanketta, jossa hänen oli ilmeisesti tarkoitus toimia itse ohjaajana. Hän kuitenkin vaihtoi työpaikkaa, joten kerhoihin jouduttiin etsimään ulkopuolinen ohjaaja. Yksi Kyrönmaan kirjastotoimenjohtajista pyysi minua kevättalvella 2009 ohjaajaksi kerhoihin. Tarja Koski tuli mukaan, kun kerhoryhmiä muodostui syksyllä yllättäen niin monta, ettei yksi ohjaaja olisi voinut ohjata niitä kaikkia.

5.2 Kerhojen ohjelma

Syksyn 2009 kerhojen kantavat ideat olivat pääpiirteittäin samat kuin vuoden 2007 kerhojen. Minä ja Koski pyrimme ohjaajina rohkaisemaan kerholaisia luovuuteen ja persoonalliseen ilmaisuun. Meistä oli tärkeää innostaa ja kannustaa lapsia kielelliseen kehittymiseen monipuolisen kokeilun kautta. Suunnittelimme kumpikin kerhojemme ohjelmat itsenäisesti niiden tavoitteiden pohjalta, joita kerhoille oli asetettu. Tavoitteet määriteltiin ennen kerhojen alkua seuraavasti:

Sanataidekerhojen keskeisenä tavoitteena on kehittää lasten taitoa, intoa ja rohkeutta ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti. Niin ikään tärkeänä tavoitteena on kannustaa lapsia lukemaan ja tutustumaan kirjallisuuden eri lajeihin.

Sanataidekerhoissa pyritään tarjoamaan koululaisille monipuolisia kokemuksia. Erilaisilla harjoituksilla kehitetään eläytymiskykyä, laajennetaan sanavarastoa ja rikastutetaan mielikuvitusta. Ohjauksessa korostetaan iloa, leikkiä ja ilmaisuvapautta. Tuntien suunnittelussa otetaan huomioon kerholaisten taitotasoa ja mahdollisuuksien mukaan myös heidän kiinnostuksen kohteensa.

Kerhoissa käsitellään kirjoitettua, puhuttua ja kuvitettua kieltä. Kerhotunneilla muun muassa kirjoitetaan, kerrotaan ja luetaan tarinoita, keskustellaan kirjoista ja kirjallisuudesta, piirretään, tehdään draamaharjoituksia ja pelataan kielellisiä taitoja kehittäviä pelejä. Pyrkimyksenä on antaa kerholaisille valmiuksia sekä itsenäiseen työskentelyyn että ryhmässä toimimiseen.

Kerhotunneilla lapset tekivät muun muassa kirjoitustehtäviä ja suullisia harjoituksia sekä kokeilivat kehollista ja draamallista ilmaisua. Leikit, pelit, leikkimieliset kilpailut ja liikuntatuokioiden vaihtelua tuntien kulkuun. Osa tehtävistä tehtiin yksin, osa pareittain, osa pienryhmissä ja osa koko ryhmän voimin. Tuntisisältöihin vaikuttivat muun muassa ryhmäläisten ikä ja taidot. Kolmasluok-

kalaisista koostuneelle ryhmälle ei ollut luonnollisestikaan mielekästä tarjota samanlaista ohjelmaa kuin viidennen ja kuudennen luokan oppilaista koostuneelle ryhmälle.

Jokainen lapsi sai kerhoon tullessaan vihon harjoituksia varten. Kerholaiset saivat halutessaan kirjoittaa ja piirtää vihkoon myös kotona. Virikkeinä kirjoitusharjoituksissa käytimme esimerkiksi kirjallisuutta, musiikkia ja kuvia. Suullista ilmaisua harjoitimme muun muassa keskustelemalla ja keksimällä yhdessä ketjutarinoita. Draamaosiot pitivät sisällään improvisointia, kerholaisten kirjoittamien tekstien esittämistä ja lyhyiden näytelmien keksimistä. Ohjelmaan kuului paitsi sanataiteen tuottamista myös sen vastaanottamista. Me ohjaajat luimme ääneen katkelmia kirjoista ja annoimme kerholaisille lukuvinkkejä.

Minulle oli jo kerhojen alkaessa selvää, että halusin jokaisessa ryhmässäni koostaa kerholehden tai antologian osallistujien töistä. Uskon, että lapsia kannustaa se, että he saavat tekstinsä näkyville ja muiden luettaviksi. Kerholehdet ja antologiat ovat mielestäni lapsille askel julkiseen kirjoittajuuteen. Kokosin jokaisessa ryhmässä lehden, joka monistettiin kaikille muistoksi. Lasten töitä oli esillä myös kirjastoissa järjestetyissä näyttelyissä. Koski ei yhtä määrätietoisesti tähdännyt kerholehtien tekemiseen kaikissa ryhmissään, vaan hänelle oli tärkeämpää tekstinäyttelyiden kokoaminen paitsi kirjastoihin myös kouluihin.

6 KIRJASTOTOIMENJOHTAJIEN NÄKEMYKSET

Tiedustelin syksyllä 2010 Kyrönmaan kuntien kirjastotoimenjohtajien näkemyksiä edellissyksyn sanataidekerhoista. Koska tiesin, että kirjastot järjestivät lukuvuonna 2010–2011 yhdessä pienimuotoista sanataide- ja kirjavinkkaustoimintaa, esitin kysymyksiä siitäkin. Olin kiinnostunut myös kirjastojen mahdollisista sanataiteeseen liittyvistä tulevaisuudensuunnitelmista. Lisäksi kirjastotoimenjohtajat vastasivat kysymyksiin, jotka koskivat yleisellä tasolla kirjaston roolia sanataideohjauksen järjestäjänä.

Sähköpostikyselyyn vastasivat Laihian kirjastotoimenjohtaja Henna Hydén, Isonkyrön kirjastotoimenjohtaja Hilikka Kleemola ja Vähänkyrön kirjastotoimenjohtaja Kristiina Perttu. Koska kaikki vastaajat eivät halunneet nimeään näkyviin vastausten yhteyteen, esitän kirjastotoimenjohtajien mielipiteet niin, että kommentteja ei voi yhdistää vastaajiin.

6.1 Syksyn 2009 kerhot

Aluksi tiedustelin kirjastotoimenjohtajilta, millaisia kokemuksia kirjastoilla oli syksyn 2009 sanataidekerhoista. Kysyin, mikä onnistui hyvin ja millaisia ongelmia ilmeni. Koska tämä on mielestäni yksi kyselyn tärkeimpiä kohtia, siteeraan jokaisen kirjastotoimenjohtajan vastauksen suoraan.

Mukana olleet oppilaat olivat hyvin innostuneita ja pitivät kerhoista. Kouluilla suhtauduttiin myönteisesti ja yleensä saatiin tilat. Ehkä liiaksi oli vain kirjaston juttu ja vastuulla eikä paljonkaan koulujen. Osallistujien määrä oli pieni verrattuna koululaisten lukumäärään. (Vastaaaja 1, 6.9.2010.)

Kunnan koon huomioon ottaen osallistujia sanataidekerhoihin löytyi hyvin. Valitettavaa oli se, että muitakin koulujen kerhoja oli samanaikaisesti. Osallistujia olisi voinut olla enemmän, jos päällekkäisyyksiä ei olisi ollut. Eniten järjestelyä vaati kerhojen aikatauluttaminen kolmen kunnan kesken sekä kunnan sisällä. Alkuun päästyään toiminta sujui hyvin. (Vastaaaja 2, 19.9.2010.)

Mielellämme tällaista toimintaa järjestämme, mutta näillä järjestelyillä kerhot jäivät kuitenkin aika kaukaisiksi kirjastolle. Enemmän olisi kaivannut ohjaajilta tietoa, esim. väliaikaraaportteja ym. miten menee ja mitä on tehty. Olisi itsekkin pysynyt kärryillä ja mahdollisesti keksinyt enemmän asioita, joissa kirjasto olisi voinut olla vahvemmin mukana. Kaiken kaikkiaan, tietääkseni, kerhot sujuivat hyvin. (Vastaaaja 3, 15.10.2010.)

Mitään kovin yllättävää kirjastoimenjohtajien vastauksissa ei ollut. Oli kuitenkin positiivista kuulla, että ainakin kaksi kirjastotoimenjohtajaa oli sitä mieltä, että toiminta sujui hyvin. Kirjastotoimenjohtajat kokivat esimerkiksi koulujen mukana olon hieman eri tavoin. Myös muita eroja heidän vastauksissaan oli. Erilaisia näkemyksiä selittävät varmasti monet seikat, niin kerhojen sujuminen kuin kirjastotoimenjohtajien ennako-odotuksetkin. Näen tässä heijastumia hankkeen käynnistämisvaiheen kiemuroista. Esimerkiksi valmisteluvaiheeseen osuneet henkilövaihdokset eivät ehkä kaikilta osin olleet hankkeen onnistumisen kannalta eduksi. Vastausten erilaisuus kieli mielestäni siitä, että kaikki mukana olleet tahot eivät täysin tienneet, mikä kuului kenenkin vastuulle.

Minä pidin syksyn ajan kiinni siitä, mitä sovin kevättalvella 2009 hanketta tuolloin koordinoineen kirjastotoimenjohtajan kanssa. Sovimme, että ohjaaja vastaa kerhojen sisällöstä ja toteuttamisesta itsenäisesti ja että kirjastot tukevat tarvittaessa lähinnä käytännön järjestelyissä. Noudatin tätä ohjetta, joten ehkä hieman pahalta tuntui ensilukemalla vastaaja 3:n kommentti: ”Enemmän olisi kaivannut ohjaajilta tietoa, esim. väliaikaraportteja ym. miten menee ja mitä on tehty. Olisi itsekkin pysynyt kärryillä ja mahdollisesti keksinyt enemmän asioita, joissa kirjasto olisi voinut olla vahvemmin mukana.”

Annoin kirjastotoimenjohtajille väliaikatietoja vaihtelevasti. Kerroin kerhojen kuulumisia etenkin yhdelle kirjastotoimenjohtajalle, joka aktiivisesti kyseli toiminnasta. Kaksi muuta ei sen sijaan osoittanut juurikaan mielenkiintoa kerhotoimintaa kohtaan, joten en kokenut tarpeelliseksi omaaloitteisesti raportoida heille toimistani. Jälkeenpäin hieman mietityttää, miksi vastaaja 3 ei ainakaan minulta pyytänyt väliaikatietoja, vaan toi tiedonhalunsa esille vasta jälkeenpäin. Vaikka siteeraamani kommentti tuntui aluksi hieman pahalta, en jäänyt sitä murehtimaan etenkään siksi, että työtodistuksessani kutakuinkin sama asia on ilmastu myönteisessä muodossa: ”Sanataidekerhojen ohjaamisen Hanna on hoitanut erittäin omatoimisesti ja yhteistyö kirjastojen kanssa on sujunut hyvin.”

Tiedustelin kirjastotoimenjohtajilta kerhojen mahdollisia vaikutuksia, eli näkykö kerhotoiminta esimerkiksi lasten kirjaston käytön tai lainauksen muutoksina. Tuon nämäkin vastaukset esiin siinä muodossa, jossa kirjastotoimenjohtajat ne esittivät.

Koulut, joissa kerhoja pidettiin, ovat kaikki aktiivisia kirjojen lainaajia (opettajien johdolla) ja suhtaudutaan myönteisesti kirjastonkäyttöön.

(Vastaaaja 1.)

En ole huomannut kerhoilla olleen vaikutuksia lasten kirjaston käyttöön tai lainaukseen, sillä kerhoon hakeutuvat todennäköisimmin sellaiset lapset, jotka ovat ennestään kiinnostuneita kielestä ja kirjallisuudesta ja käyttävät jo kirjastoa.

(Vastaaaja 2.)

Vaikea sanoa tai veikata, optimisesti kuitenkin ajatellen, luulisin, että sieltä ainakin muutama kerholainen innostui normaalia useammin kirjaston oven aukaisemaan ja löysi ehkä monipuolisemmin aineistoa kuin aikaisemmin.

(Vastaaaja 3.)

Mitään kouriintuntuvia vaikutuksia kerhoilla ei siis näyttänyt olleen kirjastojen kannalta. Toisaalta kolmen kuukauden pituisen jakson tuskin voi olettaa vaikuttavan kovin radikaalisti tai pysyvästi kirjastojen toimintaan. Vastaaaja 2 arveli, että kerhoihin hakeutuvat todennäköisimmin lapset, jotka ovat ennestään kiinnostuneita kielestä ja kirjallisuudesta ja käyttävät jo kirjastoa. En itse allekirjoita tätä oletusta. Sen perusteella mitä kerhoissani näin, mukana oli runsaasti myös lapsia, joilla ei ollut kirjallisia harrastuksia. Samanlaisia havaintoja oli myös Tarja Koskella (2010, 47).

Spontaania palautetta kerholaisilta tai esimerkiksi opettajilta ei kirjastotoimenjohtajien mukaan tullut. Vastaaajat 1 ja 3 kuitenkin kertoivat, että kerhojen päättyessä lapset ilmaisivat toiveen kerhojen jatkumisesta. Vastaaaja 2 puolestaan totesi, että palautetta ei tullut suoraan, mutta rivien välistä saattoi hänen mukaansa lukea, että toimintaan oli oltu tyytyväisiä.

Syksyn 2009 kerhoihin liittyvien kysymysten lopuksi annoin kirjastotoimenjohtajille mahdollisuuden esittää vapaasti omia ajatuksia. Vastaaaja 2 totesi, että toiminta sujui hyvin, koska kerhojen ohjaajat olivat ammattitaitoisia ja innostavia. Vastaaaja 1 oli sitä mieltä, että koulu on parempi koontumispaikka kerholle kuin kirjasto. Hän uskoi, että on ehkä matalampi kynnyksellä jäädä kerhoon kouluun kuin lähteä toiseen tilaan. Lisäksi hän korosti, että on tärkeää löytää sopiva päivä ja kellonaika yhdessä koululaisten kanssa. Ymmärrän vastaajan 1 ajatuksen siitä, että koulu saattaa ainakin joissain tilanteissa olla käytännön kannalta toimivampi paikka sanataidekerholle kuin kirjasto. Hieman kuitenkin kritisoin tai ainakin ihmettelin näkemystä sysätä toiminta koulutiloihin. Eikö sanataidekerho olisi lainaajien vähentyessä kirjastolle oiva keino saada lisää potentiaalisia asiakkaita tiloihinsa?

Kysyin kirjastotoimenjohtajilta sanataidetoiminnan jatkosta Kyrönmaan kirjastoissa. Tiedustelin, miksi kukin kirjasto halusi lähteä mukaan järjestämään lukuvuonna 2010–2011 yhteistä sanataide- ja kirjavinkkaustoimintaa. Kirjastotoimenjohtajien vastauksissa näkyy mielestäni vahvasti se, että edeltävät yhteiset ponnistukset, kuten *Sana kiertämään* -hankkeet, olivat onnistuneet niin hyvin, että yhteistyötä kannatti jatkaa.

On hyvä jatkaa sanataidetoimintaa, kun pohjaa on jo luotu. Olisi tärkeää, ettei opittu ehtisi unohtua ja innostus laantua. Toiminta lisää kiinnostusta kirjoihin ja sanankäyttöön. Kirjastokäynnit lisääntyvät ja kirjastossa asiointi tulee tutummaksi.

(Vastaaaja 1.)

Kyrönmaan kirjastot olisivat halunneet jatkaa yhdessä sanataidekerhojen järjestämistä tänä syksynä, mutta rahoituksellisista syistä niistä jouduttiin luopumaan. Käytävissä olevien määrärahojen puitteissa on kuitenkin mahdollista järjestää yhteistä kirjavinkkaus- ja sanataidetoimintaa.

(Vastaaaja 2.)

Koulu yhteistyö on muuten niin vähäistä, eikä kirjastolla ole siihen suuria resursseja. Yhteiset hankkeet tuovat kuitenkin järjestelysäästöjä ja toisaalta avustuksia myönnetään helpommin monen kunnan yhteistyötoimintaan. Jotain on kouluille yritettävä tarjota, vaikka kouluilta ei paljon tule yhteistyöehdotuksia.

(Vastaaaja 3.)

6.2 Kirjasto sanataidetoiminnan järjestäjänä

Selvitin kyselyllä, millaiseksi kirjastotoimenjohtajat näkevät kirjaston roolin sanataidetoiminnan järjestäjänä. Jokaisen kirjastotoimenjohtajan mielestä sanataide sopii kirjastoon. Jokainen vastaaja halusi mielellään vastaisuudessaakin pitää sanataideohjauksen osana kirjaston toimintaa. Kyse on kuitenkin pitkälti taloudellisista resursseista. Kyrönmaan kuntien omista budjeteista ei juurikaan löydy varoja sanataiteeseen, vaan toiminta on rahoitettava lähinnä avustusten turvin. Vastauksissa nousi esiin sama ongelma kuin vuonna 2006 Etelä-Pohjanmaalla tekemässäni kyselyssä. Kyselyn mukaan sanataiteeseen suhtaudutaan useimmissa kirjastoissa myönteisesti, mutta toiminnan järjestämisen esteenä on usein taloudellisten resurssien niukkuus. (Kleemola 2006b, 23.)

Kirjaston painopistealueet sanataidetoiminnassa ovat kaikkien kolmen kirjastotoimenjohtajan mukaan ennen kaikkea kirjallisuuden ja muun kirjaston aineiston hyödyntämisessä. Vastaaajat totesivat seuraavaa:

Auttaa löytämään kirjojen (sanojen) maailma. Löytää lukijoille kirjoja. Löytää kirjoille lukijoita.

(Vastaaaja 1.)

Toiminnan organisointi sekä antaa tiloja ja kokoelmat kerhojen käyttöön.

(Vastaaaja 2.)

Laajasti ottaen tietenkin painopisteen toivotaan olevan kirjallisuudessa ja sen hyödyntämisessä. Sanataiteen toivotaan herättävän innon lukemiseen ja mielikuvituksen luomiseen.

(Vastaaaja 3.)

Sanataideohjaus ja kirjavinkkaus sopivat kaikkien vastaajien mielestä osaksi kirjaston ja koulujen yhteistyötä. Vastaaaja 1 korosti, että molemmat tukevat sekä koulun että kirjaston työtä. Vastaaaja 2 kertoi, että kirjavinkkaus on jo kirjaston vakiintunutta toimintaa mutta sanataideohjaus on uutta kirjaston ja koulun yhteistyötä. Vastaaaja 3 painotti, että koulujen olisi oltava vahvemmin mukana toiminnassa.

Koska kerhohanke toteutettiin kolmen kunnan yhteistyönä, kysyin kirjastoimenjohtajien mielipiteitä seutukunnallisesta yhteistyöstä. Kolmen kunnan yhteistyötä kirjastotoimenjohtajat kommentoivat seuraavasti.

Kun on enemmän koululaisia, saadaan enemmän tunteja. Ja siten on helpompi saada osaava ja koulutettu ohjaaja.

(Vastaaaja 1.)

Kunnan koko itsessään säätelee, kannattaako tehdä yhteistyötä sanataidetoiminnan järjestämisessä. Pienet kunnat saavat yleensä yhteistyöllä enemmän aikaan, mutta mistään toimintamallista tuskin voi tässä yhteydessä puhua.

(Vastaaaja 2.)

Mielestäni on, kuten sanottu, säästää järjestelyn vaivan jokaiselta erikseen.

(Vastaaaja 3.)

Kolmesta kirjastosta kaksi voisi järjestää sanataidetoimintaa yksin ilman muiden kuntien mukana oloa. Yksi kirjasto ei ollut valmis yksin toimimiseen. Kaikki kirjastotoimenjohtajat suhtautuivat avoimesti yhteistyöhön eri tahojen kuten kansalaisopiston, alakoulujen ja yläkoulujen kanssa. Vastaaaja 1 korosti, että toimintaa voisi mahdollisesti järjestää yhdessä eri toimijoiden kanssa, jos löytyy osaava ja innostunut ohjaaja. Myös vastaaaja 2 toi esiin, että ammattitaitoisten ohjaajien saaminen on avainasemassa. Pienessä kunnassa se ei hänen mukaansa ole itsestäänselvyys.

Kuten jo aiemmin on tullut ilmi, sanataidetoiminta rahoitetaan kirjastoissa pääasiassa hankkeisiin saatujen apurahojen turvin. Itse tietenkin toivoisin, että kuntien omiin talousarvioihin varattaisiin varoja sanataiteeseen, mikä loisi jatkuvuutta. Riippuvuus ulkopuolisesta rahoituksesta aiheuttaa epävarmuutta tulevasta, mikä käy hyvin ilmi vastaaja 3:n kommentista.

Avustusten turvin toimiminen on aina hetkellistä toimintaa, eikä sitä voi kovin pitkälle suunnitella, saatikka taata jatkumista.

(Vastaaja 3.)

Kyrönmaan kirjastotoimenjohtajat toivat useissa vastauksissaan esiin, että paikallinen yhteistyö kannattaa. Minä olen heidän kanssaan samaa mieltä. Pienten kirjastojen synergiasta on hyviä kokemuksia muun muassa Pohjois-Pohjanmaalta, jossa Alavieskan, Kalajoen, Merijärven, Nivalan, Oulaisten, Sievin ja Ylivieskan kirjastot ovat toimineet tiiviisti yhdessä jo vuodesta 1991. Kirjastot ovat edistäneet lasten ja nuorten lukuintoa monivuotisella *Kirja kantaa, tarina tukee* -hankkeella. Valtakunnallista näkyvyyttä saanut hanke poiki kirjan *Kirja kantaa, tarina tukee* (2002) opiksi ja tueksi kirjastoille ja kouluille. (Ainali 2012, 13, 60–62.)

Kyrönmaan ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen yhteistyön kaltaista toimintaa soisin mielelläni olevan enemmänkin Suomessa. Toki monen kunnan yhteishankkeissa on omat haasteensa. Jos hankkeeseen palkataan ulkopuolinen työntekijä, hänen voi olla vaikea toteuttaa julkilausumattomia toiveita, etenkin jos toiveet vaihtelevat kunnittain. Kuntien yhteisissä hankkeissa korostuukin mielestäni selkeiden pelisääntöjen tarve. Kokemukseni perusteella suosittelen tekemään alusta lähtien selväksi, mitä kenenkin vastuulle kuuluu.

Kaikki Kyrönmaan kirjastot ovat jatkaneet lasten sanataidetoimintaa lukuvuoden 2010–2011 jälkeen. Laihian ja Isonkyrön yhteistyö on edelleen tiivistä, mutta Vähäkyrö putosi pois kolmikosta, kun siitä tuli vuonna 2013 osa Vaasan kaupunkia. Teen luvussa 9 tarkemmin selkoa lasten sanataiteesta Kyrönmaalla 2010-luvulla.

7 OHJAAJIEN KOKEMUKSET

Syksyn 2009 sanataidekerhoissa oli kaksi ohjaajaa: minä ja Tarja Koski. Suunnittelimme molemmat itsenäisesti omien ryhmiemme tuntisisällöt, mutta jaoimme joskus ideoita keskenämme. Ennen kuin kerron kokemuksistamme, teen lyhyesti selkoa, mistä lähtökohdista ryhdyimme kerho-ohjaajiksi.

Olimme molemmat sanataideohjaajina noviiseja. Jälkeenpäin olen pohtinut, että ehkä kerhotoiminta ja kirjastojen ja ohjaajien yhteistyö olisi muodostunut erilaiseksi, jos kerhoissa olisi ollut työntekijöinä kaksi rutinoitunutta sanataideohjaajaa. Vaikka lähtötilanteemme oli osin samanlainen, suhtauduimme eri tavoin ohjaajaksi ryhtymiseen. Minä en ollut koskaan mieltänyt itseäni opettaja- tai ohjaajatyyppiksi, mutta suostuin ohjaajaksi, kun minua pyydettiin tehtävään. Koski puolestaan suuntasi määrätietoisesti sanataideohjaajan uralle. Hänelle pesti olisi ollut unelmatyö, jos se ei olisi tullut yllättäen, kun hän vielä opiskeli alaa. Oppia ohjaustyöhön haimme molemmat muun muassa Etelä-Pohjanmaan opiston lukuvuonna 2009–2010 järjestämistä sanataideohjaaja-opinnoista.

Sekä minulle että Koskelle oli kertynyt kokemusta kirjoittajaryhmiin osallistumisesta kirjoittamisen perus- ja aineopinnoista. Syksyyn 2009 saakka kirjoittaminen oli ollut meille molemmille harrastus, jossa halusimme kehittyä. Pohtiessaan sanataideohjaajaksi ryhtymistä Koski oivalsi näkökulma-
muutoksen. Hän ei halunnut muuttua kirjoittajasta auktoritääriseksi opettajaksi. Pikemminkin hän näki itsensä joustavana ja oppijälähtöisenä rinnalla kulkijana, joka mahdollistaa, että osallistujat itse oppivat jotain sanataiteesta aktiivisesti tekemällä. Kosken mielestä oli tärkeää saada näkyviin oma innostus sanataidetta kohtaan, jolloin myös lapset saisivat luvan innostua. (Koski 2010, 9.)

Olisin se pöllö täti, joka arvostaa heidän yrityksiään ja kirjoituksiaan, ehkä kukaan muu ei sitä tee. En alkaisi guruilla, omaa kirjoittajakokemustani ja -tietämystäni käyttäisin vain kyetäkseen valikoimaan tarjottavat ja esiteltävät asiat; rakenteet, tyylit, lajit, tekniikat. Niiden kokeilussa voisin ohjata ja opastaa, kuten myös antaessani palautetta. Siinä, aloittelijoiden kyseessä ollen ja projektin lyhydestä johtuen, tärkeintä on arvostava kannustus tekstin laadusta riippumatta. Luovassa kirjoittamisessa väärää vastauksia ja pilkkuvirheitä ei ole, korkeintaan erilaisia toteutusmahdollisuuksia. Kerholaisten kiinnostuksen kohteet suuntaisivat ohjausta ja pääosassa olisivat he ja iloinen, luova kokeilu. (Koski 2010, 9–10.)

Koski on kerännyt kokemuksia kerhoryhmistään vuonna 2010 valmistuneeseen kirjoittamisen kandidaatintutkielmaansa *”Tästä tuli ihan huono” – kuinka sanataideohjaaja vaikuttaa kirjoituspro-*

sessiin? Kvalitatiivinen tapaus- ja toimintatutkimus luovan kirjoittamisen ohjauksesta kirjoitusprosessin ja tekstin laatuun vaikuttavana tekijänä alakoululaisten sanataidekerhossa. Koska Koski on pohtinut perusteellisesti omaa ohjaajuuttaan ja kerhojensa toimivuutta, tuon ensin esiin hänen näkemyksiään. Hyödynnän paitsi Kosken kandidaatintutkielmaa myös häneltä sähköpostitse saamaani tietoa. Peilaan omia kokemuksiani osin Kosken kokemuksiin.

7.1 Tarja Koski

Tarja Koski ohjasi neljää kerhoryhmää. Osallistujien määrä ja ikäjakauma vaihtelivat ryhmittäin. Suurimmassa ryhmässä oli aluksi 16 oppilasta, mutta osallistujamäärä laski aivan loppuvaiheessa seitsemään. Silloin ryhmässä oli kolmasluokkalaisia, kuudesluokkalaisia ja yksi kakkosluokkalainen. Kolmen muun ryhmän kooksi vakiintui neljästä seitsemään kerholaista. Yksi ryhmistä koostui neljäsluokkalaisista, yksi kolmas- ja viidesluokkalaisista ja yksi kolmas- ja kuudesluokkalaisista.

Koski kertoo, että sanataidekerholaiset nauttivat kirjoittamiskokeiluista, tarinoinnista ja uuden oppimisesta. Eniten tilaa sai osallistujien oman ilmaisun vapauttaminen, rikastuttaminen ja arvostaminen. Kosken mielestä oli hienoa, että kerhoista ei tullut vain lahjakkaiden ja harrastuneiden erikoisoikeus, vaan toiminta vastasi matalan kynnyksen ideaa. Koski toteaa, että kaikki kokivat saaneensa kannustusta ja innostusta. Hänen nähdäkseen kerholaiset myös kehittyivät kielellisesti. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Luovuuteen ja itseilmaisuuksiin ei Kosken mukaan kulje yksi ainut polku. Kerhot tarjosivatkin mahdollisuuden iloiseen ja vapaaseen löytöretkeilyyn yrittämisen ja erehtymisen kautta. Koski kuitenkin huomasi, että 3.–6.-luokkalaisilla päämäärätietoinen suorittaminen ja looginen ajattelu olivat usein voittaneet mielikuvituksellisen hahmottamisen ja tarinallisen ajattelun. Kosken mukaan suorituskeskeisyys on myrkkyä luovuudelle. (Koski 2010, 15; T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Sanataidekerhoissa näin, kuinka tottuneita ja takertuneita oppilaat ovat ajatukseen, että asioihin löytyy yksi oikea vastaus ja joka sen tietää ja osaa tietyllä, normitetulla tavalla esittää, on hyvä. Tämä on aivan päinvastainen ajatus kuin sanataideohjauksessa peräänkuulutettava luovuus ja sen myötä laajakatseinen ongelmanratkaisukyky. (Koski 2010, 15.)

Sääntöjen keskellä eläviä lapsia piti Kosken mukaan houkutella erilaiseen ajatteluun. Sanataideohjaajan tehtävänä oli tarjota osallistujille yhteisö, jossa vapaa ajattelu oli sallittua ja arvostettua. Koski korostaa, että uudella tavalla tarkasti näkeminen, heittäytyminen ja hullaantuminen ovat sanataiteessa hyväksi. Hänestä olikin ihana nähdä, kuinka lapset pikkuhiljaa uskalsivat päästää irti normimaailman kaavoista. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.) Koski (2010, 27) toteaa, että ”vapaaseen, hulluttelevaan luovuuteen uskaltauduttiin ja opittiin nopeammin niissä ryhmissä, joissa oli hyvä ryhmähenki tai ainakin yksi rohkeasti luova ja avoin osallistuja, joka toimi mallina muille.”

Kosken mukaan kerholaiset tarvitsivat ilmaisun kanavoimiseen sekä rajoitteita että esimerkkejä ja malleja, jotta he olisivat tienneet, mitä kohti mennä. Hän kuitenkin huomasi, että joitain kirjoittajia esimerkit ja mallit tuntuivat sitovan liikaa. Kiltti normisuorittaja ei aina uskaltanut hylätä malleja tai osannut soveltaa niitä omakohtaisesti. Mallilokeron antamisen jälkeen tai sijaan Koski tarjosikin avuksi esimerkiksi lisäkysymyksiä tai idea-aiheita. Näin hän teki selväksi, että yhtä oikeaa tapaa ei ole. (Koski 2010, 11.)

Koski oppi tunteja pitäessään ottamaan huomioon vaihtelevuuden tärkeyden: kirjoittamistuokioiden välissä oli suullista ilmaisua, lukemista, liikuntaa, esittämistä sekä luottamusta ja yhteishenkeä rakentavia leikkejä. Leikkeihin ja peleihin Koski sovelsi kielellisyyttä ja luovuutta tukevia elementtejä. Suunnitelmissa oli joustonvaraa. Koskella oli usein monia vaihtoehtoisia ideoita, joista hän valitsi kulloinkin ryhmän kiinnostukseen ja jaksamiseen sopivalta tuntuvaa tekemistä. Ohjelma jousti myös ryhmien mukaan. Joissain ryhmissä oli enemmän halua ja kykyä keskusteluun kuin toisissa. Vastaavasti innokkaista kirjoittajista koostuneet ryhmät tekivät enemmän kirjoitusharjoituksia. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Kosken mukaan kirjoitustehtävän teettäminen ei aina ollut tärkeintä, vaan oli seurattava, mitä osallistajat halusivat ja tarvitsivat. Kerhoissa syntyi spontaaneja esityksiä, kun joku halusi esittää esimerkiksi kotona kirjoittamansa runon tai joulupukista väännetyn irvilaulun. Irvilaulusta Koskelle tuli mieleen *Talent*-ohjelmassa esiintynyt Motoriikka-Miikka, joka kuvitti laulunsanoja käsillään ja koko kehollaan. Kun hän mainitsi miellelyhtymästä, esittäjä liitti omaehtoisesti lauluunsa myös liikettä sisältävän kuvituksen. Tämä oli Kosken mukaan esimerkki toimivasta joustosta, suunnittelemattomuudesta ja oppijälähtöisyydestä. (Koski 2010, 26.)

Joissain harjoituksissa näkyi Kosken mukaan hienosti aivoriihen voima ja yhteisön toisiaan ruokkivien ideoiden verkosto. Intertekstuaalisuudesta hän mainitsee tehtävän, jossa ryhmä keksi omituisia eläimiä. Malliksi Koski luki lajikuvauksia fiktiivisistä eläimistä Jaana ja Jaakko Rintalan teoksesta *Outo lintu* ja Jukka Itkosen runoja teoksesta *Villin lännen murmeli*. Kaikilta syntyi mielikuvituksellisia ja humoristisia lajikuvauksia, joita ääneen luettaessa kuulijat nauttivat toistensa kekseliäisyydestä. Koska kaikki pitivät tehtävästä ja pyysivät lisää, ryhmä kirjoitti samalla tehtävänannolla heti toisenkin lajikuvauksen. (Koski 2010, 38; T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 5.10.2015.)

Toisen luoma ja yhteisesti jaettu teksti siis synnytti ryhmässä synergiaa. Se kannusti muitakin ideoimaan ja luomaan uusia omia, mutta yhtä luovia assosiaatioita, ja saadut ideat myös hahmottiin toteuttaa. Toisella kierroksella luotiinkin tekstien verkosto; tekstit synnyttivät toisia tekstejä, joissa oli intertekstuaalisia viittauksia aiempiin. Ne loivat oman yhteisen maailman, kun esimerkiksi toisen kierroksen Nakki-Sieppo hoiteli eri kirjoittajan ensimmäisellä kierroksella synnyttämän Härski-Hirven, joka tyhjäksi ihmisten perunapellot. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 5.10.2015.)

Osallistujille oli Kosken mukaan uutta, että kirjoitukset luettiin ääneen ja niistä sai heti suullisen palautteen. Kosken mukaan kerholaiset nauttivat kannustavasta palautteesta, josta he saivat itseluottamusta ja uskoa kykyihinsä. Koski katsoi parhaaksi pysytellä rohkaisussa ja joskus pienissä muokausehdotuksissa. Hänen mukaansa oli tärkeää kuunnella aktiivisesti, tehdä havaintoja ja poimia tekstistä kohokohtia ja hyviä ilmauksia. Tästä kirjoittaja tiesi, että ohjaaja arvosti tekstiä. Palautteenanto oli lähinnä ohjaajan varassa, mutta joskus Koski pyysi koko ryhmää esittämään mielipiteitä. (Koski 2010, 32; T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Kosken ryhmässä kirjoitusharjoitukset toimivat usein virikkeinä, joiden pohjalta kerholaiset jatkoivat kirjoittamista kotona. Jatkokehittelyissään osallistujat saattoivat saada uusia oivalluksia. Kosken mukaan lapset kaipaavat ideoita kirjoittamiseensa. Hänen mielestään lasten on hyvä huomata, että kirjoittamiseen löytyy aiheita aivan läheltä ja että jokaisella on arvokasta sanottavaa, joka kiinnostaa muita. (Koski 2010, 39.)

Tuotosten julkistaminen eli osallistujien teksteistä ja niiden kuvituksista kirjastoihin ja kouluille rakennetut näyttelyt sekä ryhmien antologialehdet täydellistivät Kosken mukaan kirjoitusprosessin hahmottamisen kokonaisuutena. Hän kertoo, että kerholaisista oli jännittävää ja hienoa nähdä, kuinka oma teksti asettui osaksi kirjallisuusinstituutiota ja tavoitti julkisesti runsaasti vastaanotta-

ja. Näyttelyissä olleisiin vieraskirjoihin kertyi positiivisia kommentteja kävijöiltä. Eräällä koululla tekijät saivat yllättävää, hyväksyvää palautetta, kun opettaja luki aamunavauksessa heidän tekstejään. Tämä oli Kosken mukaan odottamaton ja hieno tapa kertoa kirjoittajille, että heidän tekstinsä oli noteerattu ja että niitä arvostettiin. (Koski 2010, 32; T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Kosken mukaan sanataidekerhon tehtävänä on tarjota paitsi kirjoittamista myös lukemista, sillä lukeminen ja kirjoittaminen tukevat toisiaan ja lisäävät harjaantumista kumpaankin taitoon. Sanataidekerhon tulisi innostaa lapsia monipuolisiksi lukijoiksi, sillä pelkkä lempilajin lukeminen voi jäykistää kirjoittamisen tiettyyn kaavaan. (Koski 2010, 40.) Koski tietää, että lukeminen saattaa tuntua viihdyttävien harrastusmahdollisuuksien keskellä elävästä lapsesta tylsältä. Hänellä on konsti motivoida ainakin kirjoittamisesta kiinnostuneita lapsia.

Jos kirjoittamisesta innostuvalle lapselle saa lukemisen myytyä keinona kehittyä omassa kirjoittamisessa, se voi saada arvokkaan lisämerkityksen. Oppiminen on helppoa ja innostavaa, jos se koetaan itselle merkitykselliseksi. (Koski 2010, 40.)

Koski toteaa, että hänen ryhmiensä lapsiin lukeminen upposi hyvin ja huonosti. Sanataiteesta kiinnostuneissa ryhmissä osallistujat olivat avoimia kaikelle ja kuuntelivat hiljaa vinkkejä. Näissä ryhmissä lapset asettuivat lukuhetkeä varten mukavasti, Koski vähensi valoja, ja ryhmä oli kuin iltasatua kuulemassa. Ryhmässä, jossa oli levottomia lapsia, Koski ei ottanut ohjelmaan lukuhetkeä, koska osalla keskittyminen oli huonoa. Koskesta oli viisaampi käyttää ryhmän vähät tunnit siihen, että kerholaiset saivat itse toimia ja tehdä lyhytkestoisia ja vaihtelevia tehtäviä. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2015.)

Kosken ryhmistä kaksi oli ohjaajalle haastavampia kuin toiset kaksi. Esiin nousseita ongelmia Koski pyrki ratkomaan toiminnan keinoin. Esimerkiksi yhteishengen kehittämiseksi hän valitsi yhteisleikkejä ja draamaharjoituksia. Molemmat huolta aiheuttaneet ryhmät olivat Kosken mukaan isojen koulujen ryhmiä. Hän huomasi selvästi isojen ja pienten koulujen välisen käytös- ja toimintakulttuurieron. Pienten koulujen ryhmissä ystävällinen ja kannustava ryhmähenki syntyi nopeasti, mutta isojen koulujen ryhmissä oli haaste saada osallistujat arvostamaan toisiaan. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Vaikeimmaksi Koski koki ryhmän, jonka osallistujajoukko oli heterogeeninen sekä kielellisiltä että sosiaalisilta taidoiltaan ja käyttäytymistavoiltaan. Päänvaivaa Koskelle aiheuttivat muun muassa ohjaajaa haastaneet osallistujat, jotka eivät innostuneet tehtävistä vaan näyttivät odottavan vain viihdykettä. Tilannetta ei helpottanut, että kaksi kuudesluokkalaista tyttöä oli muodostanut klikin, jota Koski ei tahtonut saada mukaan yhteiseen tekemiseen. Ryhmässä ei ollut keskinäistä luottamusta eikä yhteishenkeä. Koski toteaa, että sekä keskinäisen että ohjaajaan suunnatun luottamuspuolan vuoksi ryhmäläiset kirjoittivat lyhyitä ja vaatimattomia tekstejä, eikä juuri kukaan uskaltanut näyttää omaperäisyyttään. (Koski 2010, 35.)

Koski ratkaisi tilanteen pitämällä ryhmälle puhuttelun. Hän haastoi lapset parempaan yhteistyöhön ja erilaisuuden hyväksymiseen. Kun ohjaaja määritteli paikkansa ja toiminnan suunnan, ryhmän henki parani välittömästi. Tehtävien kyseenalaistaminen, muu vastustus ja ohjaajan haastaminen loppuivat. (Koski 2010, 35.)

Kuohuntavaiheesta siirryttiin harmoniseen yhteistyön vaiheeseen ja ohjaaja alkoi jälleen uskoa ryhmään ja itseensä. Ryhmässä toisten kytääminen jäi vähemmälle, he ryhtyivät tekemään omia valintoja muista riippumatta. Luovuus alkoi saada tilaa, kirjoitukset paranivat, moni alkoi todella keksiä itse sen sijaan, että kopioisi animaatiotarjojen hahmoja, nimiä ja tarinoita tai matkisi tietokoneelta tuttuja pelejä. (Koski 2010, 35.)

Yhdessä ryhmässä osallistujamäärän lasku 16:sta seitsemään yllätti Kosken ja jäi mietityttämään häntä. Yhtenä syynä laskuun saattoi olla päällekkäisyys sählykerhon kanssa. Koski ei löytänyt ohjauksesta tai tuntien sisällöstä muuta mahdollista syytä osallistujakatoon kuin sen, että hän yritti pitää kiinni siitä, että ainakin joskus kaikki pääsivät vuorollaan lukemaan tekstinsä ja saivat siitä välitöntä palautetta. Koski toteaa, että isossa ryhmässä ei läheskään aina tehty täyttä palautekierrosta, mutta jotta myös muut kuin innokkaimmat pääsivät ääneen ja jotta ohjaaja pystyi kannustamaan kaikkia, välillä niin oli tehtävä. Koski arvelee menettäneensä muutaman osallistujan, jotka pitkästivät odotellessaan vuoroaan. (Koski 2010, 30.) Mahdollisia syitä osallistujamäärän laskuun hän löytää myös kerhojen markkinoinnista.

Kirjaston tati mainosti kerhoa aktiivisesti niin hassun hauskana viihdytyskerhona, että en pysynyt täyttämään leikkikerhon odotuksia. Minulla ei ollut sirkustaustaa eikä kirjastotädin ehdottamia hauskoja hattuja. (Koski 2010, 42.)

Kosken mukaan yhteistyö eri tahojen, kuten kollegan, koulujen ja kirjastojen, välillä sujui hyvin. Tietoa, apua ja materiaaleja oli aina saatavilla. Koski sanoo, että varsinkin kirjastojen palvelu oli

loistavaa. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.1015.) Isoimmaksi käytännön ongelmaksi nousi näkymättömän ja palkattoman työn suuri määrä.

Loppuvaiheessa näyttelytekstien puhtaaksikirjoitus- ja monistusurakka tuntui kiireiseen koviin raskaalta ja aiheutti tuntitolkulla ylimääräistä ilmaistyötä. Otin sen kuitenkin oppimiskokemuksena; toista kertaa en siihen enää ryhdy, jos palkanmaksusta ei sovita. Tämän alan epäkohta on, että työtä odotetaan tehtävän ilmaiseksi ja se vääristää projektien palkkakulut. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.1015.)

Kosken mielestä ihaninta olivat lapset ja se intensiivisyys ja into, jolla osallistujat paneutuivat tekemiseen. Aloittelevana sanataideohjaajana Koski sai runsaasti oppia ryhmädynamiikasta, ohjauksesta, vuorovaikutuksesta ja pedagogiikasta. Paras kannustus hänelle olivat osallistujien kiitokset ja kertomukset siitä, mitä kaikkea he kerhosta saivat sekä askarrellut kortit, joissa luki ”Kiitos Tarja ihanasta sanataidekerhosta.” (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Sanataideohjaajan uralle määrätietoisesti tähänneestä Koskesta oli positiivista nähdä, että työssä voi onnistua, vaikka opinnot olivat kesken. Teorioita tärkeämpää olikin hänen mielestään virheistä oppiminen ja oma innostus. Koski itse osallistui leikkeihin yhtenä muiden joukossa. Hän uskoo, että esimerkin kautta osallistujille välittyi se ilo, jonka hän itse koki sanataiteesta ja sen tekemisestä. (Koski 2010, 32.)

Kun on itse innostunut, antaa osallistujillekin luvan innostua. Innostus ja kiinnostus tihkuvat läpi, toimivat motivoivana mallina ja vaikuttavat joka asiaan. Siitä syntyy myös klubilaisten yhteinen ilmapiiri ja ymmärrys, että meille nämä asiat ovat ja saavat olla iloisia, tärkeitä ja arvokkaita. Hapannaaman on vaikeampi vakuuttaa lapsia siitä, että kirjoittaminen on hauskaa. (Koski 2010, 32.)

Koski summaa, että ryhmien toiminta sujui kaiken kaikkiaan hyvin ja parani loppua kohden. Koska ryhmäytyminen ja tutustuminen vievät aina aikansa, hänestä tuntui hullulta lopettaa toiminta, juuri kun se oli päässyt vauhtiin. Onnistunut, mielekäs ja kehittävä toiminta olisi hänen mukaansa ansainnut jatkoa. Innostus oli sytytetty, mutta hanke loppui, kun olisi pitänyt painaa kaasua. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

7.2 Hanna Kleemola

Minä ohjasin seitsemää ryhmää. Osallistujamäärä vakiintui useimmissa kerhoissa kuuteen tai seitsemään. Ryhmäläisten ikäjakauma vaihteli. Yhdessä ryhmässä oli ainoastaan kolmasluokkalaisia ja

yhdessä ainoastaan neljäsluokkalaisia. Yksi ryhmistä koostui kolmannen ja neljännen luokan oppilaista ja yksi neljännen ja viidennen luokan oppilaista. Yhdessä ryhmässä oli kerholaisia neljänneltä ja kuudennelta luokalta ja yhdessä viidenneltä ja kuudennelta luokalta. Heterogeenisin ryhmä koostui kolmas-, neljäs-, viides- ja kuudesluokkalaisista.

Kokemukseni ovat pitkälti samansuuntaisia kuin Kosken. Päälimmäiseksi myönteiseksi tunteeksi jäi ilo siitä, että sain osan kävijöistä innostumaan sanataiteesta ja tulemaan kerhoon viikosta toiseen. Haasteita oli paljon, kuten esimerkiksi ryhmän rauhoittaminen liian meluisiksi käyneissä tilanteissa tai huomion ja tuen antaminen niille lapsille, jotka sitä erityisesti tarvitsivat. Usein oma riittämättömyys ohjaajana kalvoi mieltä. Kaiken kaikkiaan melko tyydyttävänä tuloksena voi kuitenkin pitää sitä, että jokaisessa syyskuussa alkaneessa kerhossa riitti osallistujia marraskuun loppuun saakka. Kosken tavoin minustakin harmillista ja ikävää oli, että juuri kun toiminta vakiintui, kerhot päättyivät.

Lyhytkestoisen kerhojakson jälkeen oli hieman vaikeaa arvioida tuloksia ja tavoitteiden toteutumista. Yksittäisissä tapauksissa näin selvästi, että kerholaisten into ja rohkeus ilmaista itseään kasvovat. Osa kerholaisista innostui kirjoittamaan tarinoita ja runoja myös kotona. Osalla innostus pysyi yllä kerhon päätyttyä. Kirjastohenkilökunnalta sain kuulla jälkepäin, että esimerkiksi yksi kerhoihin osallistunut poika kirjoitti kerhovihkoonsa tarinoita vinttikamarissaan.

Kosken tavoin huomasin, että lapset olivat innokkaita tuomaan tuotoksensa julki. Kun ryhmä tuli tutuksi, muodostui ilmapiiri, jossa lapset olivat valmiita jakamaan kirjoituksiaan muiden kanssa. Kirjoitusharjoitusten päätteeksi moni halusi olla lukuvuorossa ensimmäinen. Oli hienoa huomata, että monet kerholaiset nauttivat paitsi omien tekstiensä lukemisesta myös toisten kirjoittamien tarinoiden ja runojen kuuntelemisesta. Kerholaisten toisilleen spontaanisti antama palaute oli mielestäni arvokasta. Huomasin, että kirjoittajasta tuntui hyvältä, jos joku pyysi häntä lukemaan tekstin tai osan siitä uudelleen.

Taktiikkani oli antaa ääneen luetuista teksteistä heti lyhyt, yleensä muutaman sanan palaute, jossa keskityin lähinnä poimimaan vahvuuksia. Palautteen antamisen linja oli siis minulla sama kuin Koskella. Kannustava palaute tuntui vaikuttavan positiivisesti lapsiin. En kuitenkaan ehkä ottanut riittävästi huomioon, että varsinkin vanhimmat ja kehittymään pyrkivät kerholaiset kaipasivat myös

rakentavaa kritiikkiä. Jotkut haastattelemistani kerholaisista sanoivat, että he olisivat halunneet palautetta esimerkiksi mahdollisista kielioppivirheistä tai tekstin rakenteellisista heikkouksista, mikä hieman hämmästytti minua. Olin ajatellut, että kriittiselle palautteelle olisi sijansa lähinnä pitkäkestoisessa kerhossa, jossa toiminta on tavoitteellisempaa kuin kirjastojen kerhoissa. Ne kerholaiset, jotka kaipasivat kehittämisehdotuksia, olivat lähinnä viidennen ja kuudennen luokan oppilaita. Valtaosalle kerhoihin osallistuneista lapsista tuntui olevan tärkeintä tekeminen, ei viimeiseen asti hiottu tuotos.

Oma visioni kerhojen ohjelmasta oli alusta lähtien, että kokeilemme yhdessä kaikkea mahdollista sanataiteeseen liittyvää. Ehkä vähän liiaksikin hirttäydyin tähän monipuolisuuden ideaan. Minulla oli tunne, että jokaisessa kerhossa oli pakko ehtiä tekemään kaikkea, mitä koulujen rehtoreille lähetetyssä kirjeessä ja sanataidekerhojen mainoksessa oli luvattu eli muun muassa runojen ja kertomusten kirjoittamista, draamaharjoituksia, sarjakuvien piirtämistä ja lehden tekemistä. Vaikka tuli kiire, olen kuitenkin edelleen sitä mieltä, että pintaraapaisu moneen suuntaan oli näissä kerhoissa parempi kuin syventyminen yhteen asiaan.

Osallistujat olivat iloisia siitä, että toiminnasta jäi jokaiselle muistoksi lehti, jossa oli oman ryhmän kirjoituksia ja piirroksia. Lapset näkivät konkreettisesti itsensä tekijöinä, joiden luomukset ansaitsivat tulla painetuiksi. Yhdessä kerhossa teimme lehteä systemaattisemmin kuin muissa, mikä eittämättä vei aikaa muulta tekemiseltä. Toisaalta kun lapset työstivät lehteä usealla kerhokerralla, he olivat tyytyväisiä lopputulokseen ja selvästi ylpeitä siitä. Kyseisessä ryhmässä oli sitoutuneita, eri luokilta olleita lapsia. Projekti antoi mahdollisuuden eriyttää tehtäviä siten, että kukin sai erikoistua omien taitojensa ja mielenkiinnonkohteidensa mukaan. Koski toi esiin, että pienten koulujen ryhmät toimivat hyvin. Samansuuntaisia havaintoja on minullakin. Pienessä koulussa kaikki tunsivat toisensa entuudestaan, joten ryhmäytyminen oli nopeampaa kuin isossa koulussa. Uskon, että edellä kuvaamani lehtiprojekti onnistui hienosti osittain juuri sen takia, että ryhmä koostui nimenomaan pienen koulun oppilaista.

Lukemaan innostaminen sujui kerhoissa kohtalaisen hyvin. Useimmat lapset ottivat mielellään vastaan lukuvinkkejä ja kuuntelivat keskittyneesti kirjoista ääneen lukemiani otteita. Toki joukossa oli niitäkin, joiden mielestä ääneen luetun tekstin kuunteleminen ja kirjoista keskusteleminen oli tylsää. Kirjojen lukeminen ja vinkkaaminen jäi joissain kerhoissa vähäiseksi, koska koin, että osa

lapsista mieluummin tuottaa kuin vastaanottaa sanataidetta. En tiedä, oliko päätös välttämättä oikea, sillä osa haastattelemistani lapsista sanoi, että lukuvinkkejä ja ääneen lukemista olisi voinut heidän mielestään olla enemmän. Vinkattavat kirjat valitsin oman näppituntumani ja esimerkiksi *Vinski*-lehden esittelyjen pohjalta. Yhdessä kerhossa luin ääneen koululaisten ehdottamaa kirjaa useilla kerhokerroilla jatkokertomuksena. Jokaisessa kerhossa osallistujat pääsivät kertomaan omista lempikirjoistaan. Valtaosin lasten omien suosikkikirjojen esittely toimi hyvin: esittelijä nautti tehtävästään ja muut ryhmäläiset kuuntelivat.

Ryhmistäni kaksi kokoontui kirjastossa ja viisi koulussa. Mielestäni sekä koululuokassa että kirjaston tiloissa toimimisessa oli omat hyvät puolensa. Oman koulun luokassa oppilaat kokivat olonsa ehkä hivenen turvallisemmaksi kuin kirjastossa. Kirjastossa ei tätä tuttuuden etua ollut, mutta toisaalta kouluympäristöstä poikkeava miljöö tarjosi uusia virikkeitä. Yhdellä koululla toimi kunnan kirjaston sivupiste, joka oli avoinna samaan aikaan kerhotuntien kanssa. Piipahdimme tämän koulun kerholaisten kanssa joskus kirjastossa, mutta pääasiassa sanataidetunnit olivat koululuokassa. Koski piti kaikki tuntinsa kouluilla.

Kirjastoissa kokoontuneiden ryhmien tilat poikkesivat toisistaan, mikä vaikutti osaltaan kerhojen toimintaan. Toinen kerhoista kokoontui pienessä lähikirjastossa aukioloajan ulkopuolella. Saimme koko asiakastilan käyttöömmä, joten saatoin järjestää esimerkiksi pienimuotoisia seikkailuleikkejä hyllyjen väleissä. Yleensä teimme kirjoitustehtävät lehtilukusalissa, mutta muun muassa lastenurkkauksen hyödyntämien toi vaihtelua tunteihin.

Toinen kirjastoryhmä kokoontui kunnan pääkirjaston käsikirjastossa kirjaston aukioloaikana. Pysytelimme useimmilla tunneilla meille varatussa tilassa, mutta hyödynsimme etenkin kirjaston lastenosastoa tutustuessamme kirjallisuuteen tai hakiessamme virikkeitä harjoituksiin. Lainaosaston puolelle olisi ehkä kannattanut uskaltautua useamminkin. Vaikka tiedän, että nykykirjastossa ei tarvitse olla hiirenhiljaa, takaraivossa kummitteli stereotyyppinen kuva tiskin takana istuvasta nutturapäisestä kirjastotädistä, joka katsoo kohtuulistakin ääntä pitävää joukkoa tuimasti silmälasien sa yli. Toki meille varatussa tilassa pysyttelyyn oli muitakin syitä. Viihdyimme hyvin käsikirjastossa, josta muodostui tuttu ja turvallinen paikka sanataiteelle.

Kerhosyöksen aikana pohdin muun muassa palautteen antamiseen, työrauhaan ja ilmaisun vapau-
teen liittyviä kysymyksiä. Ryhmissäni jouduin miettimään esimerkiksi suhtautumista väkivaltaisiin
teksteihin. Työtäni helpotti henkisesti osaltaan se, että hankkeessa oli mukana kaksi ohjaajaa. Ku-
ten aiemmin on tullut esille, teimme kumpikin työtä itsenäisesti, mutta saatoimme tarvittaessa
puhua eteen tulleista ongelmista ja ilonaiheista keskenämme. Tämä kokemusten jakamisen mah-
dollisuus oli ainakin minulle tuki työssäni. Pulmista oli helppo keskustella toisen vasta-alkajan
kanssa. Ehkä rutinoituneelle kollegalle ei olisi uskaltanut kertoa yhtä avoimesti epäonnistumisiaan.
Tukea omaan työskentelyyn sain myös sanataideohjaajaopinnoista sekä Jyväskylän yliopistossa
syksyllä 2009 aloittamaltani kirjoittamisen pedagogiikan kurssilta.

Jälkeenpäin ajateltuna tuntuu melko mahdottomalta urakalta lähteä kylmiltään pitämään seitse-
mää alakoululaisten sanataidekerhoa viikossa. Työ sujui jollain lailla ja oli palkitsevaakin, kun pää-
sin vauhtiin ja ryhmät tulivat tutuiksi. Se, että astuu joskus oman mukavuusalueensa ulkopuolelle,
kuten minä tein hyväksyessäni kerho-ohjaajapestin, on eittämättä edellytys ammatilliselle ja inhi-
milliselle kehitykselle. Kerhojen päättyessä tunsin kuitenkin epäonnistuneeni, ja minua jäi pitkäksi
aikaa mietityttämään, mitä hallaa kenties tein lapsille osaamattomalla ohjauksellani.

En osaa määritellä tarkempaa syytä epäonnistumisen tunteelleni. Kerhoista tuli myönteistä palau-
tetta, niin Kosken ryhmistä kuin minunkin ryhmistäni. Ehkä yksi syy voimakkaaseen tunnereakti-
oon oli kerhojen loppurutistuksen, eli lehtien kokoamisen ja näyttelyiden pystytyksen, aiheuttama
uupumus. Jos lähtisin tällä kokemuksella käynnistämään uusia kerhoja, tekisin monta asiaa toisin.
Nyt näen Kosken tavoin selvästi, että esimerkiksi kerholehtien tekeminen oli liian suuri urakka näin
lyhyen kerhojakson aikana, etenkin kun kerhojen alkaessa kukaan ei tiennyt, kuinka monta viikkoa
toiminta tulisi jatkumaan.

Vaikka kerhojen aikana ja niiden päätyttyä painin hankalienkin kysymysten kanssa, sain kuitenkin
kerhojen pitämisestä ja kerholaisilta paljon positiivista energiaa. Tulevaisuudenurani ei ole sana-
taideohjaajana, mutta koen, että voisin hyvinkin ohjata sanataideryhmiä esimerkiksi osana kirjas-
totyötä. Uskon, että ohjaajakokemus parantaa mahdollisuuksiani työllistyä kirjastossa. Pystyn nä-
kemään itseni kirjastonhoitajana, joka heittäytyy sanataideharjoituksia teettäväksi kirjavinkkariksi
tai yhdistetyn kirjoittaja- ja lukupiirin ohjaajaksi.

8 KERHOLAISTEN KOKEMUKSET

Teen selkoa kerhoihin osallistuneiden lasten kokemuksista kirjastojen toteuttaman suppeahkon palautekyselyn pohjalta, minkä jälkeen tuon kiteytetysti esiin haastattelemieni lasten näkemyksiä. Lopuksi piirrän jokaisesta haastatellusta kirjoittamiseen ja lukemiseen painottuvan henkilökuvan sekä teemahaastattelujen että sanataidekerhoissa tekemieni havaintojen pohjalta.

Haastattelin kuutta kerhoryhmissäni ollutta lasta toukokuussa 2010. Jätin kerhojen päättymisen ja haastattelujen teon väliin puoli vuotta aikaa. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä sain tällä tavoin tietoa paitsi lasten kerhokokemuksista myös kerhojen mahdollisista vaikutuksista lukemiseen, kirjoittamiseen ja koulutyöhön. Haastattelin jokaiselta vuosiluokalta ja jokaisesta kolmesta kunnasta olevia lapsia. Haastateltavista viisi oli tyttöjä ja yksi poika. Otoksen sukupuolijakauma vastaa melko hyvin tyttöjen ja poikien suhdetta kerhoissani.

Valitsin haastateltavaksi lapsia, jotka olivat sitoutuneesti mukana toiminnassa kutakuinkin koko kerhojakson ajan. Koska tavoitteenani oli luoda syvä henkilökuva jokaisesta, koin mielekkääksi haastatella kerholaisia, jotka olin oppinut tuntemaan mahdollisimman hyvin. Henkilökuvat eivät anna lainkaan tietoa vain muutaman kerran kerhossa olleiden kokemuksista. Myös näiden lasten mielipiteiden selvittäminen olisi tuonut arvokasta tietoa, mutta tässä tutkimuksessa siihen ei ollut mahdollisuutta.

Tein haastattelut kunkin lapsen kotona. Olin pyytänyt lapsia varautumaan tilanteeseen ottamalla esiin sanataidekerhovihon, jos se oli tallella. Sanataidevihko oli käsillä viidellä haastateltavalla. Käytin haastatteluissa kysymysrunkoa. Haastattelutilanteessa keskustelu sai edetä melko vapaasti lasten ehdoilla, joten jokainen ei välttämättä vastannut aivan jokaiseen kysymykseen. Kuuntelin tarkasti, mitä lapsilla oli sanottavana ja annoin keskustelun liukua siihen suuntaan, johon se kunkin kohdalla lähti kulkemaan. Haastattelujen kesto vaihteli vajaasta tunnista reiluun tuntiin.

Henkilökuvien kirjoittaminen oli pitkä prosessi. Kipuilin paljon yrittäessäni limittää lasten vastauksia ja omia havaintojani ja pyrkiessäni samalla käyttämään kaunokirjallisen kerronnan keinoja. Yritysten ja erehdysten jälkeen päädyin kirjoittamaan henkilökuvat dokumentaarisella tyylillä. Yksi syy päätökseeni on, että tällä tavalla lasten oma ääni kuuluu ehkä kaikkein parhaiten. Neljässä

henkilökuvassa on mukana haastatellun lapsen kerhossa tuottamaa tekstiä. Olisin mielelläni ottanut jokaiselta mukaan lyhyen tekstin tai tekstikatkelman, mutta osa kerholaisista suhtautui kriittisesti omiin töihinsä ja toivoi, ettei niitä julkaista.

8.1 Palautekyselyn anti

Kyrönmaan kirjastot teettivät kunkin sanataidekerhon viimeisellä kokoontumiskerralla marraskuussa 2009 palautekyselyn osallistujien kokemuksista. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 65 lasta.

Kyselyn aluksi vastaajat saivat kertoa, oliko sanataidekerhossa ollut superkivaa, mukavaa, hieman tylsää vai kamalaa. Valtaosa oli sitä mieltä, että kerhossa oli ollut superkivaa. Rastin superkivaa-ruutuun pani kaikkiaan 49 lasta. Mukavaa-ruutuun rasteja kertyi 16. Kahdessa vastauksessa kerrottiin, että kerhossa oli sekä superkivaa että mukavaa. Yhden osallistujan mielestä kerhossa oli ollut hieman tylsää. Yksi vastaaja ei valinnut mitään vaihtoehtoa. Tulosten pohjalta voi päätellä, että lapset viihtyivät hyvin kerhoissa.

Kerholaiset saivat kyselyssä sanoa, olisivatko he halunneet jatkaa sanataiteen parissa kevätlukukaudella 2010. Vaihtoehtoina oli joko kyllä tai ei. Kyllä-vastauksia kertyi 63 ja ei-vastauksia 3. Yksi kerholaisista ei ilmeisesti osannut päättää, haluaako hän jatkaa, sillä hän oli valinnut molemmat vaihtoehdot. Tämänkin kysymyksen vastaukset kielivät mielestäni siitä, että lapset pitivät toiminnasta ja olisivat olleet valmiita sitoutumaan kerhoihin pidemmäksikin aikaa.

Kolmannessa kysymyksessä lapset saivat omin sanoin kertoa, mikä oli kivointa kerhossa. Olen ryhmitellyt kerholaisten vastaukset taulukkoon 1. Pyrin tuomaan mahdollisimman kattavasti esiin kaiken sen, mitä kerholaiset kertoivat, sillä mielestäni heiltä saadut yksittäisetkin tiedonmuruset ovat arvokkaita. Itse olen iloiseen yllättyneyt siitä, että vaikka tekemistä oli monenlaista, tarinoiden kirjoittaminen nousi selkeästi suosituimmaksi puuhaksi. Niin ikään on ilahduttavaa, että lapset pitivät runojen laatimisesta, vaikka se tuntui olevan heille vieraampaa kuin suorasanaisten tekstin kirjoittaminen. Viimeisen kokoontumiskerran suosiota selittää se, että kaikissa kerhoissa oli järjestetty mehu- ja keksitarjoilu ja muuta erityisohjelmaa. Esimerkiksi kaikissa Laihian ryhmissä arvottiin kirjapalkintoja paikalla olleiden kesken.

TAULUKKO 1 Sanataidekerholaisten vastaukset kysymykseen ”Mikä oli kivointa kerhossa?”

vastaus	vastausten määrä
tarinoiden keksiminen ja kirjoittaminen	24
kaikki tai lähes kaikki	15
runojen keksiminen ja kirjoittaminen	9
näytteleminen ja draamaharjoitukset	8
pelaaminen	7
kirjoittaminen	6
leikkiminen	5
piirtäminen	5
viimeinen kerhokerta	4
kerholehden tekeminen	2
tietovisat	2
musiikin kuuntelu	1
mahdollisuus päättää itse tehtävän aiheesta	1
kirjoista innostuminen	1
uusien sanojen oppiminen	1
yhteisten suullisten tarinoiden kertominen	1
lehtien leikkeleminen	1

Osallistujilta kysyttiin myös toiminnan mahdollisista huonoista puolista. Vastaukset käyvät ilmi taulukosta 2. Valtaosa oli sitä mieltä, että kerhoissa ei ollut mitään huonoa. Kaksi kerholaista vastasi kysymykseen ”se kun piti lähteä niin aikaisin”. Tämä huonoksi puoleksi nimetty seikka taittuu ohjaajan mielessä kiitokseksi: nämä kaksi varmaankin pitivät toiminnasta. Toki selvästi negatiivisiakin puolia löytyi. Kahdessa vastauksessa nousi esiin, että ryhmässä oli oppilas, joka pyrki kiusaamaan. Itse mietin jälkepäin, millaisista tilanteista oli ollut kyse ja olisimmeko me ohjaajat voineet tehdä jotain toisin, jottei tällaisia ongelmia olisi ilmennyt. Kaiken kaikkiaan huonoja puolia nousi esiin yllättävän vähän. Joko lapset todella olivat tyytyväisiä toimintaan, tai he eivät kehdanneet tai uskaltaneet tuoda esiin negatiivisia ajatuksiaan. Myös tähän kysymykseen saatujen vastausten perusteella uskallan summata, että lapset pääsääntöisesti nauttivat kerhossa olemisesta.

TAULUKKO 2 Sanataidekerholaisten vastaukset kysymykseen ”Oliko kerhossa jotain huonoa? Mitä?”

vastaus	vastausten määrä
ei ollut mitään huonoa	54
se kun piti lähteä niin aikaisin	2
ryhmässä oli oppilas joka pyrki kiusaamaan	2
tylsät harjoitukset tai aiheet	2
sarjakuvien tekeminen	1
ryhmän meluaminen	1
se ettei ryhmä ehtinyt näytellä	1
se että piti olla kiltisti	1
se että aika loppui joissain tehtävissä kesken	1

Kysymykseen ”Mitä uutta opit kerhossa?” vastatessaan lapset toivat esiin monenlaisia taitoja. Vastausten perusteella etenkin kirjoittamiseen liittyvät taidot kehittyivät monipuolisesti, mutta toisaalta kahdeksan kerholaista ei kokenut oppineensa mitään uutta. Kokosin vastaukset taulukkoon 3. Myös tässä taulukossa annoin lasten oman äänen kuulua. Kun silmäilen vastausten kirjoa, tuntuu siltä, että kerhojakso ei ollut hukkaan heitettyä aikaa. Useimmat osallistujat kokivat oppineensa ainakin joitain. Ohjaajien pyrkimys päästä rentoon, luovaan tekemiseen ja eroon koulun punakynämentaliteetista heijastuu ainakin vastauksissa, joissa mainittiin hassuttelu ja se, ettei väli-merkkeihin kannata kiinnittää huomiota.

TAULUKKO 3 Sanataidekerholaisten vastaukset kysymykseen ”Mitä uutta opit kerhossa?”

vastaus	vastausten määrä
kirjoittamaan tarinoita	10
kirjoittamaan runoja	6
kirjoittamaan fantasiatyylillä	5
kirjoittamaan paremmin tai hauskemmin	5
vähän kaikenlaista	5
vaikka mitä	4
käyttämään mielikuvitusta	3
lukemaan	3
sain tietoa runoista	3
lehdentekoa	2
uusia sanoja	2
innostumaan kirjoista	2
jatkamaan tarinoita	1
viilaamaan tarinoita	1
olemaan välittämättä pisteistä ja pilkuista	1
piirtämään oman fantasiamaailman	1
keksimään oman fantasiamaailman	1
hassuttelemaan	1
näyttelemään	1
kirjoittamaan hienommalla käsialalla	1
pelaamaan Alias-peliä	1

Kysymys ”Missä harjoituksessa onnistuit parhaiten?” vaikutti vastausten perusteella hieman hankalalta. Kaikkiaan 17 lasta ei osannut tai halunnut nimetä yksittäistä harjoitusta. Taulukko 4 kertoo, että kerholaiset tunsivat onnistuneensa parhaiten runojen ja tarinoiden laadinnassa, mutta myös esimerkiksi piirtäminen antoi onnistumisen kokemuksia. Jäin miettimään, miksi joka neljäs jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Eikö kerho tarjonnut tarpeeksi onnistumisen elämyksiä? Vai onko meidän suomalaisten vielä tänäkin päivänä hankala tuoda ilmi sitä, että olemme omasta mielestämme onnistuneet jossain?

TAULUKKO 4 Sanataidekerholaisten vastaukset kysymykseen ”Missä harjoituksessa onnistuit parhaiten?”

vastaus	vastausten määrä
kirjoittamisessa	5
onnistuin kaikessa	4
taululle piirtämisessä	3
olin hyvä monessa harjoituksessa	2
näyttelemisessä	1
värittämisessä	1
Aliaksen pelaamisessa	1
piirtämisessä	1
vuoropuhelun tekemisessä	1
lehtitarinoiden kirjoittamisessa	1
harjoituksessa, jossa kerrottiin tarina kuvista	1
lempipaikan kuvaamisessa	1
toimittajana toimimisessa	1
harjoituksessa, jossa oli yksi aihe, jonka piti esiintyä tarinassa	1

Lopuksi kerholaiset saivat tuoda vapaasti esiin omia toiveitaan ja ajatuksiaan. Päälimmäiseksi nousi toive siitä, että kerhot jatkuisivat. Koska oppilaiden oma vapaamuotoinen palaute on arvokasta, osa vastauksista on taulukossa 5 kirjaimellisesti siinä muodossa kuin lapset ne esittivät. Osallistujilta tuli hyviä ideoita, joita ainakin itse olisin ollut valmis toteuttamaan, jos kerhot olisivat jatkuneet. Olisin mielelläni esimerkiksi vienyt kerholaiset keväällä ulos hakemaan luonnosta tai koulun pihalta virikkeitä.

TAULUKKO 5 Sanataidekerholaisten vastaukset palautekyselyn kohtaan ”Muita toiveita, ajatuksia...”

vastaus	vastausten määrä
toivottavasti kerho jatkuu	14
enemmän näyttelemistä	5
lisää tarinoiden tekoa	3
lähdetään retkille	2
opettajaa ei saa vaihtaa	2
enemmän pelejä, kisoja ja tietovisoja	2
lisää kirjoittamista	1
enemmän aikaa kirjoittamistehtävien tekemiseen	1
tehtäisiin lehtijuttuja, esimerkiksi mielipidekirjoituksia	1
leikittäisiin paljon	1
mentäisiin ulos	1
piirrettäisiin	1
askarreltisiin	1
leivottaisiin	1
en ole varma jatkanko	1
sanataiteessa on kivaa, koska siellä tehdään monipuolisia juttuja	1
kivaa on ollut	1
sanis on paras!	1

Yhteenvetona voi todeta, että vaikka kerhojen ohjelmassa oli monenlaista toimintaa, parasta osallistujien mielestä oli kirjoittaminen. Vastaukset osoittavat, että kerholaiset kokivat sekä tarinoiden että runojen kirjoittamisen mielekkääksi. Vaikka kirjoittaminen oli ykkösasia, lapset nauttivat myös muun muassa draamaharjoituksista, pelaamisesta, leikkimisestä ja piirtämisestä. Lukeminen ei noussut kerholaisten vastauksissa keskiöön, mutta kirjojen, kirjallisuuden ja kirjavinkkauksen tärkeys näkyi kuitenkin yksittäisissä vastauksissa.

8.2 Haastateltujen lasten kokemukset

Tein kerholaisten teemahaastattelut toukokuun viimeisellä viikolla 2010. En käytä tutkielmassani haastattelemini lasten oikeita nimiä, vaan olen muuttanut nimet Anniinaksi, Ellaksi, Venlaksi, Antiksi, Siljaksi ja Janikaksi. Haastattelin Anniinaa toukokuun 24. päivänä, Ellaa 25. päivänä, Venlaa ja Anttia 26. päivänä, Siljaa 27. päivänä ja Janikaa 28. päivänä.

Haastateltujen kokemukset ovat pitkälti samansuuntaisia kuin kirjastojen tekemään kyselyyn vastanneiden lasten kokemukset kaiken kaikkiaan. Samoin kuin palautekyselyssä myös teemahaastatteluissa kerhojen parhaaksi anniksi nousi kirjoittaminen. Moni toi esiin, että tarinankertomiseen liittyvät taidot kohenivat kerhon aikana. Lapset kertoivat, että he oppivat muun muassa kehittämään juonta, luomaan henkilöhahmoja ja käyttämään mielikuvitusta entistä lennokkaammin.

Runojen kirjoittaminen oli useimpien haastateltujen mielestä haastavampaa kuin proosatekstien kirjoittaminen. Moni kerholainen sanoi, ettei ollut aiemmin kirjoittanut runoja. Runoilu oli uutta ja osin vaikeaa mutta mielenkiintoista ja innostavaa. Kuudesta lapsesta moni halusi oppia lisää runoudesta. Myös sarjakuvien tekeminen oli osalle uutta. Siinäkin moni koki saaneensa ahaa-elämyksiä ja halusi tehdä sarjakuvia vastaisuudessakin.

Osa haastatelluista jatkoi kerhon päätyttyä kirjoittamisharrastusta. Sarjakuvanteko ja tarinoiden kirjoittaminen tuntuivat olevan suosituimpia vapaa-ajan kirjoittamisen muotoja. Kahden lapsen harrastuksiin kuului perinteisten kirjeiden kirjoittaminen.

Haastatelluista kaksi oli ahkeria kaunokirjallisuuden lukijoita, kolme luki jonkin veran ja yksi vain vähän. Näiltä kuudelta kerholaiselta saamani lukemiseen liittyvä palaute oli kiteytetysti se, että ääneen lukemista olisi voinut olla kerhoissa hieman enemmän. Moni kaipasi esimerkiksi sitä, että kerhossa olisi säännöllisesti luettu katkelma jostain kirjasta. Ohjaajan antamista kirjavinkeistä haastatellut pitivät, samoin kerholaisten toisilleen antamista lukuvinkeistä. Kirjallisuudesta puhuminen sai useat kerholaiset tarttumaan itselle uudenlaisiin kirjoihin ja kirjasarjoihin. Sen sijaan lukemisen määrään kerho ei merkittävästi vaikuttanut.

Kerhon huonoina puolina haastatellut mainitsivat muun muassa joitain epämieluisia tehtäviä. Ryhmän levottomuus tai meluaminen haittasi ainakin kahden vastaajan keskittymistä. Huonoksi puoleksi yksi haastateltu mainitsi ryhmäläisten tasoerot, joiden vuoksi ryhmä ei yhdessä voinut tehdä kovinkaan vaativia tehtäviä.

Haastateltavien mielestä oli hienoa, että jokainen kerholainen sai toiminnan päättyessä koosteen ryhmän tuotoksista. Kaikki suhtautuivat melko myönteisesti myös siihen, että lehdissä ja antologioissa julkaistut tekstit ja piirrookset olivat nähtävissä oman kunnan kirjastossa. Haastateltujen mielestä oli hyvä, että muihin kerhoihin osallistuneet saivat lukea heidän tekstejään ja he puolestaan muissa kerhoissa tuotettuja tekstejä.

Lasten oma ääni tulee kuuluviin seuraavissa henkilökuivissa. Toivon, että lukija saa niiden kautta kokonaisvaltaisen ja havainnollisen kuvan siitä, mitä sanataidekerhoon osallistuminen, kirjoittaminen ja lukeminen merkitsevät lapsille.

8.2.1 Venla

”Jos saisin siivet. Suurin unelmani on, että osaisin lentää. Silloin elämästäni tulisi jännittävämpää ja voisin nähdä maailmaa uusin silmin. Siivilläni voisin lentää kouluun, ystävien luo ja minne tahansa muuallekin. Mutta millaisia vaatteita käyttäisin, jos minulla olisi siivet? Kuinka pesisin siipeni, kun käyn suihkussa ja kuinka nukkuisin? Pitäisikö maailma suunnitella uudestaan, jos ihmisillä olisi siivet? Silloinhan ei tarvittaisi kulkuneuvojakaan. Entä jos eläimilläkin olisi siivet? Isoilla norsuilla ja

*pienillä kissanpennuilla? Kaikilla olisi siivet! Silloinhan pitää asettaa verkko taivaalle, etteivät hui-
mapäisimmät siivekkäät lentäisi liian korkealle.”*

Viidettä luokkaa käyvä Venla on ahkera lukija, joka halusi sanataidekerhossa oppia etevämmäksi suomen kielen käyttäjäksi. Hänelle uuden oppiminen oli selvästi tärkeämpää kuin useimmille ryhmän nuoremmille jäsenille, joille oman tuotoksen tekeminen tai yhdessä toimiminen sinällään oli palkitsevaa.

Puoli vuotta kerhojen päättymisen jälkeen Venla miettii, mitä hän oppi kerhossa.

– Hmm. Ehkä mä opin sillee vähän hmmm... En mä sillee niinku tavallaan uutta oppinu, mutta...

Jos kerho jatkuisi, Venla haluaisi saada lisää tietoa muun muassa kielen rakenteesta ja välimerkki-
en käytöstä.

– Sellasta ihan niinku lähinnä että kirjojetaan ihan oikein, kielioppia. Miten voi käyttää jotain pilk-
kuja ja pisteitä ja niitä vuorosanoja, miten niitä voi eri lailla laittaa ja sellasta vähän kirjottamiseen
liittyvää, ihan oikeinkirjotusta. Kiva jos joku kertois sillee, ettei niinku koulussa tankataan, vaan
että joku kertois, ettei tartteis sitä opetella ja sitä kuulusteltais.

Venla löytää paljon positiivista sanottavaa kolmen kuukauden kerhojaksosta.

– Kyllä mä tykkäsin siitä lehden teosta, kun sai kirjottaa erilaisista aiheista. Sitten mä tykkäsin siitä
sun opetuksesta, kun sä opetit niitä asioita. Se oli mun mielestä jotenkin, jotenkin se oli niin help-
poa ymmärtää. Kyllä mä tykkäsin kirjottaa niitä tarinoitakin, vaikka en mä sillai kirjotakkaan.

Toiset tehtävät olivat Venlalle mieluisampia kuin toiset.

– Ei mikään sillee ollut paha, mutta mä en niin kovasti tykännyt siitä, kun kirjojettiin niistä kuvista
sitä vuorosanajutskaa. Se ei ollu niin mieleinen, mutta ei sekään mikään huono ollu.

Palautetta, myös kriittistä, Venla olisi toivonut saavansa enemmän. Taktiikkani keskittyä lähinnä
poimimaan tekstien vahvuuksia, ei ehkä palvellut riittävän hyvin Venlan kaltaisia motivoituneita ja
tavoitteellisia oppijoita.

Venla pohtii, millainen palaute hänen mielestään toimisi parhaiten.

– Ei ihan sillee ett tuo oli kauhea, mutta ehkä suuntaa-antava sillee ett sanoo vähä miten kannat-
taa kirjottaa, että tulee mielenkiintonen tai sillee. Että tietää vähä, mitä kannattaa parantaa.

Tuotosten kommentointi jäi lähinnä ohjaajan vastuulle. Yhdellä kerhokerralla kannustin ryhmää systemaattiseen palautteen antamiseen. Venlaa ei haitannut, että vertaispalautetta kerhossa ei juurikaan annettu.

– Ei viitti sanoa kaverille, että toi ei ollu ihan mikään paras. Parempi kun ei sano mitään.

Kysyn Venlalta, olisiko hän itse halunnut kuulla useammin, mitä mieltä muut ryhmäläiset olivat hänen teksteistään.

– En mä oikeastaan. Ei se mikään paha juttu olis, mutta ei se haittaa vaikka sitä ei ollukkaan.

Venlaa voi perustellusti luonnehtia lähes himolukijaksi.

– Joskus luen kirjan päivässä, jos ei oo muuta tekemistä. Näin kouluaikana iltasin mä luen kirjan kahessa tai kolmessa päivässä, jos ei oo niinku mitää sillee että ehtii lukea. Mulla on iso pino odottamassa tuolla kirjaston kirjoja.

Parhaillaan Venla lukee muun muassa *Viisikko*-sarjaa, *Siskodisko*-sarjan kirjoja sekä yksittäisiä nuortenkirjoja.

– Tykkään sellaisista huumorintajusista, joissa on ehkä vähän niinku romantiikkaa. Mä en sillee kauheesti sellasia kauhukirjoja lue. Huumorintajua, huumoria, mikä se sana on, komediaa. Niistä mä tykkään.

Venlan mielestä on hyvä, että kerholaiset saivat esitellä kirjoja toisilleen.

– Mun mielestä se oli kivaa. Kyl mua kiinnosti ne kirjat. Mä olin esim. Jannen kirjan lukenu. Kyllä mä oon sitten sen jälkeen lukenu joitakin niistä.

Lukuvinkkejä Venla saa milloin mistäkin. Joskus kirjastosta tarttuu mukaan kirjoja sattumalta.

– Jos kaverit on suositellu, että tää on hyvä kirja ja että kantsii joskus lukea. Tai sitten mä vaan otan jostakin sarjasta kirjan ja luen sen ja jos se on mukava, niin sitten mä luen niitä enemmän.

Venla kirjoittaa jonkin verran vapaa-ajallaan. Mikään tarinankirjoittaja hän ei kuitenkaan omien sanojensa mukaan ole.

– Kyl mä päiväkirjaan aina sillon tällön kirjotan. En mä ihan joka päivä. En mä tarinoita sillee kirjoita, mutta kirjoita kyllä. Kirjekaveri asuu Helsingissä. Kyllä niistä kirjoista kaksipuolisia tulee. Kerron, mitä on tapahtunu ja kyselen, mitä siellä on tapahtunu.

Koulussa Venla kirjoittaa mielellään aineita, varsinkin jos aihe on kiinnostava.

– Kyl niistä sitten tulee pitkiä. Mutta jos on tylsä aihe, ni sitten mä en saa. Juoni jää joskus kesken, vaikka mä oon kirjottanu jo neljä sivua. Jää kesken, eikä keksi enää mitään. Mä kirjotan sitten jotenkin. Tulee kauhean pitkiä ne tarinat.

Paitsi kirjoittamisesta Venla piti sanataidekerhossa myös muun muassa draamaharjoituksista. Parhaiten hän kokee onnistuneensa tarinoiden kirjoittamisessa.

– Se ihan eka tarina ”Jos saisin siivet” se mun mielestä onnistu ihan hyvin.

8.2.2 Silja

Kolmasluokkalaisen Siljan mielestä sanataidekerhossa mukavinta oli näytteleminen ja tarinoiden kirjoittaminen. Sen sijaan hänelle oli melko vierasta runojen kirjoittaminen. Hän kuitenkin tarttui innokkaasti jokaiseen uuteen haasteeseen.

Siljan mukaan omalla koululla oli mukava kokoontua heti koulun jälkeen. Hän ei usko, että kirjastossa pidetyssä sanataidekerhossa olisi ollut yhtä viihtyisää kuin omassa koulussa omassa tutussa luokassa.

– Emmä tiiä olisko se niin kivaa.

Silja oli kerhossa liki joka viikko. Ainoastaan kerran hän joutui olemaan poissa hammaslääkärikäynnin takia. Useimmat ryhmäläiset olivat hänen laillaan vahvasti sitoutuneita kerhotoimintaan. Ryhmä pysyikin koostumukseltaan liki samanlaisena ensimmäisestä kerrasta viimeiseen kertaan asti.

Ryhmä koostui kolmannen luokan oppilaista, joista valtaosa oli poikia. Silja ja hänen paras kaverinsa olivat ainoat tytöt poikavaltaisessa joukossa. Kerhon ehkä ainoaksi huonoksi puoleksi Silja kokee, että poikien meno yltyi välillä liian raisuksi.

– Pojat oli ehkä vähän villejä siellä.

Silja siis tarttui ennakkoluulottomasti jokaiseen annettuun tehtävään. Ehkä häntä joskus turhautti, että kaikki pojat eivät samalla tavalla paneutuneet kerhon ohjelmaan. Osa pojista saattoi innostua leikkimään pienillä muovifiguureilla tai pyyhekumeilla, jos ohjaajan esittämä idea ei ollut mieluisen.

Joistain tehtävistä koko ryhmä innostui täysin. Varsin hienoja tarinoita syntyi yhteistyönä ketjutusmenetelmällä, jossa joku sanoi lauseen ja toinen jatkoi tarinaa. Levottomimmatkin pojat seurasivat tarinan kulkua, odottivat omaa vuoroaan ja lisäsivät kertomukseen uusia elementtejä.

Meneväinen Silja harrastaa muun muassa lentopalloa, nykytanssia ja lukemista. Hänen kirjastossa työskentelevä äitinsä pitää osaltaan huolen siitä, että lukemista riittää.

– Luen kyllä aika paljon, koska äiti tuo mulle niin paljon kirjoja aina.

Silja käy myös itse mielellään kirjastossa. Häntä kiinnostavat muun muassa hevosaiheiset kirjat.

– Kesälläkin mä luen hevoskirjoja. Niitä mä sitten lainasin aina kesällä. Päätin ihan ite. Sitte mitä äiti oli lukenu joskus pienenä, sitten mäkin luin.

Parina kesänä Silja on kerännyt leimoja kirjaston lukupassiin. Kyrönmaan kirjastot ovat järjestäneet vuosien ajan kesäisin lukupassikampanjan lapsille ja nuorille. Keräämällä passiin kymmenen leimaa saa ilmaisen uimahallilipun ja osallistuu palkintojen arvotaan.

– Mulla tuli yksi täyteen. Sain yhden uimahallilipun. On se ihan kiva.

Jos kirja on hyvä, Silja lukee sen päivässä.

– Viikossa mulla menee ehkä joku semmonen, jossa on jotain yli sata sivua. Kun mä luen koirakirjoja, niissä on jotain vähän yli sata.

Siljan suosikkeihin kuuluvat muun muassa Eppu Nuotion *Kingi*-sarjan kirjat. Hän kertoo lukevansa parhaillaan sarjan uusinta kirjaa.

– Ja sitten mulla on semmonen *Koirahullun päiväkirja*. Sitte mä oon lukenu myös kaikki *Jesse*-kirjat. Niitä oli 12. Mä oon lukenu aika paljon. Mä oon lukenu sitte semmosta *Topi*-koirakirjaa. Ja kaikki muut *Kingitkin*. Ja sitten tota äää emmä oikein tiedä, kun mä oon lukenu niin paljon koirakirjoja. Oon mä lukenu sitte noita jotaki *Ella*-kirjojaki joskus.

Siljalla on omat kriteerinsä hyvälle kirjalle.

– Semmonen aika jännittävä, mutta kuitenkin semmonen, että lopussa käy hyvin. Ei niinku liian jännittävä ettei mitään semmosia niinku, miten sen nyt sanois... Välillä niinku jotain semmosta jännitystä, mutta ei niinku kokonaan.

Silja kertoo saavansa joskus kavereilta vinkkejä kirjoista, joita kannattaa lukea.

– Kyllä me joskus puhutaan jotain, mutta me luetaan periaatteessa kaikki aivan erilaisia kirjoja. Tai no minä ja Emilia molemmat luetaan hevoskirjoja.

Kerhossa esitellyistä kirjoista useimmat olivat Siljalle tuttuja. Parhaiten hänelle jäivät mieleen erilaiset sarjakuvakirjat. Hän ei koe, että kerhossa käyminen olisi lisännyt hänen lukuinnostustaan.

– No ei ehkä oikeastaan, kun mä luen muutenkin niin paljon. Mä luen yleensä niinku kun mä meen nukkumaan, ni sitten mä luen yleensä aina yhden tai kaksi lukua.

Silja on sitä mieltä, että tarinoiden kirjoittaminen sujui häneltä kerhossa parhaiten. Koulun äidinkielen tunneillakin hän kirjoittaa mielellään tarinoita.

– Niistä tulee aina useampi sivu. Pisin on varmaan kymmenen. Koulussa on sillee, että annetaan vaan valmis otsikko. Tai sitten on joku kuvasarja mistä kirjottaa.

Silja kirjoittelee jonkin verran myös vapaa-aikanaan.

– Mä oon kirjottanut nyt tietokoneella jotain tarinoita. Ja sitten mulla on kirjekaveri.

Hän kertoo kirjoittavansa mieluummin käsin kuin koneella.

– Ehkä mieluummin vihkoon, koska siinä saa paljon nopeemmin kirjoitettua. Ei oo tottunu kirjoittamaan yhtään tietokoneella.

Jos kerho olisi jatkunut, Silja olisi halunnut muun muassa tehdä lisää sarjakuvia. Hän on kerhon päätyttyä luonut oman sarjakuvahahmon muokkaamalla mieleisekseen koirahahmoa, jonka hän löysi viimeisellä kerhokerralla arvontapalkinnoksi saamastaan sarjakuvaoppaasta. Hän kertoo kirjoittaneensa koirasta tarinaa.

– Se asuu saarella ja siellä on paljon muitakin koiria.

Lopuksi Silja miettii hetken aikaa omaa ideaa sanataidekerhotehtäväksi.

– Hmm... Se olis ihan kiva kun me tehtiin koulussakin, että kaikille otettiin vihkosta aukeama irti. Ope anto kaikille jonkun kuvan ja jokainen ite kirjotti siihen yhden lauseen ja sitten pani sen eteenpäin. Kaikki kirjoitti melkein kaikkien omiin. Ne sai sitten ite lukea. Niistä tuli aika hassuja.

8.2.3 Antti

Kuudesluokkalaiselle Antille sanataidekerhoon osallistuminen oli hieno kokemus. Hän toteaa, että kerhoon jaksoi jäädä pitkän koulupäivän jälkeen.

– Onneks keskiviikko oli semmonen päivä, ettei se ollu kovin vaativa päivä koulussa. Välillä tietysti oli päiviä, että ei nyt tänä päivänä jaksais jäädä, mutta kyllä sitten aina kun sinne meni, niin tuli intoa täyteen.

Antti kokee, että kerhosta on ollut hyötyä koulutyössä.

– Sillonkin ku tuli tuo sanataidekerho, ku se syksyllä alko ja oli ollut pitkä kesäloma, niin en mä ainakaan oikein muistanut ollenkaan mitään näitä äidinkielen juttuja oikein hyvin. Niin sillon se vähän niinku pykäännutti sitä lähtöä.

Antti osaa ja uskaltaa antaa myös kehitysehdotuksia ja kritiikkiä. Hän tuo esiin että, ryhmä oli heterogeeninen: siinä oli oppilaita kolmannelta, neljänneltä, viidenneltä ja kuudennelta luokalta. Tämä johti välillä siihen, että vanhimmat oppilaat ehkä hieman turhautuivat, vaikka pyrinkin laatimaan tehtävät niin, että jokaiselle oli haastetta.

– Ei mun mielestä ollu mitään negatiivista. Tietenkin joskus oli vähän se, kun meillä oli niin pieni ryhmä. Jos olisi jaoteltu ryhmä vähän isompiin ja vähän pienempiin, niin sitten olis voinu niinku saada ehkä vähän enempi vaativampiakin juttuja.

Kaiken kaikkiaan Antti oli melko tyytyväinen tehtävien tasoon.

– No, kaikki ne oli jollakin tavalla haastavia, mutta silti semmosia ettei ne aivan yltiövaikeita ollu.

Halu kehittyä näkyi selvästi kunnianhimoisen Antin työskentelyssä. Hänen mielestään annoin osallistujille riittävästi rakentavia kommentteja. Hän olisi kuitenkin halunnut, että kerholaiset olisivat antaneet toisilleen enemmän palautetta.

– Olishan se ollu niinku mukava kuulla, mitä muut ajattelee, kun itte kirjottaa esimerkiks jonkun jutun, runon tai tämmösen. Ja tietenkin olisin ittekin ollu valmis antaman vähän palautetta.

Antti huomauttaa myös, että koululla toiminutta kirjastoa olisi voitu hyödyntää useammin. Lisäksi lukemista olisi hänen mukaansa voinut olla kerho-ohjelmassa enemmän.

Antti kokee saaneensa kerhosta intoa sekä kirjoittamiseen että lukemiseen.

– Kirjoittamiseen kipinää, vaikka... vaikka se on jäänyt vähän niinku vähemmälle. Ja kyllä mä sen jälkeen oon alkanu lukemaan enemmän. Se innosti periaatteessa kaikella tavalla. Siitä niinku sai innostusta näihin kaikkiin ja uskallusta siihen, että kannattaa vaan itte kaikkea tämmöstä tehdä.

– Siinä oikein oppi mitä kaikkea kielellä voi tehdä, että sillä saa niinku mitä vaan aikaan. Sekin oli huvittava myöhemmin päin ajatellen, kun tehtiin niistä kuvista kertomuksia, kun niistä tuli välillä niin hauskoja ja aivan hyviäkin.

Kuvakorttitehtävässä kerholaiset saivat ottaa pakasta viisi korttia ja kehitellä niistä nopeasti tarinan. Harjoitus tehtiin sekä suullisesti että kirjallisesti. Varsinkin pareittain tehty suullinen harjoitus tuotti lennokkaita tarinoita ja nokkelia ratkaisuja.

Antti tuumii, että vaikka hän sai monenlaisia virikkeitä, mielikuvituksen käyttöön kerho ei juurikaan vaikuttanut.

– No, mulla on kyllä ollu aika vilkas mielikuvitus jo pienestä. Ei se niinku mun mielestä lisänny oikeen mielikuvituksen käyttämistä.

Kerhossa kehittyneistä taidoista hän mainitsee muun muassa sarjakuvan piirtämisen. Hänen mukaansa varsinkin yhteisen lehden koostaminen kehitti taitoja monipuolisesti. Lehden teossa eriyttiin toimintaa siten, että jokainen sai omia kykyjään ja mielenkiinnonkohteitaan vastaavia tehtäviä.

Lehden tekeminen ja kuvakorttiharjoitukset onnistuivat Antin mielestä parhaiten.

– Mun on pakko sanoa, että me kyllä onnistuttiin hyvin niissä kuvissa. Kyllä tää lehtikin on hyvä. Mulla tuli ihan hyvä pääkirjoitus, ja nää on kyllä hienoja nää palstat, kun me oltiin aivan itte tehty nää. Me saatiin itte vaikuttaa siihen, mitä me haluttais lukea lehdestä, Antti sanoo selaillessaan kerholaisten yhteistä tuotosta.

Pääkirjoituksessa näkyy Antin halu ottaa kantaa asioihin. Hän tuo kirjoituksessaan esiin, että pienilläkin paikkakunnilla pitäisi järjestää lapsille harrastusmahdollisuuksia. *”Harrastukset luovat lapsille liikkumismahdollisuuksia ja kehittävät heidän luovuuttaan. Lisäksi ne myös rentouttavat lapsia”*, hän perustelee kerholehdessä kantaansa.

Antti ei suoralta kädeltä osaa vastata, kuinka paljon hän lukee kirjoja.

– Mä en niinku... Joskus jos mä innostun kirjasta, niin mä luen sen kahdessa päivässä, mutta muuten joskus se niinku jää ja jää. Kyllä mä yritän lukea kirjoja mahdollisimman paljon, mutta mä en nyt oikein osaa sanoa kuinka paljon kuukaudessa. Ku mä innostun lukemisesta niin että mä en pääse siitä kirjasta millään irti, niin sitten mä luen niinku paljon lyhyessä ajassa. Että se riippuu vähän.

Antin suosikkeja ovat tällä hetkellä seikkailu- ja fantasiakirjat. Hyvä kirja alkaa hänen mukaansa jännittävästi, jolloin siihen jää heti koukuun.

– Sitten se juoni niinku oikein räjähtää johonakin vaihees. Se on niinku semmonen, ettei oikein arvaa, kuinka siinä käy. Ja sitten sen pitää, esimerkiksi jos se on joku semmonen kirja että saa jatko-osan, niin sen pitää loppua jännittävään kohtaan.

Antti haluaisi saada lisäoppia muun muassa kertomusten kirjoittamisesta.

– Tietenkin sitä juonen kulkua ja että kuinka siitä tulisi parempi kokonaisuus koko tarinasta.

Marraskuussa Antti toivoi, että sanataidekerho olisi jatkunut. Hän saattaisi hyvinkin jatkaa sanataideharrastusta syksyllä, jos tarjolla olisi sopiva ryhmä.

– Joo, kyllä jatkaisin. Varsinkin nyt kun menöö yläasteen puolelle, niin sitte pitäis ainakin olla se vanhempien ryhmä.

8.2.4 Anniina

Viidesluokkalainen Anniina oli mukana kotikuntansa kirjaston järjestämässä sanataidekerhossa jo vuonna 2007, joten toiminta oli hänelle pääpiirteittäin tuttua entuudestaan. Anniina kertoo pitäneensä syksyn 2009 kerhossa eniten tarinoiden kirjoittelusta ja pelien pelaamisesta. Myös kirjoihin tutustuminen ja runojen kirjoittaminen oli hänelle mieluista.

– Se että kun niihin kirjoihin tutustuttiin oli mun mielestä hurjan hyvä asia. Kun sit me katottiin niitä kirjoja ja kokeiltiin runoilla, se oli mun mielestä ainakin tosi hyvä juttu.

Anniina sanoo saaneensa kerhosta vinkkejä muun muassa tarinan juonen ja henkilöhahmojen kehittelyyn.

– Kun tarinaa kirjoittaa, niin niihin kannattaa suunnitella se hahmo, esim. mitä se tekee ja mistä se tykkää ja minkälainen se on.

Anniina kokee onnistuneensa kerhossa parhaiten juuri kertomusten kirjoittamisessa.

– Ehkä siinä kun me kirjoitettiin niistä hahmoista. Sit piti keksiä se tarina, niin siinä mä ainakin onnistuin. Ja sit parissa muussakin. Luultavasti, en mä tiedä... Yks joku toinen tarina, mut mä en muista mikä se oli, niin siinäkin mä onnistuin.

Vaikka Anniina piti kerhossa eniten pitkien kertomusten kirjoittamisesta, hän nautti myös lyhyiden harjoitusten teosta. Ärsyttäviä tai tylsiä tehtäviä ei hänen mielestään ollut, mutta ryhmän meluaminen häiritsi välillä keskittymistä.

Runojen kirjoittaminen oli Anniinan mukaan vaikeaa, mutta hän sai kuitenkin aikaiseksi lyhyessä ajassa useita erilaisia tekstejä.

– Runon keksiminen, kun siihen piti yrittää saada riimi, että miten se rimmais. Se oli hankalaa. Olin tehnyt pari sellaista jotka ei rimmanut, sitten yritin sellaista joka rimmais. Se oli hankalaa.

Anniina haluaa, että kerhotoiminta jatkuisi. Hänellä on omat ajatuksensa siitä, mitä kerhossa kannattaa tehdä. Yksi hänen ideansa on, että laadittaisiin iskeviä ja lukemaan houkuttelevia kirjaesityksiä.

– Sellanen niinku jännittävä takakannen tapainen teksti. Sellanen teksti joka herättää huomiota.

Muitakin ehdotuksia häneltä pulppuaa.

– Sitä kun me vähän niitä arvailtiin niitä hahmojen esittämistä ja kun me yritettiin näytellä paria kertomusta, niin sitä... Ja tarinankirjoittamista. Sitten vois olla sellanen kiva sellanen piirustusjuttu: paperia, joku piirtää pään, toinen nenän, ja sit katotaan, mikälainen hahmo siitä tulee. Ja runoilu olis varmaankin kivaa.

Anniina kertoo lukevansa kuukaudessa noin kaksi kirjaa. Lisäksi hän lukee sarjakuvia.

Anniinalla oli aikoinaan jonkin verran hankaluuksia lukemisen opettelussa. Nyt lukeminen sujuu häneltä hyvin.

Jokaisessa kerhossa osallistujat saivat esitellä toisilleen kirjan, esimerkiksi oman lempikirjan tai koulun hyllystä löytyneen mieleisen teoksen. Esittelytunnilla Anniina poimi hyllystä *Mini-*kirjasarjaan kuuluvan helppolukuisen kirjan, jota hän luki mielellään juuri lukemaan opittuaan.

– Tykkäsin niistä kun opin lukemaan. Sitä sarjaa mä luin.

Tällä hetkellä Anniina lukee *Harry Potter* -kirjoja. Hän kertoo valitsevansa kirjan luettavakseen esimerkiksi takakannen perusteella.

– Luen takakannen, saatan kattoa kantta, sitten kattoa vähän, lukea siitä pari sivua. Tai sitten vaan takakansi riittää.

Myös lukemisesta kiinnostuneet kaverit antavat vinkkejä.

– Jos ollaan yhdessä kirjastossa tai kirjastoautolla, niin sit saattaa sillon sanoa, että mä oon lukenu tän kirjan tai tätä kirjasarjaa, että kannattaa lukea, tää on hyvä kirja tai kirjasarja.

Anniinalla on selkeä näkemys siitä, millainen hyvä kirja on.

– Siinä pitää tapahtua jotain! Jos siinä pyöritään vaan samaa rataa, niin sit se on aika tylsä.

Anniina kertoo, että koulussa on viikoittain lukutunti, jolla jokainen saa lukea itse valitsemaansa pulpettikirjaa. Lukutunti on hänelle tärkeä.

– Sit harmittaa jos vaikka sillä tunnilla tehään jotain muuta ja se jää sit pois. Kun se on vaan yks kerta viikossa.

Myös koulun tarinankirjoitustunneista Anniina pitää paljon.

– Nyt hiljattain kun meillä oli tehtävänä sellanen ”Nuuskamuikkunen tarvitsee apua”, mä tein siitä kymmensivusen. Sit kun me kirjoitettiin niitä tietsikalla puhtaaksi, niin mä varmaan sain sen vipana valmiiksi vaan sitä varten, kun mulla oli niin pitkä.

Vapaa-aikanaan Anniina kirjoittaa joskus omaksi ilokseen.

– Kirjoitan, jos tulee hyvä inspiraatio. Sit siitä lähtee, saattaa tulla monta sivua pitkä. Tarinoita yleensä. Kirjotan tietokoneella ja sit mä oon ostanut just sellasen vihon, mihin mä saan kirjoittaa niitä.

Päiväkirjaa Anniina sanoo pitävänsä harvakseltaan.

– Pidän, mutta se vähän jää yleensä. Niinku ei muista. Illalla ei jaksa enää sitten, kun on lukenu *Aku Ankkaa* tai jotain, mitä mä nyt oon sängyssä lukenu. Sitten ei jaksa enää ruveta kirjoittaan. Pitäs kirjoittaa ennen kun rupeaa lukemaan.

Anniina on harrastanut yhdessä parhaan ystävänsä kanssa tarinankerrontaa.

– Kerran kesällä me oltiin katottu joskus *Suden arvoitus* kun se oli ilmestynyt. Me tykättiin siitä, ni sit me ruvettiin miettiin minkähänlaisen tarinan vois kirjoittaa, jonkun eläinaiheisen jossa seikkailis niinku ihminen myös. Sit me keksittiin sellainen kun ”Siiri ja siili”, niinku sillee ett puhuva siili siinä. Ja sille siilille ja Siirille tapahtuu kaikenlaista.

Ystävykset alkoivat sepittää tarinoita Siiristä ja siilistä.

– Se ensimmäinen mikä me keksittiin, että ne menee poliisiasemalle. Niin me keksittiin. Sit me niinku alotettiin, että oli joku tutustumispäivä poliisilaitoksella, että sai mennä tutustumaan sinne.

Sit ne lähti ja siili joutu siellä seikkailuun. Myöhemmin me ruvettiin kirjottamaan paperille, mutta se jäi kesken. En tiedä, missä ne paperit on.

8.2.5 Ella

”Tolstai en nyt mu-muista kuinka mones.

E-ei-eilen oli kiva päivä! Sain tö-tö-töitä kiljakaupasta. Minun ki-ki-kiltti selkkuni omistaa sen paikan, ja sain siksi hyvän työn. Olen kassanhoitaja.

Laitoin pulppulanpunaiset vaatteet päälleni ja lä-lä-lähdin töihin. Siellä oli muutamia muita henkilöitä, he-hekin olivat aika kilttejä. Lastasin aluksi kiljoja hyllyihin. Sain iltavuolot kassalla, kun muut olivat menneet ko-ko-kotiin.

Sinne tuli pali asiakasta, jotka halusivat ostaa pa-pa-paljon kiljoja. Halusin olla kiltti ja annoin ne kaikki heille aivan ilmaiseksi. Olisin itsekin ollut onnellinen, jo-jos olisi saanut niin paljon kiljoja.

Myöhemmin päätin käylä hakemassa takahuoneesta ka-ka-kahvia. Laiton oven pelässäni kiinni. Kun olin juonut 30 cafe lattea, menin takaisin kassalle.

Aluksi pelästyin, kun kaikki hyllyt olivat aivan tyhjiä! Sitten tajusin, että keijukaiset olivat tulleet ikkunasta si-si-sisälle ja lainanneet kiljoja.

Lähdin iloisella mielellä kotiin o-o-onnistuneen työpäivän jälkeen. Kotona keitin te-te-teetä ja istuin sohvalle.

Pu-puhelin soi, ja siellä olikin laivostunut se-se-selkkuni. Hän keltoi käyneensä kiljakaupassa ja nähneensä, ettei kiljoja enää ole. Si-si-sitten hän huusi, että sain potkut. En kyllä tajua miksi, e-ehkä hän ei usko keijuihin. Sitten menin nu-nu-nukkumaan.”

Ellan fiktiivisen henkilöhahmon monologi syntyi lokakuuisena perjantaina päiväkirjajarjoituksen tuloksena. Tekstiään lukiessaan Ella ei enää ollut Ella vaan hyväntahtoinen, hyväuskoinen kirjakaupan myyjä. Silmät loistivat innostuksesta, ja näyttelemistä harrastavalta kuudesluokkalaiselta änkytys tuli kuin luonnostaan. Muut ryhmäläiset kuuntelivat tarkasti, ja naurupyrskähdykset täyttivät kerhohuoneena toimineen käsikirjaston.

Ellalla on monta luovaa harrastusta. Hän käy näytelmä- ja kuvataidekerhoissa ja harrastaa laulamista. Hänen mielestään sanataide ja näytteleminen tukevat toisiaan. Jos sanataidekerho käynnis-

tyisi uudestaan, hän olisi valmis lähtemään mukaan. Aivan kaikkia taideharrastuksiaan hän ei ehkä kuitenkaan aio jatkaa.

– Näyttistä mä varmaan jatkan, ja sitten nyt mä oon sählyssä ja jalkapallossa kesällä. En mä varmaan kuvikseen, kun siellä tehään jotain sellasta, ettei piirretä hirveästi, ku mä tykkään just piirtämisestä enemmän kun mistään maalaamisesta tai tämmösestä.

Ellan kuvataiteellinen lahjakkuus näkyi muun muassa sarjakuvatunnilla. Sarjakuvia hän on piirtänyt omalla ajallaankin.

– Oon, mutta ne aina jää tosin kesken. Mulla on niinku suuret suunnitelmat. En kumminkaan jaksata tehdä muuta kun yhden sivun ja sitten mä lopetan siihen.

Ella lukee niin japanilaisia kuin länsimaisiakin sarjakuvia. Yhdeksi suosikikseen hän nostaa Keiji Nakazawan *Hiroshiman pojan*. Aivan kevyttä luettavaa kyseinen mangasarjakuva ei ole, sillä se perustuu kirjailijan kokemuksiin Hiroshiman pommitukseen johtaneesta sodasta.

Mukavia tehtäviä Ellan mielestä kerhossa oli monia.

– No, ehkä se kun annettiin aihe sille tarinalle. Sitten ne pelit oli tietenkin kivoja. Kun sai käyttää mielikuvitusta, niin kaikki sellaset oli kivoja.

Ella uskoo, että kerho kannusti hieman käyttämään mielikuvitusta monipuolisemmin.

– No, kyl mä uskon että se jonkin verran autto, mutta kyllä mielikuvitusta mulla muutenkin on aika paljon.

Kirjoittamiseen Ella kokee saaneensa lisää inspiraatiota. Hänestä on hyvä, että jokainen luki äänneen tekstejään.

– Niiden muiden kirjoituksista tulee aina vähän sille niinku että ahaa! Vois vähä sillee matkia tai ei matkia mutta...

Ellan mielestä kerhon ohjelma oli monipuolinen ja vaihteleva.

– Näyttelemistä vois olla enemmän. Ei mulla oikeastaan muuta. Se vaan on niin kivaa.

Ellan mukaan kirjasto oli hyvä kokoontumispaikka, koska siellä oli mahdollisuus tarvittaessa selailta kirjoja. Hänen ideaalisaniksessaan ei aina kuitenkaan oltaisi sisätiloissa.

– Se olis sillee kiva, jos olis joskus kesällä, tai no ei nyt ehkä kesällä mutta sillee joskus keväällä, jos kirjoitettais ulkona. Paitsi että voi olla aika paljon melua, että voi olla vaikea keskittyä. Mutta jotenkin silleesti sais vähän erilaisia vinkkejä.

Ryhmä koosti kerhotunneilla kirjoittamistaan teksteistä antologian. Antologian teosta Ellalla on kahtalaisia ajatuksia.

– Must se oli kiva tehdä. Mutta sit oli se, kun oli niin vähän aikaa tehdä se. Olis ollu vähän kivempi, jos olis ollu enempi aikaa. Must se on ainakin kiva, että saa itelle muistoksi.

Myös siihen, että kaikkien ryhmien työt olivat kirjastossa esillä, hän suhtautuu kaksijakoisesti. Toisaalta hänestä on hyvä, että muutkin saivat tutustua ryhmän tuotoksiin, toisaalta häntä hieman jännitti omien tekstien esilletuominen.

– En mä oikein tiedä. Ite on aina sillee voi ei. Kyl niitä saa laittaa näkyville. Se on vaan aina silleesti, että jos jotakin itseän liittyvää on siinä, niin äääk!

Kerho ei juurikaan vaikuttanut Ellan lukutottumuksiin.

– Aika saman verran luen. Ehkä puol kirjaa kuukaudessa.

Ellan lempikirjoja ovat jo pitkään olleet *Neiti etsivä* -sarjan kirjat. Niissä häntä viehättää jännitys.

– Hyvä kirja on sellanen, jossa on kunnan juoni, että se ei niinku lopu kesken. Jotkut on sellasia että tuntuu, että sinä on suunnilleen kirjailijalta aika loppunu, kun kirja loppuu joskus ihan surkeesti.

Vastaanottamisen ja tuottamisen osuutta kerhon ohjelmassa Ella pohtii seuraavasti.

– Ääneen lukeminen oli sillee kivaa, mutta kyl musta sillee ku mietitään on silti parempi, että aikaa menee enempi kirjottamiseen kun siihen lukemiseen tai sillee.

Kysymystä ”Mitä kirjottaminen ja lukeminen sulle merkitsee?” Ella puntaroi hetken ja sanoo sitten:

– En osaa vastata. Ne vaan on sellasta arkipuuhaa.

8.2.6 Janika

Kolmen kerhokuukauden aikana kävi selväksi, että neljäsluokkalainen Janika pitää hevosista, koirista ja muistakin eläimistä. Kiinnostus heijastuu Janikan lukuharrastukseen, vaikka hän lukeekin monenlaista kirjallisuutta.

– Merja Jalon *Nummelan ponitalli* -kirjoja oon jonkin verran lukenu. Sitte oon *Risto Rämpääjäkin* lukenu ja sitten *Aku Ankkaa...* ja no se oli siinä, Janika luettelee.

Yksi on kuitenkin ylitse muiden.

– *Harry Potter* on se kivin.

Kerhon kirjaesittelykerralla Janika kertoi ryhmäläisille *Nummelan ponitalli* -sarjaan kuuluvasta kirjasta. Hän selvitti innokkaasti ja mukaansa tempaavasti päähenkilöiden leirikommelluksia.

Janikan mielestä on hyvä, että kerhossa sai tietoa erilaisista kirjoista, joita sekä kerhokaverit että ohjaaja esittelivät. Kirjavinkkausta oli hänen mukaansa sopivasti.

– Se oli kivaa kun sai tutustua uusiin kirjasarjoihin ja muutenkin. Niitä jotain *Reuhurinteen ala-asteita*, niin niitä olis ollu aika kiva lukea.

Lukemiseen Janika käyttää aikaa kahdesta neljään tuntiin päivässä. Lukuvinkkejä hän saa muun muassa kavereiltaan.

Janika kertoo käyvänsä kirjastossa kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Yleensä hän käy oman taa-jaman keskustassa sijaitsevassa lähikirjastossa. Myös koulun kirjastossa hän piipahtaa mielellään.

– Sieltä otan aina enimmät luettavat. Jos mä vaikka löydän jonkun mielenkiintosen näkösen kirjan mä lainaan sen ja niinku yritän päästä juonesta kiinni.

Hyvä kirja vie hänet tyystin mennessään.

– No, kun ne kirjailijat osaa selittää niin eläväisesti, että tuntuu kuin olis ittekin mukana.

Kerhon antologiassa oli Janikan teksti, jossa hän katsoo maailmaa Pate-koiran silmin. ”Patén elämä” -niminen kirjoitus alkaa: *”Heräsin aamulla aikaisin. Timo oli jo hereillä. Arthur on jo tyttöjen luona. Minä menen ja puraisen Janikaa nilkkaan. Ouh! Rappunen. Minä en ole mestari rappusissa. Jaa hop! Peräpää, tuletko sinä sieltä? Minä olen näet 50 senttiä pitkä ja 33 senttiä korkea basset-hound.”*

Kerholehden kirjoitukset ja piirrookset olivat näytteillä lähikirjastossa, mikä Janikan mielestä oli hyvä.

– No, olihan se aika kivaa, kun ne oli siellä esillä. Ett kaikki vois innostua saniksesta.

Janika on yksi niistä monista, jotka pitivät sanataidekerhossa nimenomaan tarinoiden kirjoittamisesta. Kun kysyn, mikä hänen mielestään kerhossa oli parasta, hän vastaa empimättä:

– Se kun sai kirjottaa tarinoita. No joskus ne lautapelitkin oli aika kivoja.

Janikan kerhoviikkoon kirjoittamat tarinat ovat lennokkaita ja kielivät vilkkaasta mielikuvituksesta ja aktiivisesta lukuharrastuksesta. Osa teksteistä ja tekstejä elävöittävästä kuvituksesta on syntynyt kerhossa, osa kotona. Fantasian elementtejä sisältävissä tarinoissa vilahtelee muun muassa Dan, joka luuli olevansa ihan tavallinen poika, maaginen poni Sändy sekä vesiputouksen takana lännestä itään ja pohjoiseen asuva lentävä hevonen Pegasoks.

Janika nautti paitsi kirjoittamisesta myös siitä, kun muut lukivat ääneen tekstejään.

– No se oli kivaa, kun sai kuunnella toisten tarinoita ja sai verrata niitä niinku että minkälaisia ne oli.

Janika kuuluu siihen kerholaisten joukkoon, joka koki onnistuneensa parhaiten tarinoiden kirjoittamisessa.

– Hmm... se mun ensimmäinen tarina oli aika hyvä, hän sanoo vaatimattomasti.

Kysymykseeni ”Mistä haluaisit oppia vielä lisää?” Janika vastaa:

– No ehkä se runollisuus.

Runoilu oli neljäsluokkalaisista koostuneelle ryhmälle tuttua jo entuudestaan. Ryhmäläiset esittelivät minulle ylpeänä lehtistä, johon luokanopettaja oli koonnut heidän tuotoksiaan.

Janika on sitä mieltä, että kerho on vilkastuttanut mielikuvitusta ja kohentanut kirjoitustaitoa.

– Koulussa kun pitää kirjottaa tarinoita, niin sitten niitä on tullu niinku helpommin. Ja sitte kun on sellanen toinen pieni vihko ni siihenkin on tullu vähän tarinoita. Se pikkuvihko on oma. Siihen mä joskus kirjottelen runoja ja tarinoita.

Kotona Janika ei juurikaan kirjoita. Kysymykseeni päiväkirjan pitämisestä hän vastaa:

– Päiväkirjaa en voi kirjottaa, koska täällä on pikkuveli ja -sisko, niin ne voi vähän lukea sitä. Vaikka ei meidän pikkuveli varmaan ymmärrä siitä mitään.

Kun on kyse Janikasta, unelmien sanataidekerho liittyisi arvatenkin tavalla tai toisella eläimiin.

– No ehkä vois olla niinku jotain eläinurheilua, niinku koirien ja kaikkien muittenkin eläimien kanssa.

Muutkin ryhmäläiset pitivät eläimistä. Kerholaiset esittivät muun muassa toiveen, että järjestäisimme teemapäivän, jolloin jokainen saisi tuoda oman lemmikin kerhoon. Valitettavasti en voinut toteuttaa tätä toivetta.

Janika sanoo ehdottomasti haluavansa tulla sanataidekerhoon, jos sellainen vielä käynnistyy. Puolentoista tunnin kerhokerta ei hänen mukaansa ollut liian pitkä.

– Mun mielestä se oli aika sopiva aika.

Koulu loppui kerhoon osallistuneilta neljäsluokkalaisilta vasta kolmelta. Useimmilla olikin kerhopäivänä mukana eväät, joiden voimalla he jaksoivat paneutua vielä koulupäivän jälkeen sanataiteeseen.

Jos Janika saisi päättää, pidettäisiinkö sanataidekerhoa kirjastossa vai koululla, hän valitsisi todennäköisesti kirjaston.

– No, ehkä se olis se kirjasto. Siellä saa keskittyä rauhassa ainaski. Jos siellä käy jotain muita, niin ne on ainaski hiljaa siellä.

Lopuksi utelen, mitä Janikalle jäi puoli vuotta aiemmin päättyneestä kerhosta mieleen.

– Olis saanu olla kauemmin, kun siellä oli niin hauskaa. Ei ehkä oikein muuta jääny mieleen, kun että siellä oli hauskaa ja näin.

9 LASTEN SANATAIDE KYRÖNMAALLA 2010-LUVULLA

Sanataidekerhojen päättyessä marraskuussa 2009 toivoin, että sanataideohjaus saa pysyvän jalansijan Kyrönmaan kirjastoissa. Kovin toiveikas en tuolloin ollut, ovathan kirjastojen hankkeet useimmiten lyhytaikaisen rahoituksen varassa. Olenkin iloinen siitä, että sanataideohjaus ja kirjavinkkaus ovat vakiintuneet osaksi Kyrönmaan kirjastojen toimintaa. Tosin Kyrönmaan seutukunta ei enää nykyään ole samanlainen kuin vuonna 2009, sillä vuoden 2013 alussa Vähänkyrön kunta sulautui osaksi Vaasan kaupunkia. Tarkastelen tässä Vähäkyröä kuitenkin edelleen osana Kyrönmaata.

Kirjastot ja muut toimijat, esimerkiksi koulut, ovat tarjonneet 2010-luvulla lapsille ja nuorille sanataidetta etenkin Laihialla mutta myös muissa Kyrönmaan kunnissa. Yksittäisten ihmisten panos saattaa pienillä paikkakunnilla nousta toiminnan järjestämisessä merkittäväksi. Laihialla asuva Tarja Koski on pätevä ohjaajana pystynyt vakuuttamaan eri tahot siitä, että lasten innostaminen lukemiseen ja kirjoittamiseen on tarpeellista työtä. Hän on 2010-luvulla toiminut aktiivisesti ala- ja yläkouluikäisten parissa ja on monilla kouluilla tuttu ja odotettu vieras. Uskon, että luku- ja kirjoitusharrastusta on edistänyt myös se, että sanataideohjauksesta ja kirjavinkkauksesta innostunut Pirjo Humalainen toimi Laihian kirjastotoimenjohtajana 2011–2015 (Kleemola 2012b, 6; liite 4).

Lasten ja nuorten sanataidekerhoja on pidetty koko 2010-luvun ajan jossain päin Kyrönmaata. Koski jatkoi kirjaston kerhona aloittaneen Laihian Kirkonkylän koulun sanataidekerhon ohjaamista koulun varoin. Kerho toimi kaikkiaan viisi vuotta. Laihian Perälän ja Hulmin alakouluilla kokoontui Kosken vetämä sanataidekerho vuoden ajan. Lukuvuonna 2014–2015 Koski piti kerhoa Vähänkyrön pääkirjastossa ja syksyllä 2015 Vähänkyrön Merikaarron kirjastossa. Lisäksi Koski on työskennellyt nuorten sanataidekerhon ohjaajana Laihian keskuskoulussa.

Sana kiertämään -jatkohankkeen jälkeen Koski kiersi Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastojen alueella kirjavinkkarina ja sanataideohjaajana kahden vuoden ajan. Lukuvuonna 2013–2014 Laihian ja Isonkyrön kirjastot tarjosivat ala- ja yläkouluille kirjavinkkausta ja sanataidetta *Kirja-Kengu*-hankkeen kautta (Kleemola 2013, 4; liite 10). Ensimmäisen *Kirja-Kengu*-hankkeen päätyttyä Koski teki työtä sanataideohjaajana ja kirjavinkkarina Laihian ja Isonkyrön ala- ja yläkouluilla henkilökohtaisen apurahan turvin.

Laihian ja Isonkyrön kirjastot toteuttavat parhaillaan *Kirja-Kengu*-jatkohanketta. Syksyllä 2015 alkanut hanke kestää vuoden 2016 syksyyn asti. Kohderyhmät ovat ala- ja yläkoulut ja lukiot. Ohjelmassa on muun muassa sanataidetta ja kirjavinkkausta. Uutuutena on yläkoululaisille suunnattu kuvaa, musiikkia ja kirjallisuutta sisältävä kumuki-vinkkaus, jota Koski elävöittää esimerkiksi kuvataiteella, draamalla ja pienillä sanataideharjoituksilla. Ensimmäisessä *Kirja-Kengu*-hankkeessa alakoululaisten lukuintoa kasvattamaan kehitetty lukudiplomi on käytössä edelleen. Diplomin avulla on saatu myös pojat innostumaan lukemisesta, mistä kielii muun muassa se, että ensimmäisenä lukudiplomivuonna kolmasluokkalaiset pojat suorittivat Laihialla yhtä monta lukudiplomia kuin tytötkin (Kleemola 2014, 5; liite 11).

Edellä mainittujen hankkeiden lisäksi Kyrönmaalla on toteutettu useita pienempiä hankkeita ja yksittäisiä sanataidetapahtumia. Osassa tapahtumissa on ollut muitakin vetäjiä kuin Koski. Kesällä 2012 Pirjo Humalainen toimi Kosken kanssa ohjaajana sanataidebussissa, joka tarjosi kyrönmaalaisille lapsille mahdollisuuden mielikuvituksen kutkutteluun eli muun muassa kirjoittamiseen, piirtämiseen ja tarinoiden kertomiseen (Kleemola 2012c, 5; liite 12). Viikon ajan kylillä kierrelleenä sanataidebussina toimi Laihian kirjastoauto. Bussi kulki Laihialla ja Isossakyrössä myös kahtena seuraavana kesänä. Varsin mainio sanataidetemppaus oli Nuukuuren viikko -tapahtuman yökirjasto Laihialla. Kauhuihaiseen yökirjastoon löysi tiensä liki sata alakouluikäistä lasta.

Onnistuneesta ja monipuolisesta toiminnasta haluan ottaa esimerkiksi kirjastojen kirjavinkkari-sanataidetrubaduurihankkeen, joka tavoitti kaikkiaan 64 luokkaa 12 koulussa lukuvuonna 2010–2011. Hankkeen tarkoitus oli kannustaa alakoululaisia lukemiseen ja kirjaston käyttöön. Koski kertoo, että kirjavinkkaukseen yhdistettiin sanataidetta siksi, että lapset innostuisivat sanoista ja mielikuvituksesta oman tekemisen kautta.

Luokkavierailun aluksi tehty luovan ajattelun avaaminen yhteisen sanataidetehtävän muodossa toimi orientointina ja motivointina tuntiin ja osallistavana näkökulmana kirjallisuuteen. Kun jokainen huomaa olevansa sanataiteilija, kirjavinkit menevät hedelmälliseen maaperään. Lukeminen ja kirjallisuus esitetään siis keinona kehittyä itse sanan- ja kielenkäyttäjänä sen lisäksi, että se on hauskaa ja nautinnollista. (T. Koski, henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2015.)

Kosken mukaan tavoitteissa onnistuttiin. Lapset innostuivat sanataidetehtävistä ja kiinnostuivat vinkatuista kirjoista. Kirjoja jonotettiin, ja lainauskertojen määrä kasvoi. (T. Koski henkilökohtainen

tiedonanto 10.2.2015.) Kuten Bodart (1980, 69) ja Mäkelä (2003, 76–77; 2010, 26) tuovat esiin, juuri lainaaminen ja varausjonojen syntyminen ovat selkeitä merkkejä siitä, että vinkkari on onnistunut työssään. Kosken mukaan myös monet opettajat innostuivat sanataidetehtävistä ja saivat uutta puhtia kirjallisuuden käsittelyyn, lukemiseen ja sanataiteiluun. Opettajat pitivät siitä, että he saivat valmiin listan uusia kirjavinkkejä. Kosken mukaan tämä kaikki tuo esiin kirjavinkkareiden tarpeellisuutta ja puoltaa heidän asemaansa alan asiantuntijoina. (T. Koski henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Koski antaa kirjavinkkari-sanataidetrubaduurihankkeesta kirjastoille kiitokset. Asiantuntevia neuvoja ja ystävällistä apua oli hänen mukaansa aina tarjolla. Koski antaa tunnustusta paitsi hyvästä palvelusta myös ennakkoluulottomuudesta ja halusta kehittää toimintaa: ”Innovatiivisuutta osoittaa uskallus ottaa tarjolle tällainen uusi yhteistyömuoto koulujen ja ulkopuolisen sanataideohjaajan kanssa.” (T. Koski henkilökohtainen tiedonanto 10.2.2015.)

Kosken kanssa harmittelimme vuoden 2009 lopulla, että kerhotoiminta näytti loppuvan. Onneksi tärkeä toiminta on jatkunut Kyrönmaalla muodossa tai toisessa koko 2010-luvun alkupuolen ajan. Kosken mielestä taloudellisten resurssien suuntaaminen lasten sanataideohjaukseen kannattaa. Hän summaa vuosien varrella kertyneitä kokemuksiaan seuraavasti. Näiden ajatusten soisi kantautuvan päättäjiensä korviin.

Sanataidekerho on kirjaston intresseihin hyvin sopivaa toimintaa. Henkilölle, joka mielestään ”vain lukee”, se antaa konkreettisemmän muodon harrastukselle. Kiinnostus kirjalliseen ja sanataiteelliseen harrastustoimintaan on kuitenkin aika vähäistä, joten lyhytnäköisesti ja taloudellisesti tarkastellen panos voi tuntua suurelta. Moni opittu asia ei näy tuloksena heti, vaan avautuu vasta jälkikäteen. Kaikkea ei voi rahassa mitata: tällaisella toiminnalla viritellään kokemuksistaan innostuneita sanataiteilijoita – tulevaa kirjallisuutta ja muuta kulttuuria luomaan ja kuluttamaan. (T. Koski henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2015.)

10 PÄÄTÄNTÖ

Olen tehnyt pro gradu -tutkielmassani tarkasti selkoa Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kirjastojen alakoululaisille syksyllä 2009 järjestämistä sanataidekerhoista. Olen tuonut esiin niin kirjastotoimenjohtajien, sanataideohjaajien kuin ennen kaikkea kerhoihin osallistuneiden lasten näkemyksiä. Vaikka kyseessä on tapaustutkimus, uskon, että tutkielmani antaa ainakin jossain määrin yleistettävissä olevaa tietoa. Tutkimustulokset osaltaan myös täydentävät sitä tietoa, jota kirjastojen sanataidetoiminnasta on aiemmin kerätty.

Kokemusten perusteella uskallan väittää, että kerhotoiminta oli tärkeää ja arvokasta. Se, että lapsille on tarjottu runsaasti sanataidetta Kyrönmaalla 2010-luvulla, kertoo osaltaan, että vuoden 2009 toiminta oli onnistunutta. Vaikka parannettavaa oli ehkä niin kirjastohenkilökunnan kuin ohjaajienkin toiminnassa, työ tuotti tulosta. Kirjastotoimenjohtajat toivat sähköpostikyselyn vastauksissa esiin, että käytännön järjestelyihin liittyi haasteita mutta että toiminta sujui hyvin alkuun päästyään. Vastauksista kävi ilmi myös, että kuntien yhteistyö on kirjastotoimenjohtajien mielestä hyvä tapa toteuttaa sanataidehankkeita. Kerhoihin osallistuneet lapset antoivat kirjastojen teetämissä palautekyselyssä rakentavaa kritiikkiä mutta myös vilpitöntä kiitosta. Ohjaajan näkökulmasta ehkä palkitsevinta oli, että moni alakoululainen jaksoi viikosta toiseen jäädä pitkänkin koulupäivän jälkeen kerhoon.

Kirjoittamiseen ja lukemiseen innostanut kerho monitaiteellisine menetelmineen antoi selvästi osallistujille jotain, oli se jokin sitten mielikuvituksen lennättämistä, kertomuksen rakenteen oppimista tai kirjoista kiinnostumista. Kerhoissa minä ja Tarja Koski tuimme parhaamme mukaan lasten luovuutta ja kannustimme kerholaisia ilmaisemaan itseään. Vaikka tekemistä oli monenlaista, valtaosa osallistujista oli sitä mieltä, että parasta oli kirjoittaminen. Lapset innostuivat niin tarinoiden kuin runojenkin laatimisesta. Osallistujien teksteistä ja piirroksista kootut näyttelyt ja kerholehdet toivat tuotokset laajan vastaanottajakunnan saataville. Lukeminen ei noussut palautekyselyssä keskiöön, mutta kirjallisuuden ja kirjavinkkauksen tärkeys näkyi selvästi yksittäisissä vastauksissa.

Lähdin tutkielmassani liikkeelle siitä, että kirjoittaminen ja lukeminen limittyvät toisiinsa ja että kirjasto voi tukea molempien taitojen kehittymistä. Aluksi mielessäni siinsi korkealentoinen ajatus

siitä, että kirjastot voivat koulia lahjakkaita lapsia kohti kirjailijuutta. Olen edelleen sitä mieltä, että kirjastot voivat tukea kirjoittamisesta ja lukemisesta kiinnostuneita lapsia ja nuoria ammattikirjoittajan uralle. Minulle on kuitenkin kirkastunut, miten tärkeää on, että kirjastot kannustavat myös niitä lapsia, joita lukeminen ja kirjoittaminen eivät juurikaan kiinnosta. Syksyn 2009 sanataidekerhot eivät olleet vain lahjakkaille tai lukemiseen ja kirjoittamiseen vihkiytyneille. Näin, että myös monet vähemmän harrastuneet lapset jaksoivat pysyä toiminnassa mukana alusta loppuun saakka. Saman havainnon teki myös Koski (2010, 47). Tärkeää oli, että jokainen sai onnistumisen kokemuksia, jotka puolestaan antoivat lisämotivaatiota kirjoittamiseen ja lukemiseen.

Tutkimukset osoittavat, että tyttöjen ja poikien lukutaidon välinen kuilu kasvaa. Huolestuttavan moni suomalaispoika uhkaa syrjäytyä jatko-opinnoista ja työelämästä heikon lukutaidon takia. Myös kirjoittajina pojat jäävät tyttöjen varjoon. Paitsi sukupuolella myös kotitaustalla on merkitystä tekstitaitojen kehittymiselle. Jos vanhemmat eivät suhtaudu myönteisesti lukemiseen, ei lapsistakaan ehkä kasva tekstitaitureita. Syksyn 2009 kerhojen kaltaisen toiminnan valttina pidän matalaa kynnystä. Uskon, että maksuton sanataidekerho voi tasoittaa eroja sukupuolten ja erilaisista kotioloista tulevien lasten välillä. Matalan kynnyksen kerhoon on helppo tulla katsomaan, millaista toiminta on, jolloin mukaan hakeutuu muitakin kuin kirjallisuuden ja kirjoittamisen harrastajia.

Koski (2010, 46) tuo esiin, että sanataidetoiminta kehittää paitsi tekstitaitoja myös itsetuntemusta ja vuorovaikutustaitoja. Mielestäni tällaiseen yhteisöllisyyden kokemuksia tarjoavaan toimintaan kannattaa sijoittaa rahaa. Suomessa puhutaan paljon lasten ja nuorten ongelmien ennaltaehkäisystä. Sanataide ei ole taikasana lasten ja nuorten pahoinvoinnin torjunnassa, mutta olen vakuuttunut sanataidetoiminnan hyödyllisyydestä. Koski nosti ajatusten ja tunteiden ilmaisun tärkeyden esiin *Pohjankyrö-lehdessä* näin: ”Itseilmaisussa, olkoon vaikka päiväkirjan kirjoittamista, saa purkaa omia ajatuksia. Mieluummin ase paperilla kuin taskussa.” (Hannuksela 2009, 13; liite 1.)

Tutkielmani keskeistä antia ovat teemahaastattelujen ja havaintojeni pohjalta kirjoittamani kuuden kerholaisen henkilökuvat. Lasten puheenvuorot ovat paras todiste siitä, että sanataidetoimintaa tarvitaan. Toivon, että gradullani on vaikutusta esimerkiksi kirjastoalan toimijoihin ja kuntapäittäjiin. Koetan saada tutkimukselleni ja etenkin lasten mielipiteille näkyvyyttä esimerkiksi Suomen kirjastoseuran julkaisemassa *Kirjasto-lehdessä*, maakunta- ja paikallislehdissä sekä kirjasto-

alan ja sanataiteen verkkofoorumeilla. En usko, että yksi pro gradu mullistaa maailmaa, mutta jos joku saa tutkielmastani yhdenkin oivalluksen, olen mielestäni onnistunut.

Olen tietoinen siitä, että kaikki kerhoissa käyneet lapset eivät saaneet lainkaan ääntänsä kuuluviin. Ne lapset, jotka olivat vain kerran tai pari paikalla, olisivat voineet antaa arvokasta lisätietoa. Henkilökuviin valitsin kerhotoimintaan sitoutuneita lapsia. Oli luonnollista valita haastateltavat omista ryhmistäni, sillä pystyin tekemään osallistuvaa havainnointia vain omilla kerhotunneillani. Tämä johti siihen, että Kosken ryhmien lasten mielipiteet eivät tule lainkaan esiin teemahaastatteluosiossa, mikä eittämättä on puute. Mielestäni valinta oli kuitenkin oikea. Opin kerhoryhmissäni tuntemaan lapset, ja lapset oppivat luottamaan minuun. Henkilökuvissa kuuluu minun ääneni mutta toivottavasti vielä vahvemmin haastattelemani lasten ääni.

Olisi mielenkiintoista tehdä haastattelemistani kerholaisista seurantahaastattelut nyt ja kysyä, millainen suhde heillä on tällä hetkellä lukemiseen ja kirjoittamiseen. En kuitenkaan tiedä, olenko tehnyt pohjatyön riittävän hyvin, jotta tällaisella tutkimuksella olisi tieteellistä merkitystä. Oma tutkimushankkeen ehkä päättyykin tähän. Mittavana ja ehkä utopistisenakin haasteena esitän, että seurataan systemaattisesti sanataidetoimintaan osallistuvia lapsia, haastatellaan heitä säännöllisin väliajoin ja kerätään tuloksia vuosien tai jopa vuosikymmenten ajan.

Valitsin tutkimukseeni poikkitieteellisen lähestymistavan. Mielestäni on ollut hedelmällistä yhdistää kirjoittamisen tutkimukseen kirjasto- ja informaatiotutkimusta. Tällaisessa poikkitieteellisyydessä piilee kuitenkin vaaransa. Vaikka olen suhteellisen vahva osaaja molemmilla aloilla, tutkimukseni on paikoin jäänyt yleiselle tasolle. Teemojen tarkastelua on ohjannut käytännönläheinen tutkimusotteeni. En ole pyrkinyt niinkään pohtimaan kysymyksiä akateemisesti vaan pikemminkin kerryttämään monipuolista käytännön tietoa muun muassa kirjastoalan toimijoiden ja sanataideohjaajien käyttöön.

Tutkimus osoittaa, että sanataide sopii mainiosti kirjaston työmuodoksi. Toiminnan järjestämisen esteeksi saattaa kuitenkin nousta esimerkiksi kuntien heikko taloustilanne tai pätevien ohjaajien puute. Esimerkit Kyrönmaalta osoittavat, että rahoituksen hankkiminen ei ole mahdotonta. On hyvä, että valtio tukee uudenlaista toimintaa hankeavustuksilla. Jatkuvuuden kannalta parasta tietenkin olisi, että kunnilta löytyisi omasta budjetista varaa toiminnan vakiinnuttamiseen. Ky-

rönmaalla pitkäjänteinen työ on tuottanut tulosta. Isonkyrön tuoreessa talousarviossa todetaan, että kirjasto- ja vapaa-aikapalveluissa yhtenä painopisteenä on kirjavinkkauksen ja sanataidetuntien järjestäminen koululuokille (*Talousarvio 2016 ja taloussuunnitelma 2016–2018* 2015, 51). Suosittelem kirjastoja rohkeasti laajentamaan toimintaansa sanataiteen suuntaan. Jos henkilökunnassa on ohjauksesta innostuneita työntekijöitä, tätä innostusta kannattaa hyödyntää. Ulkopuolisen ohjaajan pestäminen on myös varteenotettava ja toimiva vaihtoehto.

Kirjastot ovat parhaillaan murroksessa muun muassa digitalisaation seurauksena. Kun tieto ja tiedonhakijat siirtyvät verkkoon ja kävijämäärät ja lainausluvut laskevat, kirjastot etsivät uusia toimintamuotoja ja tapoja perustella olemassaoloaan. Kirjastolaitos on epävarmassa tilanteessa avoin uusille ideoille. Entistä tärkeämmiksi näyttävät nousevan kirjastojen tarjoamat elämykselliset kokemukset. Tällaiseen elämyshakuiseseen toimintakulttuuriin sanataidetoiminta sopii hyvin. Uskon, että meneillään oleva murros tarjoaa sanataiteelle mahdollisuuden vakiintua yhä keskeisemmäksi osaksi kirjastojen toimintaa.

Minulla ei ollut tässä tutkimuksessa mahdollisuutta selvittää, miten laajasti sanataideohjaus on levinnyt Suomen kirjastoihin. Paitsi numeerista tietoa kaivataan myös laadullista tietoa esimerkiksi siitä, millaista toimintaa järjestetään, miten toiminta on vaikuttanut kirjastojen kävijä- ja lainausmääriin, millaisia kokemuksia osallistujilla ja kirjastohenkilökunnalla on ollut, millaisia tulevaisuuden suunnitelmia kirjastoilla on, miten vahvasti kolmannen sektorin toimijat ovat mukana toiminnan järjestämisessä ja miten kirjastojen yhteistyö toimii. Tätä kaikkea voitaisiin tutkia vaihteeksi kirjasto- ja informaatiotutkimuksen puolella, jolloin painotus ja lähestymistapa olisivat eittämättä toisenlaiset kuin tässä kirjoittamisen pro gradu -tutkielmassani.

Olen tuonut tutkielmassani esiin pitkän uran kirjastoalalla tehneen Marja-Leena Mäkelän näkemyksiä sanataiteesta ja kirjavinkkauksesta. Mäkelä on osaltaan ollut luomassa pohjaa kirjastojen sanataidetoiminnalle. Nyt tarvitaan uusia innokkaita kirjastolaisia, jotka kehittävät toimintaa eteenpäin yhteistyössä sanataiteen ammattilaisten kanssa. Aloitin tutkielmani siteeraamalla Marja-Leena Mäkelää, joten on ehkä luontevaa myös päättää se siteeraamalla häntä. Mäkelä valottaa tulevaisuuden toiveitaan seuraavasti:

Toivoisin, että joka kirjastossa olisi kirja-saniskerho, jossa juteltaisiin kirjoista, tehtäisiin siis kaverikirjavinkkausta ja myös kirjoitettaisiin, näyteltäisiin ja leikittäisiin sanoilla ja riimeillä.

Nyt näyttää siltä, että kirjavinkkaus on muodostumassa luontevaksi osaksi kirjastotyötä. Toivon, että kaikissa maakuntakirjastoissa työskentelisi yksi tai useampi kirjavinkkari-sanisohjaaja, joka voisi piipahdella toimialueen pienissä kirjastoissa tekemässä tätä tärkeää työtä.

Tuossa jo tulikin paljastetuksi (varmaan sadanteen kertaan) jatkuva toiveeni: isoihin kirjastoihin oma kirjavinkkari ja pieniä kirjastoja varten kiertävien kirjavinkkareiden ketjut. Nämä olisivat myös sanataideohjaajakoulutuksen saaneita tyyppejä, jotka yhdistäisivät molemmat pitämällä sanataide- ja kirjatyöpajoja niin ala- kuin yläkouluissakin. (M.-L. Mäkelä, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2012.)

LÄHTEET

Aaltonen, Hanna (2009) Kirjavarastosta olohuoneeksi. Yleisten kirjastojen tilojen vaihteita. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historia*. Helsinki: BTJ Finland Oy, 467–612.

Ainali, Eila (2012) *Pieni kirjasto murroksessa*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Almgren, Päivi & Jokitalo, Päivi (2010) *Kirjasto 2011. Vaikutteita maailmalta*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Arffman, Inga & Nissinen, Kari (2015) Lukutaidon kehitys Pisa-tutkimuksissa. Teoksessa Jouni Välijärvi, Pekka Kupari, Arto K. Ahonen, Inga Arffman, Heidi Harju-Luukkainen, Kaisa Leino, Markku Niemivirta, Kari Nissinen, Katariina Salmela-Aro, Mirja Tarnanen, Heta Tuominen-Soini, Jouni Vetteranta & Raimo Vuorinen *Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 -tutkimustuloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6, 28–49. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm6.pdf?lang=fi>.

Armstrong, Michael (2006) *Children writing stories*. Berkshire: Open University Press.

Bodart, Joni (1980) *Booktalk! Booktalking and school visiting for young adult audiences*. New York: The H. W. Wilson Company.

Carpelan, Bo (1979) Bo Carpelan. Teoksessa Ritva Haavikko (toim.) *Miten kirjani ovat syntyneet 2. Kirjailijoiden studia generalia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 225–246.

Carpelan, Bo (1990) Rajamaa. Teoksessa Ismo Loivamaa, Marjo Partti & Ritva-Liisa Pilhjerta (toim.) *Lapsuuden rajamaat*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 15–20.

Ekström, Nora (2011) *Kirjoittamisen opettajan kertomus. Kirjoittamisen opetusta kognitiiviselta pohjalta*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Väitöskirja. Jyväskylä studies in humanities 160. Viitattu 15.11.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36783/9789513944438.pdf?sequence=1>.

Haanpää, Päivi (2015) *Sanataideohjaajan opas*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Hakkola, Kalle & Luolamaa, Mari (2013) Sarjakuvien vinkkaamisesta. Teoksessa Kalle Haklola & Mari Luolamaa (toim.) *Sarjakuvavinkkaajan opas*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Hannuksela, Hanna (2009) Kielikuvakone surraa sanataidekerhossa. *Pohjankyrö-lehti* 9.11.2009, 13.

Heikkilä, Mervi (2006) Kirjaston ystäväistä on moneksi. Ratsuväki, lukupiiri, sanataiteen edistäjä... *Kirjastolehti* 2/2006, 30–31.

Heinonen, Anne (2009) Kirjaston välineet tarjota mediakasvatusta kouluille: Vinkkaus ja tiedonhaku. Teoksessa Seppo Verho (toim.) *Mediakasvatus kirjastossa*. Helsinki: BTJ Finland Oy, 137–151.

Heinonen, Anne (2011) *Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta. Katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön*. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Honkanen, Hanne (2011) *Unelmien sanis. Lapsilähtöisen sanataiteen perusopetuksen mahdollisuuksista*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kirjoittaminen. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 1.11.2015.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26642/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201103071864.pdf?sequence=1>.

Humalainen, Pirjo (2010) *Koulun ja kirjaston yhteistyön kehitys, nykytila ja kehitysmahdollisuudet. Tapaustutkimus Laihialta*. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Informaatiotutkimus. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.11.2015.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81658/gradu04359.pdf?sequence=1>.

Härkönen, Anna-Leena (2012) Kirjoita yksi lause. Teoksessa *Miten kirjani ovat syntyneet 5. Kirjailijoiden studia litteraria 2011–2012*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 169–191.

Ikonen, Kaisa-Liisa (2008) *Liveroolipeli sanataideohjauksen työvälineenä. Kulmakunta. Liveroolipeli 12–15 -vuotiaille*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kirjoittaminen. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.11.2015.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19475/URN_NBN_fi_jyu-200901201030.pdf?sequence=1.

Juntunen, Arja & Saarti, Jarmo (2014) *Ulos kirjastosta. Kirjastojen markkinointiviestintä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Juurikainen, Outi (2006) *Sanataiteen opetuksen tavoitteet kasvattajan ja kirjoittavan lapsen näkökulmista. "Tulen isona kirjailijaksi, jos en pääse arkkitehdiksi"*. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kirjoittaminen. Pro gradu -tutkielma.

Jäppinen, Eeva (2006) Kirjasto lasten taidekasvatuksen tukena. *Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tylle-rö 1–2/2006. Lapsi ja taide*. Helsinki: Cultura Oy, 58–64.

Jäppinen, Eeva & Nieminen, Jani (2007) Kesämopo keulii. Mitä on MU-KI-vinkkaus? Teoksessa Rai-sa Alameri-Sajama (toim.) *Nuortenkirjastotyön käsikirja*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Jääskeläinen, Miisa (2002) *Sana kerrallaan. Johdatus luovaan kirjoittamiseen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kainulainen, Johanna & Kainulainen, Petri (2014). Sanataidetta, elämyksiä ja eri kirjallisuus vyöhykkeitä. Viidesluokkalaiset ja kirjallisuuden opetuksen auktoriteetit kirjallisuuskäsityksen ja kirjallisuuden opetuksen määrittelijöinä. Teoksessa Marleena Mustola (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 137–170.

Karlsson, Liisa (2014) *Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kekki, Kirsti (2013) *Menestystarina nimeltä kirjasto. Näin sen koin*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kekki, Kirsti, Sulin, Hannu & Wigell-Ryynänen, Barbro (2009) *Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet*. Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.

Kirja kantaa, tarina tukee (2002). Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Kirjastostrategia 2010. Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka (2003). Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2003:1.

Kiuas, Sini (2012) *Kirjallisuuden projektit kirjastossa*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kiuru, Krista (2015) Alkusanat, opetus- ja viestintäministeri. Teoksessa Jouni Välijärvi, Pekka Kupari, Arto K. Ahonen, Inga Arffman, Heidi Harju-Luukkainen, Kaisa Leino, Markku Niemivirta, Kari Nissinen, Katariina Salmela-Aro, Mirja Tarnanen, Heta Tuominen-Soini, Jouni Vettenranta & Raimo Vuorinen *Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 -tutkimustuloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6, 7. Viitattu 1.11.2015.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm6.pdf?lang=fi>.

Kleemola, Hanna (2005) Tarinaleirillä ei voi kirjoittaa väärin. *Kyrönmaa-lehti* 11.7.2005, 4.

Kleemola, Hanna (2006a) ”Sen saat tietää, kun luet tämän kirjan loppuun”. *Kurikka-lehti* 24.5.2006, 6.

Kleemola, Hanna (2006b) *Sanataideohjaus Etelä-Pohjanmaan kirjastoissa*. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketalouden yksikkö. Kirjasto- ja tietopalvelualan erikoistumisopinnot. Opinnäytetyö.

Kleemola, Hanna (2007a) Olohuone priimakuntoon. *Kyrönmaa-lehti* 3.5.2007, 2.

Kleemola, Hanna (2007b) Kynän rapinaa paperilla. *Kyrönmaa-lehti* 4.10.2007, 2.

Kleemola, Hanna (2007c) Hienoja oivalluksia ja omaperäisiä kielikuvia. *Pohjankyrö-lehti* 11.10.2007, 5.

Kleemola, Hanna (2007d). Sanataidekerhossa mielikuvitus laukkaa. *Kyrönmaa-lehti* 20.12.2007, 6.

Kleemola, Hanna (2012a). Koululaiset availivat ajatusten laaria. *Pohjankyrö-lehti* 5.3.2012, 6.

Kleemola, Hanna (2012b) Uusi kirjastotoimenjohtaja on intoa ja tarmoa täynnä. *Kyrönmaa-lehti* 19.3.2012, 6.

Kleemola, Hanna (2012c) Kiertueella syntyi hamsuleita, ilmavaivaötöjä ja seinähöntiäisiä. *Kyrönmaa-lehti* 26.7.2012, 5.

Kleemola, Hanna (2013) Kengu johdattaa kirjojen maailmaan. *Kyrönmaa-lehti* 26.8.2013, 4.

Kleemola, Hanna (2014) Kolmasluokkalaiset ahkerimpia lukijoita. *Kyrönmaa-lehti* 18.6.2014, 5.

Koski, Mervi (1994) *Taskut täynnä tarinoita*. Helsinki: Cultura Oy.

Koski, Mervi (2014) Kurkistuksia lasten ja nuorten kirjastoon. *Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö*. 3/2014. *Salaiset kirjastot*. Helsinki: Cultura Oy, 9–28.

Koski, Tarja (2010) ”Tästä tuli ihan huono” – kuinka sanataideohjaaja vaikuttaa kirjoitusprosessiin? *Kvalitatiivinen tapaus- ja toimintatutkimus luovan kirjoittamisen ohjauksesta kirjoitusprosessin ja*

tekstin laatuun vaikuttavana tekijänä alakoululaisten sanataidekerhossa. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Kirjoittaminen. Kandidaatintutkielma.

Koskimies-Hellman, Anna-Maija (2011) *Pohjanmaan seutukirjastoseelvitys 2011.* Vaasa: Vaasan kaupunginkirjasto.

Krutsin, Pia (2005) Sanataidekasvatusta Suomessa – kirjoittajakoulutuksesta kaikkien harrastukseksi. Teoksessa Marja-Leena Mäkelä (toim.) *Sanaista taidetta.* Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 25–36.

Krutsin, Pia (2013) *"Lue niin kuin kirjoittaja". Kirjoittavan lukijan pedagogiikka lasten sanataidekasvatuksessa.* Tampereen yliopisto. Kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Yleinen kirjallisuustiede. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.11.2015.
[http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84877/gradu06949.pdf?sequence=1.](http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84877/gradu06949.pdf?sequence=1)

Kuhlampi, Anja (2005) Sanataidekoulutusta luokanopettajille. Teoksessa Marja-Leena Mäkelä (toim.) *Sanaista taidetta.* Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 37–45.

Kupari, Pekka, Sulkunen, Sari, Vettenranta, Jouni & Nissinen, Kari (2012) *Enemmän iloa oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa.* Jyväskylä: Koulutuskeskuksen tutkimuslaitos.

Kupari, Pekka, Välijärvi, Jouni, Andersson, Leif, Arffman, Inga, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija & Vettenranta, Jouni (2013) *PISA 12 ensituloksia.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:20. Viitattu 1.11.2015.
[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm20.pdf?lang=fi.](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm20.pdf?lang=fi)

Kuusela, Jorma (2011) Kun kirjoittaminen ei suju. Teoksessa Elina Harjunen, Riitta Juvonen, Jorma Kuusela, Beatrice Silén, Minna Sääsikä & Michaela Örnmark *Miten peruskoululaiset kirjoittavat? Näkökulmia ja kysymyksiä. Perusopetuksen 9. luokan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten seuranta-arvioinnin aineistoa 2010.* Raportit ja selvitykset 2011:2. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015. [http://www.oph.fi/download/132345_Miten_peruskoululaiset_kirjoittavat.pdf.](http://www.oph.fi/download/132345_Miten_peruskoululaiset_kirjoittavat.pdf)

L 4.12.1998/904. *Kirjastolaki.*

Lappalainen, Hannu-Pekka (2003) *Osaat lukea – miten osaat kirjoittaa? Perusopetuksen 6. vuosiluokan suorittaneiden äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arviointi 2002.* Oppimistulosten arviointi 4/2003. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.
[http://www.oph.fi/download/115535_osaat_lukea_miten_osaat_kirjoittaa.pdf.](http://www.oph.fi/download/115535_osaat_lukea_miten_osaat_kirjoittaa.pdf)

Lappalainen, Hannu-Pekka (2006) *Ei taito taakkana ole. Perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2005.* Oppimistulosten arviointi 1/2006. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015. [http://www.oph.fi/download/115512_ei_taito_taakkana_ole.pdf.](http://www.oph.fi/download/115512_ei_taito_taakkana_ole.pdf)

Lappalainen, Hannu-Pekka (2008) *On annettu hyviä numeroita. Perusopetuksen 6. vuosiluokan suorittaneiden äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arviointi 2007.* Oppimistulosten arviointi 3/2008. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.
[http://www.oph.fi/download/46478_on_annettu_hyvia_numeroita.pdf.](http://www.oph.fi/download/46478_on_annettu_hyvia_numeroita.pdf)

Leino, Kaisa (2014) *The relationship between ICT use and reading literacy. Focus on 15-year-old Finnish students in PISA studies*. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Väitöskirja. Finnish Institute for Educational Research Studies 30. Viitattu 15.11.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44930/978-951-39-5828-2.pdf?sequence=1>.

Linna, Helena (2004) Kirjoittaminen koulussa. Teoksessa Seita Parkkola, Niina Repo, Helena Linna, Outi-Maria Takkinen, Tuutikki Tolonen & Marja-Leena Mäkelä *Timantinmetsästäjä. Luovan kirjoittamisen opas*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 95–97.

Linna, Helena (2012) *Lukijaksi! Alkuopetuksen kirjallisuuskasvatus*. Helsinki: Sanoma Pro.

Linna, Helena. Lukuonni (1999) *Kirjallisuuden opetus ala-asteella*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Luukka, Minna-Riitta (2009) Tekstitaidot – teksteistä käytänteisiin. Teoksessa Minna Harmanen & Tuija Takala (toim.) *Tekstien pyöryksessä. Tekstitaitoja alakoulusta yliopistoon*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 2008. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 13–25.

Luukka, Minna-Riitta, Pöyhönen, Sari, Huhta, Ari, Taalas, Peppi, Tarnanen, Mirja & Keränen, Anna (2008) *Maailma muuttuu – mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytännöt koulussa ja vapaa-ajalla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mäkelä Hannu (1991) Hannu Mäkelä. Teoksessa Ritva Haavikko (toim.) *Miten kirjani ovat syntyneet 3. Virikkeet, ainekset, rakenteet*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 150–167.

Mäkelä, Hannu (2004) Hannu Mäkelä. Teoksessa Päivi Heikkilä-Halttunen (toim.) *Matka mielikuviin. Lasten- ja nuortenkirjailijat kertovat teostensa taustoista*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 136–159.

Mäkelä, Marja-Leena (1999) *Sanajalkaseikkailu*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Mäkelä, Marja-Leena (2002) *Satuseikkailu kirjastossa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mäkelä, Marja-Leena (2003) *Kirjavinkkarikirja*. 3. uudistettu painos. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu Oy.

Mäkelä, Marja-Leena (2005) Sanataidetta kirjastossa. Teoksessa Marja-Leena Mäkelä (toim.) *Sanaista taidetta*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 11–24.

Mäkelä, Marja-Leena (2009) *Elämän nopia kaari. Kirjastonaisena*. Helsinki: Cultura Oy.

Mäkelä, Marja-Leena (2010) *Vinkataan kirja kaverille*. Helsinki: Cultura Oy.

Nuotio, Eppu (2005) Sanataikakoulu. Kirjoittamisiloa kirjastosta. Teoksessa Marja-Leena Mäkelä (toim.) *Sanaista taidetta*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 63–80.

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. Yleiset kirjastot. Kansalliset ja strategiset painoalueet. (2009). Helsinki: Opetusministeriö. Kulttuuriyksikkö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.

Parvela, Timo (2013) Keltaisen pahvikortin lumo. Teoksessa Ismo Loivamaa (toim.) *Miten minusta tuli lukija. Tunnetut lastenkirjailijat kertovat*. Helsinki: BTJ Finland Oy, 80–85.

Parviainen, Niina (2012) *Suomalaisnuorten lukemisen ja verkonkäytön monipuolisuus*. Opetushallitus. Muistiot 2012:7. Viitattu 1.11.2015.

http://www.oph.fi/download/144976_Suomalaisnuorten_lukemisen_ja_verkon_kayton_monipuolisuus.pdf.

Pennanen, Lea (2014). Lapsen taiteilijuudesta ja tekijyydestä. Teoksessa Marleena Mustola (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 113–136.

Relander, Jukka & Saarti, Jarmo (2015) Esipuhe. Teoksessa Jukka Relander & Jarmo Saarti (toim.) *Kirjaston kuolema*. Helsinki: BTJ Finland Oy, 7.

Ristikartano, Veera, Virrankoski, Antti, Kulpakko, Inkeri, Marjamaa, Minna, Miettinen, Virve, Ojala, Mace & Perälä, Marjo (2011) *Eräpäivä! Voimasanoja kirjastosta*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Routarinne, Sara & Uusi-Hallila, Tuula (2009) Kouluikäisten monet kielet 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.) *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9-52.

Saarinen, Pirkko & Korhonen, Mikko (2009) *Lukemaan vai tietokoneelle? Nuorten lukemisharrastuksen muuttuminen 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Saine, Reetta (2008) Reppu selkään ja vinkkaamaan! Teoksessa *Kirjasto 2009. Ajankohtaisia teoksia, kirjailijoita ja tiedonhakuja*. Helsinki: BTJ Finland Oy. 38–49

Sanataide (2015). Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/taiteen_perusopetus/sanataide.

Sanataideopetuksen päämääristä ja tavoitteista (2015). Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.

http://www.edu.fi/taiteen_perusopetus/sanataide/sanataideopetuksen_paamaarista_ja_tavoitteista.

Sarmavuori, Katri (2010) *Opi ja ohjaa kirjoittamista*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Sarmavuori, Katri (2011) *Opi ja ohjaa lukemista*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Sinko, Pirjo, Pietilä, Asta & Bäckman, Pia (toim.) (2005) *Luku-Suomessa taottua. Opetushallituksen Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001–2004) raportti*. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.

http://www.oph.fi/download/30222_luku-suomessa_taottua.pdf.

Sulkunen, Sari & Nissinen, Kari (2012) Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa Sari Sulkunen & Jouni Välijärvi (toim.) *PISA09. Kestääkö osaamisen pohja?* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12, 46–61. Viitattu 1.11.2015.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>.

Sulkunen, Sari (2012). Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000. Teoksessa Sari Sulkunen & Jouni Välijärvi (toim.) *PISA09. Kestääkö osaamisen pohja?* Ope-

tus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12. 12–33. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>.

Sulkunen, Sari, Välijärvi, Jouni, Arffman, Inga, Harju-Luukkainen, Heidi, Kupari, Pekka, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija & Reinikainen, Pasi (2010) *PISA 2009 ensituloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:21. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okm21.pdf?lang=fi>.

Talousarvio 2016 ja taloussuunnitelma 2016–2018 (2015). Isokyrö: Isokyrön kunta.

Timonen-Piipponen, Marita (2013) *Kerro, kerro, kuvastin. Miten sadunkertojat, perhepäivähoitajat ja lasten vanhemmat kokevat kirjaston satutunnit?* Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Kirjoittaminen. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 1.11.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41954/URN-NBN-fi-jyu-201308122141.pdf?sequence=5>.

Työryhmä valmistelemaan kirjastolain uudistamista (2015). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 1.11.2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/02/kirjastolakityoryhma.html>.

Waltari, Mika (1935) *Aiotko kirjailijaksi? Tuttavallista keskustelua kaikesta siitä, mitä nuoren kirjailijan tulee tietää*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Vettenranta, Jouni (2015) Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa. Teoksessa Jouni Välijärvi, Pekka Kupari, Arto K. Ahonen, Inga Arffman, Heidi Harju-Luukkainen, Kaisa Leino, Markku Niemivirta, Kari Nissinen, Katariina Salmela-Aro, Mirja Tarnanen, Heta Tuominen-Soini, Jouni Vettenranta & Raimo Vuorinen *Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 -tutkimustuloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6, 72–93. Viitattu 1.11.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm6.pdf?lang=fi>.

Välijärvi, Jouni (2014) *Osaaminen kestäväällä perustalla. Suomen PISA-tulosten kehitys vuosina 2000–2009. Tilannekatsaus helmikuu 2014*. Muistiot 2014:1 Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015.
www.oph.fi/download/155969_osaaminen_kestavalla_perustalla.pdf.

Yleisten kirjastojen hankerekisteri (2015). Kirjastot.fi. Viitattu 1.11.2015.
<http://hankkeet.kirjastot.fi/>.

Henkilökohtaiset tiedonannot

Koski, Tarja (2015) sähköpostiviesti 10.2.2015.

Koski, Tarja (2015) sähköpostiviesti 27.5.2015.

Koski, Tarja (2015) sähköpostiviesti 5.10.2015.

Mäkelä, Marja-Leena (2012) sähköpostiviesti 20.1.2012.

LIITTEET

Liite 1 Kielikuvakone surraa sanataidekerhossa

Pohjankyrö-lehti 9.11.2009, sivu 13. Teksti ja kuvat: Hanna Hannuksela.

Voitte lainata näitä kirjoja kirjastosta, sanataideohjaaja Tarja Koski kouluttaa ja houkuttelee lapsia kirjastonkäyttäjiksi.

Oskari Matinlassi ja Jaakko Piemäki rustasivat runoja sanataidekerhossa.

Kielikuvakone surraa sanataidekerhossa

Sanataide

Lapset tutki-
musmatkalla
kielen maail-
maan.

ISOKYRÖ Kylkkälän kou-
lun luokassa matkattiin
syysloman kynnyksellä ru-
nouden maailmaan.

Sanataidekerholaiset
pohtivat, mistä kivi voisi
uneksia, lukivat runoja toi-
silleen ääneen ja tekivät
sanoja summittaisesti ti-
pautellen oman dada-ru-
non. Riimit lensivät romu-
koppaan.

– Tästä saa tulla ihan sekopää runo. Ei päättä, ei järkeä. Käyttäkää erikoisempia verbejä, sanataideohjaaja **Tarja Koski** innostaa runomaa-kareita.

– Hikoilee, **Jaakko Piemäki** ehdottaa.

– Just! Ihanaa! Koski ihastuu ja houkuttelee lasten mielikuvitusta hurjaan lentoon.

Sanataidekerhot kokoon-
tuvat kolmen Kyrönmaan
kunnan alakouluilla tai
kirjastojen tiloissa koulu-
päivien jälkeen kerran vi-
kossa. Koski ohjaa neljää
kerhoa. Seitsemää kerhoa
vetää laihialainen toimit-
taja ja sanataideohjaaja

Jenna Sikala ja Jasmin Hietikko lukevat ohjaaja Tarja Kosken vinkkaamia runoja kuten Musta Muumio, joka sopii hyvin myös pojille.

Hanna Kleemola.

Puolentoista tunnin ai-
kana kerholaiset tutkaile-
vat kieltä kirjallisin ja suu-
llisin harjoituksin itse teh-
den ja kokeillen. Huomaa-
matta tutuiksi tulevat eri
tekstityypit ja -lajit. Väliin
livahtaa sopivasti kirja-
vinkkausta.

– Kirjasto tietenkin toi-
voo uusia käyttäjiä, Tarja

Koski toteaa selvittäen ker-
hojen olevan osa Isonky-
rön, Laihian ja Vähänky-
rön kirjastojen yhteistä Sa-
na kiertämään -projektiä.

Sanataidekerhot on tar-
koitettu alakoulujen kol-
masluokkalaisten ja sitä
vanhemmille oppilaille.
Pääsyvaatimuksena on su-
juva luku- ja kirjoitustaito.

– Muuten kynnys on

matala. Kerho ei ole tarkoi-
tettu vain joillekin erikois-
en lahjakkaille ja harras-
tuneille lukutoukille. Koski
huomauttaa.

Ohjaaja toivoo lasten in-
nostuvan lukemisesta ja
kirjoittamisesta, ylipää-
tään kielellisestä ilmaisus-
ta. Itseilmaisulla on ker-
hoissa iso rooli.

– Itseilmaisussa, olkoon
vaikka päiväkirjan kirjoit-
tamista, saa purkaa omia
ajatuksia. Mieluummin
ase paperilla kuin taskus-
sa, sanataideohjaaja kär-
jistää.

Kerhossa ei piitata kieli-
opista tai pilkuista. Siellä
keskitytään muuhun il-
maisuu, johon äidinkie-
len tunneilla ei ehkä aika-

pulan vuoksi ole mahdolli-
suutta.

Tutkimusmatka kieleen
kehittää luovan ilmaisun
lisäksi ajattelua, jäsentelyä
ja havaitsemista.

– Lapset ovat täynnä ta-
riinoita. He keksivät vaikka
mitä, omasta rakkaasta
harrastuksesta uutta am-
mattia havitteleva sanatai-
deohjaaja Tarja Koski he-
lyttää.

Kylkkälän kerhossa mu-
kana olevat neljäsluokka-
laiset **Mirella Lundberg** ja
Jaakko Piemäki maiste-
levat sanataide-sanaa ja
pohtivat, mitä se oikein
mahtaa tarkoittaa.

Pienimällä on vahva
aavistus.

– Kirjoittaminen taitee-
na. Tehdään sanoista tai-
detta. Tai ne tekevät, jotka
osaavat. Niin kuin jotkut
kirjailijat. Meidän jutut ei
varmaan kriitikon mielestä
ole sanataidetta, mutta oh-
jaajan mielestä ne usein
ovat, poika oivaltaa.

Sanataidekerhossa pari-
valjakko on muun muassa
kirjoittanut tarinoita ja
piirtänyt sarjakuvia. Mirel-
la odottaa, milloin kerhos-
sa näytellään.

Syyskuussa aloittaneet
sanataidekerhot jatkuvat
marraskuun loppuun.

HANNA HANNUKSELA

Liite 2 "Sen saat tietää, kun luet tämän kirjan loppuun"

Kurikka-lehti 24.5.2006, sivu 6. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

"Sen saat tietää, kun luet tämän kirjan loppuun"

Kirjavinkkari raottaa ovea tarinoiden maailmaan

— Mitä sitten tapahtuu? Sen saat tietää, kun luet tämän kirjan loppuun, lausahtaa erikoiskirjastonhoitaja *Piia Isoaho*, laskee kädessään olevan kirjan pöydälle ja ottaa uuden kirjan vinkattavakseen.

Paulaharjun 3A-luokan oppilaat istuvat käsikirjaston pöytien ääressä ja kuuntelevat tarkkaan *Piia "Ippu" Isoahon* kertontaa ja lyhyitä kirjasta luettuja pätkiä.

Isoaho on tätä vinkkauskertaa varten koontanut parikymmenen kirjan listan, jonka hän jakaa oppilaille. Vinkkaustunnin aikana ehditään puhua vajaasta kymmenestä kirjasta.

Kun vinkkaustuokio päättyy, oppilailla on mahdollisuus lainata kirjoja, niin vinkattuja kuin muitakin.

3A-luokalla on ahkeria lukijoita

Iina Keski-Lusa, Janica Järvinen ja Milla Perä ovat ahkeria lukijoita. Tyttöjen suosikkikirjoihin kuuluvat muun muassa *Risto Rappääjä*, *Ella, Eva & Adam* sekä *Heinähattu ja Vilttitossu*.

Isoahon vinkkaamista kirjoista *Janicaa* kiinnostaa erityisesti *Marit Nicolaysenin Väinö* ja *Rotta sairaalassa*. Esitellyistä kirjoista jäi mieleen myös *Sofia* ja *karhunkymmentä kertava kirja*.

Jaakko Miktilä nappasi vinkatusta kirjoista *Marja Valkaman Minä* ja *mun kavერი*.

— Haluan tietää, mitä sen auto-onnettomuuden jälkeen tapahtuu, hän perusteli valintaansa.

Jaakkoa kiinnostavat yleensä jännittävät kirjat. Myös *Iiris Halkola*, *Roosa Mattila* ja *Eveliina Aro* lukevat mielellään jännittäviä ja hauskoja kirjoja.

Pojat kaipaavat jännitystä

— Paljon vinkkaan kotimaisia kirjoja, ehkä siksi, että

Vinkkaustuokion päätyttyä esillä olleista kirjoista lähes tapeltiin.

Roosa Mattila ja *Iiris Halkola* löysivät molemmat mieluisan kirjan luettavakseen.

Tuomas Plosila ja *Mikael Keväänranta* etsivät hyllystä luettavaa opettaja *Minna Lehtimäen* avustuksella.

Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus on luke-
maanhoukutusmenetelmä, jossa kirjaston työntekijä, opettaja tai muu kirjallisuudesta innostunut ihminen kertoo valitsemistaan kirjoista kuulijajoukolle.

Kirjavinkkari tekee selkoa kirjan henkilöistä ja valottaa tapahtumien kulkua. Liian paljon vinkkari ei saa kuitenkaan paljastaa.

Kun kuulijoiden mielenkiinto on herännyt, vinkkari pistää tarinan kylmästi poikki. Jos vinkkaukseen osallistuva haluaa tietää, mitä sitten tapahtuu, on hänen tartuttava itse kirjaan ja luettava kesken jäänyt kertomus loppuun. —*hk*

itse luen niitä niin paljon. Uskon, että lasten on helpompi samaistua kolmasluokkalaiseen, koukuiusattuun Anttiin kuin amerikkalaiseen Anddyn, Isoaho miettii.

Hän toteaa, että poikia ja tyttöjä on kookuttava lukemiseen hieman eri tavoin. Pojat kaipaavat jännitystä ja actionia, tyttöjä taas kiinnostavat enemmän ystävyysta ja rakkaudesta kertovat kirjat.

Vinkkaustuokion jälkeen kirjat löytyvät nopeasti lukijansa. Kiinnostavista kirjoista melkein tapellaan. Hieman Isoaho harmittelee, kun sitä suosituimpia kirjoja ei nykyään voida hankkia kuin kaksi tai korkeintaan kolme kappaletta kirjaston hyllyyn. —*hk*

Janica Järvinen, *Milla Perä* ja *Iina Keski-Lusa* ovat ahkeria lukijoita.

Oikea kirja oikeaan aikaan

— Oikea kirja oikeaan aikaan, on läänintaiteilija *Marja-Leena Mäkelän* motto.

Kirjavinkkauksen uranuurtaja, kirjallisuuden ja lastenkulttuurin läänintaiteilija *Marja-Leena Mäkelä* jakoi viime viikolla lukuvinkkejä Kurikan koululaisille.

Mäkelä totesi, että laisimmatkin lukijat pitäisi houkuttaa lukemaan edes muutama kirja vuodessa. Mäkelän mukaan vinkkauksessa on tärkeää, että kirja vastaa lapsen ke-

hitystasoa. On siis osattava valita oikea kirja oikeaan aikaan.

Vinkkauspäivän aikana kirjastossa piipahti kaikkiaan kahdeksan luokkaa, joissa oppilaita oli yhteensä noin 160.

Viimeisellä tunnilla Mäkelä antoi vinkkejä seiskaluokkalaistille. Esille otetuissa kirjoissa tuunattiin mopoja, pohdittiin suutelemisen vaikeutta ja puhuttiin seksistä.

Seiskaluokkalaistekin pääsivät ääneen. He saivat kertoa Mäkelälle, millainen kirja heidän mielestään on hyvä.

— Tarkasti kerrottu.

— Omaan ikään liittyvä.

— Helppolukuinen.

— Sellainen, jonka henkilöihin voi samaistua.

— Sellainen, jossa tapahtuu koko ajan jotain. Kirja ei saa olla tylsä.

— Hyvä kirja jättää lukijalle jotain pohdittavaa. —*hk*

Piia Isoaho sai *Paulaharjun* koulun 3A-luokan oppilaat kiinnostumaan kirjasta, jossa kerrotaan karneasta kirjastonhoitajasta. *Sami Pihlaja* ja muut lapset ihastelivat kirjan kuvia.

Liite 3 Olohuone priimakuuntoon

Kyrönmaa-lehti 3.5.2007, sivu 2. Teksti: Hanna Kleemola.

Olohuone priimakuuntoon

Eduskuntavaaleissa ehdokkaana ollut Päivi Lapiolahti puhuu lämpimästi kirjastopalvelujen puolesta (Pohjalaisen yleisöno- sasto 1. maaliskuuta). Hän haas- taa luomaan kirjastoista kuntien olohuoneita, joissa on jokaiselle mielekästä ajanvietettä.

Lapiolahden mukaan kirjasto- ja tulee kehittää monipuolisesti tapahtumien, näyttelyiden ja eli- nikäisen oppimisen tarpeisiin.

Viime viikolla uusille laihialai- sille järjestetty tutustumisilta oli kirjastolta hieno tempaus ja hyvä esimerkki toiminnan monipuo- listamisesta.

Lapiolahti ehdottaa, että kirjas- toissa voisivat kokoontua koulu- laisten tarinakerhot ja lukutiimit. Koulut voisivat hänen mukaansa toteuttaa kirjaston kanssa mui- takin kulttuuriaktiiviteetteja.

Koulujen ja kirjastoen yhteis- toiminta on Laihialla tiivisty- mässä. Yhteistyötä kehittää ke- vällä työnsä aloittanut kirjas- tonhoitaja Pirjo Humalainen. Vaan kuinka käy kirjavinkkau- sen ja muun yhteistyön, jos Hu- malaisen pesti päättyy vuoden lopussa?

Nuorten kulttuuriaktiiviteette- jakin on luvassa. Syksyllä Kyrön- maalla järjestetään lyriikka- ja rocklyriikkaprojekti Sana kiertä- mään.

Toimittajalta
Hanna Kleemola

Mummot ja papat voisivat Lapiola- hden mukaan kertoa kirjasto- jen tarinatunneilla lapsille tari- noita omasta lapsuudestaan. Varteenotettava idea. Kysymys kuuluu, kenellä Laihian kirjas- tossa on mahdollisuuksia luoda uusia toimintamuotoja, jos jo nyt mennään jaksamisen ääri- ra- joilla.

Vuoden aikana kirjastotoimenjoh- tajan tehtäviä on hoitanut neljä eri henkilöä.

Henkilöstöä on kirjastossa alle suositusten. Vuoden aikana kir- jastotoimenjohtajan tehtäviä on hoitanut neljä eri henkilöä. Jat- kuva tehtävien uudelleenjako ja henkilökunnan vähyys kuormit- taa työntekijöitä.

Onneksi Lapiolahtikin tietää, että kirjastoihin tarvitaan lisää henkilökuntaa.

Kulttuurirahaston kirjatal- koot kannustavat kuntia kasvatta- maan kirjamäärärahoja. Toivoa sopii, että laihialaiset rahakir- stun vartijat vastaavat haastee- seen. Myös Lapiolahti on sitä mieltä, että kirjastoille on taatta- va riittävät edellytykset materi- aalin hankintaan.

Kirjasto pyrkii hankinnoissaan toteuttamaan asiakkaiden toi- veita. Ei palvele ketään, jos mate- riaali ei liiku. Uusien asukkaiden tutustumisillassa häärinyt kirjas- totonttu ilmaisi asian näin: "Itku ja poru käy, jos kirjat turhaan odottavat hyllyssä lainaajaa."

Valitettavasti Lapiolahti ei päässyt päättämään valtakun- nan asioista. Toivottavasti kui- tenkin hän ja 26 muuta kunnan- valtuutettua ohjaavat riittävästi euroja yhteisen olohuoneemme kunnossapitoon.

HANNA KLEEMOLA

Liite 4 Uusi kirjastotoimenjohtaja on intoa ja tarmoa täynnä
Kyrönmaa-lehti 19.3.2012, sivu 6. Teksti ja kuva: Hanna Kleemola.

Uusi kirjastotoimenjohtaja on intoa ja tarmoa täynnä

Kirjasto Kirjastotyö on muutakin kuin lainaamista ja palautusten vastaanottamista.

LAIHIA Laihian kirjastotoimenjohtajan virassa vuoden alussa aloittaneella **Pirjo Humalaisella** on pitkä kokemus kirjastoalan töistä. – Vuonna 1981 menin Isonkyrön kirjastoon kesätöihin. Ensimmäisestä pestistäni tuli viime kesänä kuluneeksi 30 vuotta, Isonkyrön Seljankankaalta kotoisin oleva Humalainen laskeskele.

Hän on toiminut vuosien varrella monenlaisissa tehtävissä.

– Olen ollut kirjastoapulaisena, kirjastovirkailijana, kirjastonhoitajana, kirjastoauton kuljettajana, koulukirjastoinformaattikona, tietopalvelusihiteerinä ja lastenosaston johtajana. Nyt toimin ensimmäistä kertaa kirjastotoimenjohtajana.

Humalainen on työskennellyt Laihian kirjastossa viime vuoden kesäkuusta asti. Hän toimi aluksi reilun puoli vuotta määräaikaisena kirjastotoimenjohtajana Henna Hydénin siirtyttyä Jurvan kirjastoon.

Laihian kirjasto ei ole Humalaiselle aivan vieras paikka, sillä hän työskenteli Laihialla kirjastonhoitajana muutama vuosi sitten.

– Talo ja ihmiset ovat tuttuja, joten tänne oli helppo tulla, hän sanoo ja toteaa olevansa uudessa tehtävässä intoa täynnä.

Laihian kirjasto on Humalaisen mielestä sopivan kokoinen.

– Pienessä kirjastossa kirjastonjohtaja joutuu ja saa tehdä kaikkia töitä. Työsarkea ei tule kapeaksi, vaan työssä on muutakin kuin hallintoa. Jos esimerkiksi kirjastoauton kuljettajavirkailijana toimiva Pöntti-

Pirjo Humalainen on iloinen siitä, että pienessä kirjastossa kirjastotoimenjohtaja saa tehdä kaikenlaisia töitä.

sen Mauri sairastuu, lähdän ajamaan kirjastoautoa.

Humalainen pitää tärkeänä kosketusta asiakkaisiin.

– Kokoelmatyö eli hankintojen ja poistojen teko on minun vastuullani, joten on hyvä tietää, millaisia asiakkaita meillä käy ja mitä he lukevat. Hankintojen tekeminen on ehkä vielä aluksi hankalaa, kun en tunne asiakasuntaa. Onneksi minulla on osaavat työntekijät apunani.

Tänä vuonna kirjaston painopistealueina ovat Humalaisen mukaan nuoret ja ikäihmiset. Esimerkiksi tämän viikon lauantaona on luvassa senioreille suunnattu teatteriesitys.

Yhdeksi keskeiseksi toiminnan osa-alueeksi Humalainen nostaa kirjaston ja koulujen yhteistyön vakiinnuttamisen. Kirjasto tarjoaa tällä hetkellä kouluille muun muassa tiedonhauun opetusta, kirjavinkkausta, mediakasvatusta sekä kirjailijavierailuja.

– Yhteistyö on tähän saakka ollut aktiivisinta alakoulujen kanssa. Nyt yritämme toimia yhä tiiviimmässä yhteistyössä myös yläkoulun ja lukion kanssa.

Humalainen on tuonut tullessaan uusia toimintatapoja. Yksi toimivaksi todettu idea on Humalaisen mukaan hankkia kirjastoon kirjoja kokonaisiksi koulu- ja kotikirjastoiksi.

– Olemme ostaneet viime vuonna yhden kirjasarjan alakouluja, yhden yläkouluja ja yhden lukiota varten. Nyt koko luokkaa voi äidinkielen tunneilla lukea samaa kirjaa.

Humalainen haluaa suunnata mediatietoutta paitsi

Vuonna 1981 menin Isonkyrön kirjastoon kesätöihin. Ensimmäisestä pestistäni tuli viime kesänä kuluneeksi 30 vuotta.

PIRJO HUMALAINEN

koululaisille myös aikuisille. Hän suunnittelee esimerkiksi lapsille ja vanhemmille yhteisten mediakasvatustapahtumien järjestämistä.

Erilaisten tapahtumien järjestäminen on hänestä muutoinkin olennainen osa kirjastotyötä.

– Kirjaston toiminta on muutakin kuin lainaamista ja palautusten vastaanottamista. Tapahtumien järjestämisessä yhteistyö paikallisten yhdistysten, yritysten ja kunnan eri sektoreitten kanssa on tärkeää, Humalainen korostaa ja nostaa onnistuneiksi esimerkeiksi viime vuosien senioreiden treffoöpäivän ja helmikuun Terveyren tähären -tapahtuman.

Laihian kirjasto tekee yhteistyötä muiden Kyrönmaan kirjastojen kanssa muun muassa sanataide-toiminnassa. Ensi kesäksi on suunnitteilla sanataidebussikiertue.

– Sanataideohjauksen perusedeana on innostaa erilaisin keinoin lapsia lukemaan ja kirjoittamaan. Koen että sanataide sopii hyvin osaksi kirjastotyötä. Meillä on täällä runsaasti materiaalia, joten mikäpä

olisi sen otollisempi paikka sanataiteen harjoittamiseen kuin kirjasto, Humalainen sanoo.

Hän on tarvittaessa itsekin valmis heittäytymään sanataideohjaajan työhön. – Se on järjestelykysymys. Toimenkuvaani ei ole rajattu, joten voin halutessani pyyhkiä vaikkapa viikon sanataiteelle.

Kirjasto tekee monipuolista yhteistyötä Lakiakirjastojen kanssa. Lakiakirjastokimppaan kuuluvat Laihian, Isonkyrön ja Vähäkyrön lisäksi Lapua, Kauhava ja Jalasjärvi.

– Asiakas saa Lakiakirjastosta kaukolainansa nopeasti. Lakiakirjojen osuus kaukolainoistamme on noin viisi kuudesosaa, Humalainen kertoo.

Kirjastoissa on parhaillaan meneillään hankkeita, jolla kohennetaan tilojen visuaalista ilmettä.

– Olen haaveillut, että kirjastossa olisi värikoodit, jotka ohjaavat asiakkaan jo ovelta oikeaan paikkaan.

Syksyllä Lakiakirjastoihin on tulossa lainausjärjestelmän muutos.

– Todennäköisesti siirrymme nykyisestä Web-Origosta Axielin Auroraan.

Laihian kirjaston omista hankkeista Humalainen mainitsee kirjastoauton tietokantajärjestelmän muuttamisen online-pohjaiseksi.

– Tähän saakka lainaukset ja varaukset ovat päivittyneet järjestelmään yön aikana.

Meneillään on myös kirjaston viihtyvyyden kohentaminen. Lastenosaston sohvat ovat jo saaneet puunaisen verhoilun.

– Entiseen käsikirjastoon on tarkoitus tehdä monitoimitilla, Humalainen kertoo.

Kulttuuritoimen tehtävät kuuluvat Laihialla sekä sivistys- ja vapaa-ajanjohtajan että kirjastotoimenjohtajan vastuulle. Vastuita on jaettu siten, että kirjasto-

Kuka?

Pirjo Humalainen

Syntymäpaikka: Isokyrö.
Asuinpaikka: Ilmajoki.
Opinnot: Valmistui Seinäjoen kauppaopilaitoksen kirjastolinjalta merkonomiksi 1983. Valmistui Tampereen yliopistosta yhteiskuntatieteiden kandidaatiksi 2003. Valmistui maisteriksi Tampereen yliopistosta 2010 pääaineena informaatiotutkimus ja sivuaineina kasvatustiede ja kulttuurihistoria. Teki gradunsa koulun ja kirjaston yhteistyöstä Laihialla. Suorittaa parhaillaan kulttuuriantian opintoja.
Työkokemus: On työskennellyt kaikkiaan 10 kirjastossa. On toiminut paitsi yleisissä kirjastoissa myös koulukirjastossa ja ammattikorkeakoulukirjastossa. On työskennellyt myös kulttuurisihiteerinä.
Perhe: Kolme lasta, joista nuorin asuu vielä kotona.
Harrastukset: Opiskelu, lukeminen, käsityöt ja lasten urheiluharrastusten seuraaminen kentän laidalla.

toimenjohtajan työsarkaan kuuluu muun muassa kulttuuritapahtumien järjestäminen.

– Elokuussa pidettävä Nuukuuren viikko työllistää minua aika lailla, sillä toimin tapahtuman koordinoijana, Humalainen sanoo.

– Tykkään siitä, että työssä on erilaisia juttuja. Kylästäytisin, jos työni olisi pelkkää hankintojen tekoa, hän jatkaa.

HANNA KLEEMOLA

Liite 5 Tarinaleirillä ei voi kirjoittaa väärin

Kyrönmaa-lehti 11.7.2005, sivu 4. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

Tarinaleirillä ei voi kirjoittaa väärin

Tärkeintä on notkea irrottelu

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Laihian paikallisyhdistyksen järjestämällä tarinaleirillä seikkailtiin sanojen maailmassa. Luovuutensa päästi Kapteenintalolla valloilleen liki kymmenen 8–12-vuotiasta lasta. Tavoitteena oli ohjaajina toimineiden läänintaiteilija **Marja-Leena Mäkelän** ja Laihian MLL:n puheenjohtajan kirjastonhoitaja **Minna Rinta-Valkaman** mukaan notkea irrottelu.

– Täällä ei käytetä punakynää. Kaikki mitä lapset kirjoittavat on oikein. Tärkeintä on, että lapset antavat tulla paperille, mitä päässä liukuu. Tämä on luovuuden rassaamista, linjasi Mäkelä.

Mäkelä tunnetaan ahkerana kirjavinkkarina. Leirillä hän vetikin lapsia paitsi kirjoittamisen myös lukemisen pariin. Mäkelän pyrkii lukuvinkkejä antaessaan ottamaan aina lasten iän huomioon.

– Lapset kaipaavat jännitystä, seikkailua ja huumoria. Lapset toivat mukanaan lempikirjansa, josta he saivat kertoa muille. Oma kirja tuntuukin olevan yksi leirin tärkeimpiä asioita, Mäkelä sanoo.

Sanataidetta pitäisi arvostaa

Kirjoittajakursseja Mäkelä on pitänyt 1970-luvulta lähtien. Sanataideohjaajan peruskursuilta hän on saanut hyviä eväitä kirjoittajaryhmän vetämiseen.

Marja-Leena Mäkelä kaippaa lisää sanataideopeutusta Pohjanmaalle. Maria Hakala ja Linda Leppänen saivat leirillä avata sanaisen arkkunsa.

– Lasten kanssa työskennellessä yritän päästä irti koulumaisuudesta ja tarpeesta kirjoittaa oikein. Lapsilla on valtava mielikuvitus ja uskallus hirveisiin ryntäyksiin päin sisällä. Ilmaisu ei saisi kieliloipia lähtevä.

– Ryhmän heikoin lenkki on aina otettava huomioon. Tarvittaessa huomionkiipeä lapsi on vaikea otettava syliin, Mäkelä toteaa.

Läänintaiteilijan mielestä kesäisiä tarinaleirejä pitäisi järjestää nykyistä enemmän. Sanataidetta ei Mäkelän mukaan kuitenkaan oikein osata arvostaa.

– Esimerkiksi sanataiteen perusopetusta järjestetään vanhan Vaasan läänin alueella vain Korsnäsissä, sielläkin ruotsin kielellä. Musiikki- ja kuvataidekouluja kyllä on, miksei sanataide voisi olla siinä rinnalla?

Omia tarinoita ruutuvihkoon

Ensimmäisenä tehtävänä lasten tuli keksiä myönteinen adjektiivi oman etunimensä eteen. Leirillä tarinoita laativatkin mukava Maria, ahkera Anna, loistava Linda, rehti Reetta, suloinen Susanna, tiimikäs Taru ja iloinen Inka.

Susanna Korpela, Linda Leppänen ja **Anna Isotalo** ovat innostuneet niin kirjoittamisesta kuin lukemisesta-

Anna Isotalo toteaa, että ympäristöstä saa virikkeitä kirjoittamiseen. Anna lähti ulos katsomaan, asustaisiko kirjoitusharjoituksen Matti Mato Kapteenintalon kukkpenkissä.

kin. Susannan lempikirja on Histamiini. Linda oli ottanut leirille mukaan Viisikko-koelmateoksen. Anna puolestaan on vannonut Harry Potter -fani.

Tytöt sanovat saavansa vinkkejä kirjoittamiseen muun muassa kirjoista, työohjelmista, ympäristöstä – ja tietenkin omasta päästään.

– Kerran koulun ruokalassa sain idean peleistä. Valuvaa aineita olevan taikapeilin läpi pääsee toiseen maailmaan, Anna kertoo.

Hän jatkaa, että ei osaa kirjoittaa yhtä pitkää juonen-

kuilua kuin J.K. Rowling. Koulussa ainekirjoitustunnilla tytön ei kuitenkaan koskaan tarvitse pureskella kynänpäätä.

– Suunnittelen kertomuksia mielestäni valmiiksi. Tunnilla tiedän heti, mitä kirjoitan, sanoo Anna, jonka pisimmät aineet ovat kymmenen sivun pituisia.

– Minulla on kotona ruutuvihko, johon kirjoitellen vapaa-aikana 3–4 sivun mittaisia tarinoita, Linda kertoo. –hk

Liite 6 Koululaiset availivat ajatusten laaria

Pohjankyrö-lehti 5.3.2012, sivu 6. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

Koululaiset availivat ajatusten laaria

Runot Runoseikkailu vei kolmasluokkaiset sanasaarelle.

ISOKYRÖ Sanataideohjaaja, kirjavinkkari **Marja-Leena Mäkelä** johdatteli Keskustan koulun kolmannen luokan oppilaita runojen maailmaan Isonkyrön kirjastossa Lainan päivänä.

Runoseikkailulle pääsivät ensin yhdistetyn kolmannen ja neljännen luokan kolmoset. Kun ryhmä oli saanut rautaisannoksen runoutta, oli **Marja-Leena Södergårdin** luotsaaman kolmannen luokan vuoro suunnata kohti käsikirjastoa.

– Jättäkää kengät hyvään järjestykseen, Södergård muistutti oppilaitaan.

Ensimmäisiin harjoitukseen kuului Kaija Pispän runo *Hyvän päivän resepti*. Kun Mäkelä lausui runoa, lapset

Väärää vastausta ei ole.

MARJA-LEENA
MÄKELÄ

pääsivät rapsuttamaan vasenta jalkaa, hyppimään tasahyppyjä, silittämään otsalta ryppyjä ja karkottamaan mielipahaa hieromalla mahaa.

– Sitten sahaa ilmaan saateenkaari, piirrä sanasaari, avaa ahaa-ajatusten laari ja lavuaariin kaada kaikki äkset, Mäkelä lausui reseptiä.

Käsikirjastossa ei ollut la-

Marja-Leena Mäkelä kehotti jokaista valitsemaan mieleisensä päähineen. **Lotta Soininen** kokeili ruskeaa hattua ja **Sirpa Kurunsaari** valkoista pipoa. Myös **Alisa Torkko** ja **Rosa Ritola** etsivät itselleen sopivaa päähinettä.

vuaria, joten lapset saivat viskata äkset roskakoriin ja aloittaa runoseikkailun hyvillä mielin.

Koululaiset eivät suinkaan jääneet kuunteluoppilaksi. Esimerkiksi etunimurunon tekoon kolmosluokkaiset pääsivät itsekin mukaan. Myös runoraattorissa koululaiset olivat pääosassa.

Runoraattoriharjoituksessa suullinen sanataide-teos muotoutui nopeasti. Periaatteena oli, että ensimmäinen oppilas keksi

runon nimen, toinen runon ensimmäisen rivin, kolmas toisen rivin ja niin edelleen. Mäkelä kannusti jokaista heittäytymään rohkeasti mukaan.

– Väärää vastausta ei ole. Älä ajattele kovin pitkään, vaan sano, mitä tulee ensimmäiseksi mieleen.

Kolmasluokkaiset pääsivät esittämään Mäkelälle omia koulutunneilla tietokoneella kirjoittamia runoja.

– Julkaisimme juuri oma

Tuomas Partanen, Marja-Leena Södergård, Tuuli Raunio, Sofia Ala-Reini, Iina Kuusikko ja Tiina Niemi saivat kiinni runon rytmistä.

Olli Vaismaa, Eveliina Somppi, Rosaliina Keisala, Alisa Torkko ja muut kolmannen luokan oppilaat panivat kengät hyvään järjestykseen.

runokirjan, jossa kuvituskin on omasta takaa. Tarkoitus on viedä se kotiin vanhemmille luettavaksi, jotta hekin tietävät, että lapset osaavat kirjoittaa runoja, Södergård kertoi.

Kieroksen aikana oppilaat lukivat joko yksin tai parinsa kanssa laatimansa runon. Runojen teemana oli meri. **Rosa Ritola** ja **Sirpa Kurunsaari** saivat vuorollaan esittää runonsa *Va-*

laan kala.

– Meren rannalla oli valas, jonka vatsassa oli kala. Kalan oli hyvä olla valaan vatsassa. Valas riehui, koska vatsas oli kala. Silakka mietti, miksi valas riehui. Vatsakipu helpotti, kun lopetti riehumisen.

Tunti kului nopeasti.

– Tämä on hauskeempaa kuin välitunti. Ollaan täällä vielä välillä, lapset pyysivät Södergårdilta.

Runoseikkailun päätteeksi kolmasluokkaiset pääsivät sovittamaan päähänsä hattuja ja miettimään itselleen uuden nimen ja ammatin. Ryhmän eteen astuivat muiden muassa taidemaalari, kampaaja, juoksija, vaatesuunnittelija, koiranhoitaja ja rekankuljettaja. **Alisa Torkon** mielestä runotunnilla oli kivaa.

– Kaikkein kivoin oli hatutleikki, **Sirpa Kurunsaari** sanoi.

Samaa mieltä olivat myös **Tuomas Partanen** ja **Rosa Ritola.**

HANNA KLEEMOLA

Runonäyttely kirjastossa

Isonkyrön kirjaston käsikirjastossa on maaliskuun loppuun asti esillä Valtaalan koulun viidennen ja kuudennen luokan oppilaiden töitä.

Näyttelyssä on koulu- ja lastenrunoihin tekemiä kuvituksia. Esillä on myös oppilaiden omia runoja.

Marja-Leena Mäkelä piti Valtaalan koulun viidennen ja kuudennen luokkalaisille runotunnin *Laina* päivän aikoihin. Oppilaat pääsivät tunnilla herättelemään luovuuttaan ja tekemään yhdessä vuorovaikutteisia runoharjoituksia.

HANNA KLEEMOLA

Isonkyrön kirjastossa on parhaillaan Valtaalan koulun viidennen ja kuudennen luokan runonäyttelyä.

Liite 7 Kynän rapinaa paperilla

Kyrönmaa-lehti 4.10.2007, sivu 2. Teksti: Hanna Kleemola.

Kynän rapinaa paperilla

Kyrönmaan kirjastojen Sana kiertämään -hanke on syksyn aikana houkutelut koululaisia sanataiteen pariin.

Kirjastot ovat lähteneet nostaamaan profiiliaan oikealla tavalla. Mikäpä olisi ollut parempi veto kuin haastaa nuoret kirjoittamaan omia biisejä.

Tervajoella järjestetyssä rocklyriikkapajassa nuoret hakivat tuntumaa kielen ilmaisuvoimaan. Meininki pajassa oli asiallinen mutta rento. Hyvä, sillä varmin keino luovuuden nujertamiseen on liiallinen punakynän käyttö.

Uranurttaja kirjastojen sanataidetyössä on Hämeenlinnan kaupunginkirjasto. Mutta osataan meillä lakeuksillakin.

Oma pioneerimme sanataiteen saralla on pitkään kirjastotyötä tehnyt kirjallisuuden ja lastenkulttuurin läänintaiteilija Marja-Leena Mäkelä, jonka mukaan sanataidekasvatus istuu luontevasti kirjaston työmuodoksi.

Kirjailija ja sanataideohjaaja Eppu Nuotion mielestä sanataiteen harrastaminen sopii hyvin kirjastoon. Nuotio pyrkii nyky maailman levottoman karnevaalimeiningin keskellä järjestämään lapsille mahdollisuuksia

Toimittajalta
Hanna Kleemola

kuunnella kirjojen kuiskauksia ja kynän rapinaa paperilla.

Etelä-Pohjanmaalla suoritetun kyselyn mukaan kirjastojen henkilöstö suhtautuu sanataidetoimintaan melko positiivisesti.

Valtaosa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että sanataideohjauksen järjestäminen voi ainakin periaatteessa kuulua kirjaston tehtäviin. Useat kirjastot olivat valmiita antamaan sana-

Varmin keino luovuuden nujertamiseen on liiallinen punakynän käyttö.

taideohjausta yhteistyössä esimerkiksi kansalaisopiston tai koulujen kanssa.

Voi tietenkin kysyä, kuuluuko sanataideohjauksen järjestäminen kirjastoille. Jos toiminta palvelee vain pientä osaa kuntalaisista, kannattaako siihen suunnata resursseja? Onko sanataideohjaukseen panostaminen pois hankinnoista ja asiakaspalvelusta?

Sanataideohjaus voi mielestäni tuoda kirjaston toimintaan uudenlaista kipinää. Paljon on kiinni henkilökunnan innostuksesta ja valmiuksista.

Ennen kaikkea kyse on taloudellisista resursseista. Luonnollisesti sanataidetoiminta ei saa vaarantaa kirjaston perustehtäviä.

Jos ja kun Kyrönmaalla suunnitellaan uusia sanataidehankkeita, ei kannata unohtaa aikuisia. Suomalaisethan ovat tunnustusti ahkeria pöytälaatikkokirjailijoita.

Kirjoittaminen on yksinäistä puuhaa. Monet kynäniekat hakeutuvat kirjoittajaryhmiin päästäkseen yhteyteen samanhenkisten ihmisten kanssa. Parhaimmillaan työpajat tarjoavat maaperän antoisalle vuorovaiikutukselle ja pitkäaikaisille ystävyyssuhteille.

Liite 8 Hienoja oivalluksia ja omaperäisiä kielikuvia

Pohjankyrö-lehti 11.10.2007, sivu 5. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

Hienoja oivalluksia ja omaperäisiä kielikuvia

Sanataide

Nuoret laativat laulunsanoja rocklyriikkapajassa.

VÄHÄKYRÖ Tervajoella viikonloppuna järjestetyssä rocklyriikkatyöpajassa vajaan kaksikymmentä kyrönmaalaista nuorta nikaroi biisejä **Harry Westerin** johdolla. Nuoret saivat Toukolan nuorisoseuran talossa järjestettyyn pajaan vieraakseen **Lauri Tähhän**, joka esitti laulujaan ja kertoi sanoitustyöstään.

Wester teki osallistujille selkoa sanoittamisen perusasioista. Kovin syvälle teoriaan ei viikonloppun aikana ehditty kuitenkaan porautua.

Tärkeintä oli kirjoittaminen. Inspiraatiota haettiin muun muassa harjoitusten avulla. Jokainen osallistuja sai ohjaajalta henkilökohtaista palautetta.

– Mukana on ollut lahjasta porukkaa. Nuorilla on hienoja oivalluksia ja omaperäisiä kielikuvia. Jokaisella on oma kirjoittajanaani, Wester kiitteli.

Rocklyriikka syntyy Westerin mukaan musiikin ehdoilla.

– Nuoret ovat hyvin löytäneet sanoittamisen peruselementit. Näkee, että kaikki ovat kuunnelleet musiikkia ja lukeneet sanoituksia levyjen kansista.

Wester harmitteli, että aloitteleville yhtyeille harvoin puhutaan kirjoittamisesta.

– Minulle sanoittaminen on aina ollut tärkeä asia. Olen itse oppinut tekemällä paljon – ja tekemällä paljon väärin. Kantapään kautta oppiminen on kuitenkin kova tie. Miksi jokaisen tulisi tehdä samat virheet?

Ensimmäistä kertaa kirjoittajia ohjannut Wester

Julia Backholm ja Johanna Maartonen kirjoittavat mielellään runoja. Johannan ensimmäisen rockbiisin aiheena oli syksy.

piti työtä kiinnostavana, jännittävänä ja haastavana.

– On luonnollista, että otetaan piirustuspaperia ja aletaan piirtää. On korkeampi kynnyks ottaa kirjoituspaperia ja ryhtyä kirjoittamaan. Kyse on kuitenkin pohjimmaltaan samasta asiasta.

Westerillä on biisinikkarille yksinkertainen ohje. – Kirjoita, kirjoita, kirjoita.

Kahdeksatta luokkaa käyvät vähäkyröläiset **Johanna Maartonen** ja **Julia Backholm** eivät ole aiemmin kokeilleet biisien kirjoittamista. Runoja tytöt

sen sijaan ovat rustanneet pienen ikänsä.

– Lähdin mukaan, koska haluan oppia kirjoittamaan lauluja, Johanna totei ja kertoi valinneensa ensimmäisen sanoituksensa aiheeksi syksyn.

Johanna ja Julia oppivat paljon jo ensimmäisen päivän aikana.

– Sanoituksessa pitää olla säkeistöt ja kertosäkeet. Pitää ajatella riimejä ja tavuja. Kirjoittaminen oli aluksi vaikeaa, mutta kyllä se siitä lähti rullaamaan.

Tytöt olivat tyytyväisiä Westerin antamaan ohjaukseen.

– Olemme saaneet rakentavaa palautetta. Harmi, että työpaja kestää vain yhden viikonloppun. Toivottavasti pajalle saadaan jatkoa.

Kirjastot saivat hankkeeseen Länsi-Suomen lääninhallitukselta 5 200 euron avustuksen.

Vähäkyrön kirjastotoimenjohtaja **Kristiina Perttu** toivoo, että kolmen kunnan kirjastot voisivat vastaisuudessaakin järjestää yhdessä sanataidetoimintaa.

– Jatkosta on keskusteltu, mutta päätöksiä ei ole tehty, Perttu sanoo ja lisää, että ilman ulkopuolista rahoitusta kirjastot eivät voi lähteä toteuttamaan uusia hankkeita.

Laihan vt. kirjastotoimenjohtaja **Mauri Pöntinen** toteaa, että kaikki on vielä avoinna.

– Olemme päässeet hyvään alkuun. Mielellämme jatkaisimme tästä eteenpäin.

Noora Munkki, Heidi Lalli, Henna-Riikka Kesti, Noora Vaissalo, Samuli Ala-Lahti ja Antti Hyppönen laativat kynät sauhuten laulunsanoja. Ohjaajana toimi Harry Wester.

Rocklyriikkapaja oli osa Kyrönmaan kirjastojen Sana kiertämään -hanketta.

HANNA KLEEMOLA

Liite 9 Sanataidekerhossa mielikuviutus laukkaa

Kyrönmaa-lehti 20.12.2007, sivu 6. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

Sanataidekerhossa mielikuviutus laukkaa

Sanis Ronja ryöväritytär seikkailee näytämöllä.

Yhdessä Kirkonkylän koulun kuudesluokkalaista tyttöä istuu vielä pulpeissa, vaikka koulupäivä on päättynyt. Luokassa käy vilkas puheensorina. Tytöt pohtivat, kuinka Astrid Lindgrenin kirja Ronja ryöväritytär parhaiten taipuisi näytelmäksi.

Taululla on lista mukaan otettavista kohtauksista. Seuraava tehtävä on vuorosanojen laatiminen.

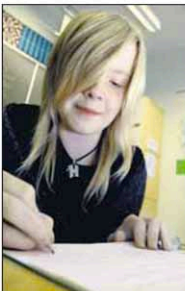
Meneillään on Laihia kirjaston järjestämä sanataidekerho. Alakoululaiset ovat kokoontuneet syksyn aikana sanikseen paitsi Kirkonkylässä myös Humalalla, Perälässä ja Jokikylässä.

Kirjasto sai Länsi-Suomen lääninhallitukselta 1 100 euron avustuksen koululaisten sanataidetoimintaa lukuvoudeksi 2007–2008. Osa varoista käytetään sanataidekerhoihin. Avustuksen turvin kirjasto järjesti myös kirjailijavierailun.

Sanataidekerhojen vetäjänä toimiva vs. kirjastonhoitaja **Pirjo Humalainen** toteaa, että kukin kerho kokoontuu syksyn aikaan kymmenen kertaa. Perälän ryhmä on suurin.

Kiia Holkko, Ida Peltola, Tiia Lehtimäki, Henna Haapolahti, Anniina Pöysti, Jasmin Perälä, Elisa Nurmela, Sara-Sofia Hussein ja Alexandra Ketonen tekevät yhdessä näytelmän Ronja ryöväritytär -kirjasta.

Henna Haapolahti kirjoittaa mielellään tarinoita.

– Perälässä mukaan lähti noin kaksikymmentä tyttöä ja poikaa kolmannelta

ja neljänneltä luokalta. Perälässä kerholaiset tulevat aamulla sanataidekerhoon tunti ennen koulun alkua, Humalainen kiittelee.

Saniksen ohjelmaan kuuluu muun muassa kirjoitusharjoituksia. Jokainen kerholainen on saanut vuorollaan kertoa muille omasta lempikirjastaan. Joka kerta Humalainen on lukenut kerholaisille pätäkän Ronja Ryöväritytär -kirjasta.

– Olemme myös katsooneet Ronja Ryöväritytär -videon. Nyt jokainen kerho tekee kirjasta näytelmän, joka on tarkoitettu esittämään omalle koululle.

Humalainen uskoo, että sanataidekerho kehittää lasten valmiuksia ilmaista itseään. Tavoitteena on myös kasvattaa koululaisten lukuintoa.

– Hyvä lukutaito palvelee niin kirjastoa, koulua kuin lasta itseäänkin.

Kirkonkylän kerholaiset ovat kiinnostuneita kirjoittamisesta, lukemisesta ja näyttelemisestä. **Ida Peltolasta** on mukava viettää aikaa kavereiden kanssa koulupäivän jälkeen.

– Minua kiinnostaa kaikki kirjallisuuteen liittyvä, **Tiia Lehtimäki** toteaa.

Reseptiruno

- n. 160 cm pituutta
  - hyppysellinen utjoutta
  - ämpärillinen musiikkia
  - 8 kourallista hyviä kavereita
  - ripaus sanista ja jalkapalloa
  - tilkka hämähäkkejä ja sienä
  - roppa kaupalla kikatusta ja koiria
  - sangollinen laiskottelua ja kirjoittelua
  - pieni ripaus ärsyttävää pikkusiskoa
  - kourallinen ennakkoluuloa
  - hieman liian paljon koulua.
- Lopuksi vatkataan ja veivataan, kaulitaan ja kuorutetaan. Koristellaan:
- makeilla mansikoilla
  - ihanilla eläimillä
  - ja jännittäville kirjoilla sekä Serranon perheellä.
- Kaiken tämän jälkeen uunista putkahtaa 12 vuotta veivattu Henna.

HENNA

Tytöt nauttivat siitä, että saniksen kirjoitusharjoituksissa saa käyttää mielikuviutusta. Ryhmäläiset kertovat kirjoittavansa vapaa-aikanaan muun muassa runoja ja kertomuksia.

– Kirjoitan vihkoon tarinoita, jos ei ole muuta tekemistä, **Henna Haapolahti** sanoo.

– Minä haluan isona kirjailijaksi, **Anniina Pöysti** tuumii.

– Minä haluan reportteriksi tai näyttelijäksi, Ron-

jan rooliin valittu **Kiia Holkko** toteaa.

Kyrönmaan kirjastot suunnittelevat parhaillaan jatkoa tänä syksynä toteutetuille lasten ja nuorten sanataidehankkeille. Isokyrö, Vähäkyrö ja Laihia ovat yhdessä hakeneet lääninhallitukselta jatkohoitusta nuorten rocklyriikkapajalle ja 3–6-luokkalaisten sanataidekerhotyypiselle toiminnalle.

HANNA KLEEMOLA

Liite 10 Kengu johdattaa kirjojen maailmaan

Kyrönmaa-lehti 26.8.2013, sivu 4. Teksti ja kuva: Hanna Kleemola.

Kengu johdattaa kirjojen maailmaan

Lukemaan! Kirjastot kehittivät lukudiplomin alakouluikäisille.

LAIHIA/ISOKYRÖ Laihian ja Isonkyrön kirjastot innostavat koululaisia lukemaan Kirja-Kengun avulla.

Kirja-Kengun lukudiplomin voivat suorittaa alakoulujen oppilaat. Diplomi on osa Kirja-Kengun matkassa-hanketta.

Jokaiselle vuosiluokalle on oma kirjalista, josta koululaiset voivat valita luettavat kirjat. Kirjalistat löytyvät sekä Laihian että Isonkyrön kirjaston verkkosivulta.

Kirjastovirkailijana Laihian kirjastossa toimiva **Virpi Havina** kertoo, että kirjalistat on pyritty laatimaan mahdollisimman monipuolisiksi. Niiltä löytyy niin lasten- ja nuorten romaaneeja kuin runoteoksiakin, niin klassikoita kuin uutuusiakin.

Kolmannella luokalla teemoihin tulevat mukaan jännitys ja huumori ja neljännellä luokalla fantasia.

Nuorimmille oppilaille on tarjolla kuvakirjoja ja tavutettuja kirjoja. Helpolukuisista selkokirjoista on tehty oma listansa.

Diplomin voi suorittaa joko opettajan johdolla tai itsenäisesti. Innokkaat lukijat voivat hankkia lisädiplomeja.

Lukumestari-diplomin saa lukemal-

Tiatoloota

Kirja-Kengun matkassa

Hanke: Laihian ja Isonkyrön kirjastot toteuttavat Kirja-Kengun matkassa-hankkeen kuluvan lukuvuoden ja syksyn 2014 aikana.

Kohderyhmä: Kirja-Kengu houkuttelee kirjojen maailmaan peruskoululaisia ensimmäisestä luokasta kahdeksanteen luokkaan asti. Myös esikouluikäiset kuuluvat kohderyhmään.

Kirjastovirkailija Virpi Havina toteaa, että Kirja-Kengun lukudiplomilistoilta löytyy monenlaista luettavaa.

la lukudiplomikirjojen lisäksi kuusi kirjaa. Lukemalla lukudiplomikirjojen lisäksi 12 kirjaa saa supermestari-dip-

lomin.

Kuudennella luokalla voi saada Kirja-Kengun kirjallisuudiplomin, jos on suorittanut kaikki kuusi lukudiplomia.

Kirja-Kengun matkassa -hanke kestää ensi vuoden loppuun saakka. Laihian kirjastotoimenjohtaja **Pirjo Humalainen** toivoo, että lukudiplomijärjestelmästä tulee pysyvä.

– Kirjalistoja päivitetään vuosittain, hän sanoo.

Myös Isonkyrön kirjastotoimenjohtaja **Mia Penttala-Sallin** mielestä on tärkeää vakiinnuttaa kirjaston ja koulun yhteistyötä ja jatkaa diplomitoimintaa, kirjavinkkausta ja tiedonhaunopetusta hankkeen päätyttyä.

– On tärkeää, että yhteistyöhön saadaan säännöllisyyttä ja jatkuvuutta.

HANNA KLEEMOLA

Tavoitteet: Tavoitteena on lukemisen edistäminen, lukuinnon ja lukuilon lisääminen, äidinkielen opetuksen tukeminen, yhteistyön syventäminen koulun, kirjaston ja kodin välillä sekä myönteisen mielikuvan luominen kirjastosta.

Toiminta: Alakouluikäiset voivat suorittaa lukudiplomeja. Kirjavinkkari ja sanataideohjaaja Tarja Koski kiertää koulussa pitämässä kirjavinkkaus- ja sanataidetuokioita. Kirjastojen henkilökunta opettaa lapsille ja nuorille kirjastonkäyttöä ja tiedonhakuja ja antaa mediakasvatusta.

Liite 11 Kolmasluokkalaisten ahkerimpia lukijoita

Kyrönmaa-lehti 18.6.2014, sivu 5. Teksti ja kuvat: Hanna Kleemola.

Kolmasluokkalaisten ahkerimpia lukijoita

Diplomit Kaikki-
aan 59 alakoulu-
laista sai lukudip-
lomin.

LAIHIA Laihian ja Isonkyrön kirjastojen yhteinen Kirja-Kengun matkassa -hanke on loppusuoralla. Hankkeeseen on sisällytetty muun muassa koululaisille suunnattua kirjavinkkausta, sanataideohjausta, tiedonhaunopetusta ja mediakasvatusta. Kohderyhmänä ovat olleet lapset ja nuoret eskarilaisista kahdeksaluokkalaisiin.

Osa hanketta on ollut alakoululaisten lukudiplomin käyttöönotto. Kirja-Kengun lukudiplomin on saanut kaikkiaan 59 laihialaista, jotka ovat lukeneet tietyn määrän kirjoja lukudiplomilistoilta. Ahkerimmat ovat suorittaneet myös Kirja-Kengun lukemestari-diplomin ja supermestari-diplomin.

Nyt kun teillä on vauhti päällä, jatkakaa lukemista.

PIRJO HUMALAINEN

Kirjastotoimenjohtaja **Pirjo Humalainen** kertoi diplomienjakotilaisuudessa, että hankkeen avulla kirjastot muun muassa pystyivät palkkamaan projektityöntekijän, järjestämään kirjailijavierailun ja hankkimaan lukudiplomikirjoja.

– Nyt kun teillä on vauhti päällä, jatkakaa lukemista, Humalainen kannusti lapsia.

Projektityöntekijä, sanataideohjaaja ja kirjavinkkari **Tarja Koski** kävi lukuvuoden aikana vinkkaamassa kirjoja kaikille alakoululoukille. Sanataideohjausta oli

Kolmasluokkalaisten pitävät muun muassa kauhukirjoista, tietokirjoista ja koululasten elämästä kertovista kirjoista.

Kirja-Kengun matkassa -hankkeen projektityöntekijä Tarja Koski kaatoi mehua diplomijuhlaan osallistuneille lapsille.

tarjolla toisen, neljännen ja kuudennen luokan oppilaille.

Kirjavinkkauksen tavoitteena on Kosken mukaan auttaa lapsia löytämään itseään kiinnostavia kirjoja. Vinkkari avaa hieman, millainen kirja kulloinkin on kyseessä. Liikaa hän ei paljasta vaan pikemminkin herättää kuulijassa halun saada tietää lisää.

– Vinkattuja kirjoja lainataan enemmän, Koski sanoi.

Sanataide on Kosken mukaan lukemisen kaveri. Sanataidetunnilla oppilaat saavat esimerkiksi keksiä tarinoita, kirjoittaa runoja ja tehdä improvisaatiotehtäviä. Keskeistä on luovuus, ilo ja mielikuvituksen käyt-

tö.

– Oikeita vastauksia ei ole, Koski korosti.

Ensimmäisenä vuonna diplomien suorittaminen on ollut kirjastovirkailija **Virpi Havinan** mukaan vielä hieman harjoittelua.

– Ohjeistusta selvennetään, hän lupasi.

Havina teki selkoa siitä, miten eri ikäluokat olivat ottaneet diplomin vastaan. Korkein jaettavien diplomien pino oli kolmasluokkalaisten luokalla.

– Kolmasluokkalaisten ovat olleet tosi ahkeria.

Kolmasluokkalaisten oli diplominsaajista yli puolet eli 32. Puolet kolmasluokkalaisten oli tyttöjä ja puo-

let poikia.

Siiri Viita pokkasi sekä lukudiplomin, lukemestari-diplomin että supermestari-diplomin.

– Aion käydä kirjastossa kesälläkin, hän sanoi.

Monien muiden kolmasluokkalaisten tavoin **Roope Haapoja** kertoi pitävänsä kauhukirjoja.

– Minun suosikkini on *Huoneen 13 kummitus*, **Tommi Ahola** totesi.

– Tykkään lukea tietokirjoja, **Touko Mäkinen** puolestaan sanoi.

Ida Polvtseff pitää vitsikirjoista. Lukudiplomikirjoista hänen suosikkina on Reuhurinne-sarjaan kuuluva *Faneja ja fossiileja*.

– Minä olen lukenut Dan Gutmanilta lähes koko sarjan. Hänellä on hassuja kirjoja, joissa Arttu ja Juuso pelleilevät. Kirjoissa on esimerkiksi hassu rehtori, karmeja kuvisepe ja terkkari-agentti, **Antton Plukka** kertoo.

Tuomas Marttila on lukenut muun muassa Reuhurinne-kirjoja sekä Lohikäärmeratsastaja-sarjaa, johon kuuluvat kirjat *Tamin tulikoe* ja *Tam kerjäläispoika*.

– Geoetsivä-sarjasta olen lukenut yhden osan.

HANNA KLEEMOLA

Liite 12 Kiertueella syntyi hamsuleita, ilmavaivaötöjä ja seinähöntiäisiä
Kyrönmaa-lehti 26.7.2012, sivu 5. Teksti: Hanna Kleemola. Kuvat: Tarja Koski.

Kiertueella syntyi hamsuleita, ilmavaivaötöjä ja seinähöntiäisiä

Taidepläjäys

Sananikkarit painivat luovuutensa liikkeelle.

Heinäkuun ensimmäisellä viikolla Kyrönmaalla toteutettu sanataidebussikiertue onnistui hienosti. Sanataideohjaajat **Tarja Koski** ja **Pirjo Humalainen** ovat molemmat kiertueen jälkeen yhtä hymyä.

– Bussi oli menestys. Osallistujat tykkäsivät toiminna todella paljon, ja kaikilla oli kivaa. Sen näki kasvoilta ja kuuli heti ja perästäkin, Koski sanoo.

– Lapset rohkaistuivat tarinoimaan, keksimään ja esittämään. Oli hienoa nähdä, kuinka keskittyneesti he tekivät tehtäviä ja loivat sanoista taidetta yksin ja yhdessä ja kuinka iloisiksi he tulivat siitä, mitä saivat aikaiseksi, hän jatkaa.

Humalainen kertoo, että päivät olivat kaikki erilaisia, sillä ne muotoutuivat muun muassa osallistujien toiveiden mukaan. Kun ohjaajia oli kaksi, toimintaa oli helppo eriyttää eri-ikäisille lapsille sopivaksi. Vanhin osallistuja sai esimerkiksi

Fakta

Sanataidebussi

Aikataulu: Sanataidebussina toiminut Laihian kirjastoauto Plarit kiersi Kyrönmaalla 2.–6. heinäkuuta.

Pysäkit: Laihian nuorisoliitto, Valtaalan koulu Isoesakyrössä, Toukolan nuorisoseura Tervajoen, Merikaarron koulu Vähissäkyrössä, Laihian kotiteatterimuseo ja Nuukuuren museo.

Ohjaajat: Kirjastotoimenjohtaja, sanataideohjaaja, kirjavinkkari Pirjo Humalainen ja kirjoittamisen opettaja, sanataideohjaaja, kirjavinkkari Tarja Koski.

Ohjelma: Mielikuvituksen kutkuttelua eli kirjoittamista, piirtämistä, kertomista, lukemista, improvisointia, uudissanojen keksimistä ja paljon muuta. Välipalaksi pannukakku.

Tavoite: Vahvistaa luovaa ajattelua ja kiinnostusta kieleen ja kirjallisuuteen.

Osallistujat: Yhteensä yli 40 osallistujaa. Ikkäkauma 2–14 vuotta. Osallistujia Laihialta, Isoesakyröstä, Vähissäkyröstä, Vaasasta sekä Hämeenlinnasta ja Rovaniemeltä asti.

Sanataidebussin kiertueen aikana lapset kirjoittivat lukuisia tarinoita.

ohjata käsinukkenäytelmää tekevää ryhmää. Nuorimille toinen ohjaajista luki satuja ja loruja.

Erlaisat mielöt vaikuttivat Kosken mukaan ohjelmaan. – Nuukuuren museolla syntyi paljon tarinaa rakennuksia ja tavaroita tutkaillessa. Myllynkivi tarjosi hyvän paikan tarinakerontapiiriin ja tunkeutui aiheeseenkin. Merikaarrossa kuljettiin metsässä, ja Tervajoen loikoitiin yreinpuskan varjossa kaikessa

rauhassa kuunnellen mielikuvia ja inspiraatioita herättävää musiikkia.

Jokainen päivä alkoi tutustumisella, minkä jälkeen oli vuorossa muun muassa kirjoitustehtäviä ja esitysten improvisointia. Tekstejä pantiin esille autoon, jossa osallistujat saivat lukea toistensa tuotoksia.

– Yhdessä tekeminen ja toisten kannustaminen on tärkeää yhteisöllisyyttä. Kun ensin tutustuttiin ja tehtiin yhdessä, toisten juttuja myös kuunneltiin tarkasti ja

Leevi ja Lauri Tilus pitivät autoaiheista asiantuntijaluentoa möinäkielellä.

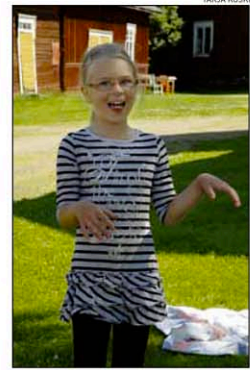
niitä arvostettiin.

Ohjaajat kertovat, että lapset innostuivat monista tehtävistä.

– Moni tykkäsi improtuista esityksistä, joissa sian-saksaa puhuva asiantuntija muka luennoi oudosta aiheesta ja tulkitseksi kaiken omasta päästä. Luentojen aiheina olivat esimerkiksi koivunlehtien muodot, käpylehmiä lisääntynyt mäsennus ja lehmien ihosairaudet. Onnistuneita olivat myös yhteiset tarinat, joita

teimme joko lause tai sana kerrallaan. Myös kirjasto-kummituksen päiväkirjatele oli hauska tehtävä, josta syntyi hyviä stooria.

Koski on huomannut, että pojat monesti käyttävät mielikuvitustaan vauhdikkaammin kuin tytöt. – Kaikki saa kuitenkin kannustamalla innostettua mukaan mielikuvitteluun ja pitämään hauskaa. Monesti kiltti tyttö sanoo ensin: "En mä tiedä". Mutta kun ei tarvitse tietää, saa keksiä! Vähän kaivamalla se ajatus

Alisa Kyrönlahti luennoi käpylehmiä masennuksesta.

Viereinen kuva: Museon pihapiiri oli mainio mielö sanataiteen luomiseen.

lähtee kankeammaltakin lentoon.

Humalainen on iloinen siitä, että toiminta osoittautui tarpeelliseksi ja halutuksi.

– Kuulimme lisätoiveita ja jatkoideoita, ja saimme palautetta. Kirjaston jalkautuminen asiakkaiden pariin voi olla monenlaista, hän toteaa.

Hän on tyytyväinen valittujen pysäkkien sijaintiin.

– Laihialla lapset pääsivät tulemaan kirkolta nuorisoliitolle ja museolle. Kaiken ei tarvitse aina olla keskustassa.

Humalainen toteaa, että Laihialla osallistuminen oli vahvinta. Syyksi hän näkee sen, että paikkakunnalla on jo muutaman vuoden ajan ollut sanataidetoimintaa tarjolla.

– Paljon kivoja juttuja jäi vielä tällä kiertueella tekemättä. Täytyy kehittää lisää toimintaa, Koski ja Humalainen suunnittelevat.

HANNA KLEEMOLA

Lapset ja vanhemmat tyytyväisiä

Niin toimintaan osallistuneet lapset kuin lasten vanhemmatkin antavat positiivista palautetta. Osa lapsista innostui niin kovasti, että tuli mukaan useana päivänä.

Kajja Koskela kertoo, että kun hänen tyttärensä Suvu Koskela näki ilmoituksen, hän oli heti innoissaan ja lähti paikalle, vaikkei ketään kaveria ollut mukana.

– Sanataidebussi oli aivan huippujuttu. Harvoin on tarjolla mitään ilmaista toimintaa. On hienoa, että

mahdollistettiin näin mahdollista elämänsä lapsille. Toivotavasti samaa saadaan vielä lisää, Koskela sanoo.

Suvi-Maria Pöyhönen nautti kovasti monipuolisesta ohjelmasta.

– Kannatti tulla vähän kauempaakin. Tämä oli aivan loistava juttu. Yhteinen korttitarina oli hauska ja alun nimileikki. Ja kun pääsin kirjoituksen alkuun, en enää pysähtynyt. Vaikka oli vähän eri-ikäisiä tyyppäjä, oli silti kivaa. – Parasta oli uuden eläin-

lajin keksiminen. Toiseksi parasta oli välipalan syönti ja kolmanneksi alkuleikki, jossa piti keksiä nimelleen lisäksi, kuten Luppakorva-Lauri. Asiantuntija ja tulkit oli myös mukava tehtävä, **Enni Koski** kertoo.

– Oli tosi kivaa, **Leevi** ja **Lauri Tilus** hehkuttavat. – Parasta oli, kun sai tehdä parin kanssa oman käsinukkenäytelmän. Oli aivan upea päivä, **Noora Hiipinen** summaa.

HANNA KLEEMOLA

Uudissanoja

Nimet varpaille

Jätti, pitkis, peloton, nimellinen, mini. Perunavarvas, nakkivarvas, herkkivarvas, punavarvas, pikkuvarvas. Möykkövarvas, hattuarvas, tyhmävarvas, pehmoarvas, pikkuvarvas.

Uusia eläinlajeja

Moppimato, ilmavaivaötö, mürsumyrä, nuudelinsoru, apilakarhu, isopääkissa, sipulikärpänen, hamsuli (asuu karvoissa ja syö nöyhtää), seinähöntiäinen (peräseinäjokin uhanalainen laji, syö sienä), naskalainio (pesii kenkälaatikossa, syö kainalokarvoja), karvahempinen (kehrää kasveja).